

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

רשימת

שלשלת היחם

וראשי פרקים מתולדות בית רבינו
שלשלת האור - נשיאי חב"ד, ונסיכי בית רבי

•

עם השלמות, מראי מקומות, ציונים, והערות
ובהוספת פאקסמליות וכתבי־יד־קודש

- מהדורה מקדמית -

יוצא לאור על ידי מערכת
"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת־חמשת אלפים שבע מאות שבעים ואחת לבריאה

הוצאת ספרים קה"ת

ת.ד. 3, כפר חב"ד 60840

טלפון: 03-9606018 פקס: 03-9606725

דואר אלקטרוני: info@kehot.co.il

אינטרנט: www.kehot.co.il

* * *

לשליחת הערות למערכת

רשימת שלשלת היחס

דואר אלקטרוני:

shalshleth@gmail.com

* * *

הפקה ושירותי עריכה:

טל: +972 (0)8-8502-771

www.Chazak.co.il

Office@Chazak.co.il

חלק מהתמונות באדיבות "תפארת"
- הזכויות שמורות.

פתח דבר

לקראת חג הגאולה י"ב-י"ג תמוז – יום בו נתבשר כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע בשנת תרפ"ז שהוא חפשי מגלותו אשר הגלה, אחר שהיה תפוס במאסר על עבודתו בחיזוק התורה והיהדות¹ – הננו מוציאים לאור רשימת „שלשלת היחס – ראשי פרקים מתולדות בית רבינו, נשיאי חב"ד ונסיכי בית רבי"צ² עם הערות וצינונים, השלמות והרחבות.

‘שלשלת היחס’ נדפסה ע"י כ"ק אדמו"ר זי"ע כהקדמה ללוח „היום יום..” – החל מהמהדורה הראשונה בשנת תש"ג, ובמשך הזמן, עם הדפסת מהדורות נוספות של הלוח, חלו בה לפעמים שינויים³ ותיקונים לפי הצורך.

בעיקרה, על כל פנים – עד לנשיא הששי, מבוססת ‘שלשלת היחס’ על (או מועתקת מ) כתבי בעל הגאולה די"ב תמוז, וכפי שכותב כ"ק אדמו"ר זי"ע ב"פתח דבר" להוצאה הראשונה של לוח „היום יום..”: „בתור הקדמה ללוח זה באה רשימת ראשי פרקים מתולדות בית רבינו. על פי הידיעות הנמצאות ביומנו של כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א [=אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע] וברשימותיו”.

„שלשלת היחס” היא רשימה שבה באים בראשי פרקים ובתמצית, כל פועלי נשיאי חב"ד לדורותיהם, ספריהם ובני משפחתם, לפי סדר זמנים ושנים, דברי הימים של חסידות חב"ד מאז היווסדה.

במהדורה זו ניתוספו מראי מקומות, צינונים, והערות מחכימות – המסייעות לדעת את מקורי הדברים, ללמד דעת הקורא ולהרחיב את היריעה.

בגוף ‘שלשלת היחס’ שולבו ההשלמות שנלקטו גם הן משיחות קודש, אגרות, ספרים, רשימות ויומנים של רבותינו נשיאינו, אשר זכינו וחלקם הגדול התפרסם לאחרונה. לצורך היכר שולבו ההשלמות באותיות שונות ובהירות.

בסוף הקובץ באו כהוספות פאקסמיליות וצילומי כתבי-יד קדש הקשורים ל‘שלשלת היחס’, מכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע ומכ"ק אדמו"ר זי"ע.

* * *

1. "היום יום" י"ב תמוז.
2. הנוסח שבתחילת שלשלת היחס. וראה בגוף הקובץ הע' 12.
3. ראה להלן בגוף הקובץ הע' 1.

בבחינת „בכלל מאתיים מנה“, נכנסו בקובץ זה רבים מהציונים וההערות החשובים שנדפסו מכבר בשלושת כרכי ספר „היום יום“ שי”ל: ע”י הרה”ת ר’ מיכאל אהרן שי’ זעליגסון, שאף סידר והמציא לידינו את צילומי כ”ק שבסוף הקובץ.

עבודת החקר, ציון מראי המקומות ועריכת קובץ זה, נעשו על ידי החתן הרה”ת יהושע דוד שי’ הכהן, לקראת יום נישואיו בשעתומ”צ. סייע בעריכה הרה”ת ר’ פרץ אוריאל שי’ בלוי, אב הכלה.

* * *

חשוב לציין כי קובץ זה הוא מהדורה מקדמית בלבד, וכעין מהדורא־קמא לספר מורחב יותר, שיראה אור בע”ה בתוספת מסמכים, תעודות, תמונות, פתיחת ראשי תיבות, הסברת מושגים ועוד – כל זאת כדי לקרב את תולדות רבותינו נשיאינו לציבור רחב יותר, ומתוך סקירה אחת מסודרת ומרוכזת.

בקשתנו שטוחה, בפני המעיין בקובץ באם יש ברצונו להעיר או להוסיף על הנדפס, ובמיוחד אודות דברים שעדיין נותרו בגדר „צריך־עיון“, ישלח הערותיו לפי כתובת הדוא”ל של המערכת, למען ייצא דבר מתוקן תח”י במהדורה הבאה.

* * *

ויה”ר שהעיסוק בתולדותיהם של רבותינו נשיאנו – תולדות מלכות בית־דוד⁵, יחיש ויזרז את קיום הפסוק „ה’ אלקיו עמו ותרועת מלך בו“⁶, ומסמך גאולה לגאולה – מגאולת י”ב־י”ג תמוז לגאולה האמיתית והשלימה, ללא הפסק בינתיים, ומי”ד הן נגאלין.

מערכת „אוצר החסידים“

חג הגאולה י”ב־י”ג תמוז ה’תשע”א
כפר חב”ד, אה”ק ת”ו.

4. בשנים תשמ”ב, תשמ”ג, תשמ”ד.

5. ראה להלן בתחילת רשימת השלשלת „מגוע . . דוד בן ישי“.

6. במדבר כג, כא (ועיין ברש”י).

רשימת

שלשלת היחם

וראשי פרקים מתולדות בית רבינו

שלשלת האור

נשיאי חב"ד, ונסיכי בית רבי

•

עם השלמות, מראי מקומות, ציונים, והערות
ובהוספת פאקסמליות וכתבי־יד־קודש

– מהדורה מקדמית –

תוכן עניינים

י	כ"ק אדמו"ר הזקן
יח	כ"ק אדמו"ר האמצעי
כג	כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק
ל	כ"ק אדמו"ר מהר"ש
לה	כ"ק אדמו"ר הרש"ב
מ	כ"ק אדמו"ר הרי"צ
מה	כ"ק אדמו"ר זי"ע
פא	כתבי יד ומענות קודש

שלשלת היחס וראשי פרקים מתולדות בית רבינו.

סודר ע"י מערכת „קה"ת"

לשים לב שייחוס השלשלת לאדמו"ר הריי"ץ אינו אחיד בכל ההתבטאויות ("על פי הידיעות", "מלוקט מיומנו..", "גרשם ע"י..", "מיומנו ורשימותיו", "על פי יומנו..") כתוצאה מכך חלקו הדעות בנוון. תפנית משמעותית נוצרה בדיון כשפירסם הרש"ב לוי (בקובץ הערות וביאורים גליון תרל"ח (שנת תשנ"ב) עמ' 17 **ראה צילום בסוף קובץ זה במדור כתבי היד פאקסמיליה מס' 1**) קטע מצולם בכתב יד קודשו של אדמו"ר הריי"ץ של תחילת רשימת "שלשלת היחס".

הרשימה שנדפסה התפתחה גם היא במרוצת השנים: "שלשלת היחס", ש"ל בהקדמת לוח היום יום דשנת תש"ג, הסתיימה הסקירה, כפשוטו, עד לאותה שנה, שנת תש"ג (לנשיא הששי). במהדורת הי"י שלאחריה (ש"ל בשנת תש"ה) לא עודכנה "שלשלת היחס" כלל. במהדורה השלישית של הי"י, ש"ל בשנת תשי"ז תחת נשיאותו של כ"ק אדמו"ר זי"ע, הושלמה רשימת פועלו ועסקנותו של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ (תרפ"ז-תשי"י), וגם נוסף חלק ז"י, הסוקר את פועלו של כ"ק אדמו"ר זי"ע עד אותה שנה (תשי"ז). במשך כמה מהדורות ש"ל אחר כך (תשכ"א, תשל"ג, תשל"ז, תשמ"מ) לא נערכו עדכונים כלל, והחל מהוצאות דשנת תשמ"ב החלו לבוא (ביוזמתו של הרה"ח מיכאל אהרן שי זעליגסון) עדכונים מלאים לרשימות הספרים שב"שלשלת", וכן באה סוף-סוף השלמה (לשנים תשי"ז-תשמ"ב) בסקירת נשיאותו של כ"ק אדמו"ר זי"ע, כשהבי מניה, מוסיף ומחסיר, את קטעי ההשלמה אודות נשיאותו ופועלו(1). פאקסמיליות מהגהות אלה נתפרסמו בשער בת רבים בכמה וכמה פרסומים. **בהוספות לקובץ זה הבאנו מדור כתבי היד ובו תלקיט מהגהות וכ"ק אלה, בצירוף פיענוחים והסברים.**

לקראת מלאת יובל שנים לתנופת היהדות בחצי כדור התחנות, ביום ההביר כ"ח סיון תנש"א, הודפס פרקו של כ"ק אדמו"ר זי"ע שב"שלשלת היחס" (במיוחד ובפני עצמו לשנים תש"ג-תשי"ז בצירוף

1. רשימת "שלשלת היחס" צורפה "בתור הקדמה" ללוח "היום יום" במהדורתו הראשונה בשנת תש"ג (בכמה מספריהם של נשיאי חב"ד ש"ל לאחר מכן ע"י "קה"ת", שולב בספרי כל אדמו"ר ה"פרק שלו", כן נתפרסמו חלקים מהרשימה ב"הקריאה והקדושה"). הרשימה "סודרה ע"י מערכת קה"ת", שבראשה עמד באותם ימים כ"ק אדמו"ר זי"ע.

דיונים רבים נערכו (ראה למשל מה שכתב ר"ש קראוס בהערות התמימים ואנ"ש מוריסטון גל' תש"ו עמ' 19) סביב השאלה מי כתב את 'שלשלת היחס'? שמועה רווחת היא שכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ - עכ"פ עד לנשיא הששי - כתבה, ולו את המהדורה הראשונה והבסיסית שלה, וכ"ק אדמו"ר זי"ע ערך אותה. כך לכאורה משתמע גם מעדותו של כ"ק אדמו"ר זי"ע בכמה מקומות: א. בסוף הפתח דבר של לוח היום יום הראשון (נדפס בתחילת כל מהדורת הי"י) כתב "בתור הקדמה ללוח זה באה רשימת . . על פי הידיעות הנמצאות ביומנו של כ"ק מר"ח אדמו"ר שליט"א [=אדמו"ר מהוריי"צ] ורשימותיו"; ב. במהדורה הראשונה של לוח היום יום הופיעה כוכבית בסיום הכותרת של המדור "שלשלת היחס וראשי פרקים מתולדות בית רבינו*" ובשוה"ג נכתבה ההערה: "מלוקט מיומנו של כ"ק אדמו"ר שליט"א [=אדמו"ר מהוריי"צ] ורשימותיו"; ג. באגרות קודש לכ"ק אדמו"ר (ח"ו ע' לח) הוא כותב "וכן גרשם ע"י כ"ק מר"ח אדמו"ר בשלשלת החסידות שנדפס בתחילת הלוח היום יום"; ד. בפתח דבר למאמר "החרים תרל"א" ש"ל ב' אייר תש"ה פירסם כ"ק אדמו"ר את תולדות חייו ועסקנותו של אדמו"ר מוהר"ש במתכונתו כמעט זהה לתולדות המהר"ש שפורסמו קודם לכן ב"שלשלת היחס", ובפתח דבר שם כותב כ"ק אדמו"ר "יזבה אני רושם איזה פרטים מחייו על פי יומנו של כ"ק אדמו"ר שליט"א [=הריי"ץ] ורשימותיו", כך שלפחות כלפי אדמו"ר מהר"ש יש לנו עדות נוספת כי במקורה נכתבה ע"י כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ. נוכל

הגאון מרנא ורבנא יהודה ליואי זצ"ל – מהר"ל מפראג² – מגזע הגאונים המיוחסים לדוד בן ישי³.

א) בנו הר' בצלאל⁴. ב) בנו הר' שמואל⁵. ג) בנו הר' יהודה ליב⁷. ד) בנו הר' משה⁸. ה) בנו הר' שניאור זלמן⁹. ו) בנו הר' ברוך¹⁰. ז) בנו הוד כ"ק אדמו"ר הר' שניאור זלמן¹¹.

המהר"ל מפראג שנכתבו על ידי הדיין רבי מאיר פרלס, נדפס לראשונה בשנת תקי"ג. 4. המכונה בשם ר' בצלאל חריף. נולד בשנת ה'שט"ז בפראג. "היה חריף מאוד והצטיין בכשרונות נדירים. במיוחד אהב להרביץ תורה. היה לו כשרון מיוחד באמירת שיעור לפני תלמידים" נפטר בשנת ה' ש"פ בקלן שבגרמניה" (ספר הזכרונות המתורגם ח"ב עמ' 109).

5. "הצטיין בכתב-ידי יפה ובכשרון אמנותי רב לציור ולעבודות יד. בגיל שש-עשרה שנה, כתב על קלף ספר-תורה שארכו היה כ-12 ס"מ ורחבו פחות מ-8 ס"מ. את ספר התורה העניק כמתנה לסבו מהר"ל, שנהנה מאוד מכך והשתעשע הרבה ביצירה", (שם עמ' 109-110). נפטר בשנת ה'תט"ו בעיר פראג. על מקום קבורתו - בסמיכות לקבר סביו המהר"ל - מסופר (שם עמ' 132) שנעשה נס והתרחבה חלקת הקרקע מאליה, עד שנוצר מקום לכריית הקבר.

6. שם עמ' 132. ודלא כהנכתב בספר בית רבי (עמ' 1) ששם אביו של הרב יהודה לייב היה ר' **צבי הירש** [בן **בנו** של המהר"ל (בן **לחננו** ר' יוסף יאסקי אבד"ק לובלין)].

7. אב"ד דק"ק קאילי. "חונן בכשרונות גדולים והיה ללמדן גדול" (ספר הזכרונות שם עמ' 132). בעל מחבר ספר קול יהודה על שו"ע או"ח.

8. מפון. נולד בשנת תכ"ז. "בגיל צעיר נתגלו אצלו כשרונות מיוחדים של הנהגה המכשירות להיות מנהיג בישראל", (ספר הזכרונות המתורגם ח"ב עמ' 133-134). ראה עוד אודותיו שם פרק קי"ד (עוד). בשנת תקי"ח, בהיותו בגיל תשעים ואחת, השתתף בשמחת הבר מצוה של נינו - אדמו"ר הזקן. (ספר השיחות קיץ ה"ש"ת ע' 58). במכתב כ"ק אדמו"ר הרי"צ (אגרות קודש שלו ח"ח אגרת ב'תעד) מסתפק האם ר' משה זה הוא משה חלפן שהיה מגדולי מאספי הספרים הפרטיים באותה העת. וראה ג"כ קובץ 'הערות וביאורים'

רשימת הספרים) ב"קובץ כ"ח סיון - יובל שנים" (עמ' 34-22), תחת הכותרת: "ראשי פרקים מתולדות כ"ק אדמו"ר שליט"א, ובו ביום חולק הקונטרס על ידי כ"ק אדמו"ר לכל אחד ואחד. כשהדבר מוכיח את חשיבותה של רשימה זו.

2. נולד בשנת ער"ב (ספר הזכרונות המתורגם ח"ב עמ' 96) ונסתלק ח"י אלול ש"ס בגיל תשעים ושבע שנה (שם עמ' 131). נחשב מבין "אבות מחשבת היהדות", ותורתו שורש לתורת החסידות. מסורת חסידים היא שכונת אדמוה"ו ב"עמוד השער" של ספר התניא שהוא "מלוקט מפי "ספרים" - כיוון בזה גם למהר"ל מפראג (ראה אג"ק חי"ז עמ' צב, שיעובסה"ת בתחילתו, במבוא לרמב"ם "חזק" הע' 12 וש"ג). נודע כבעל קבלה מעשית שבאמצעותה הגן על עדת ישראל, והמפורסם בזה יצירת ה"גולם", שע"פ עדות אדמו"ר מהורי"צ מסורת זו אמיתית היא. וראה תורת מנחם התועדויות ה'תש"י חלק א' ע' 6: "פעם ביקר הרבי נ"ע יחד עם הרבי בפראג. הרבי רצה לעלות לעלי" בה מונח ה"גולם", שיחד את השמש, נטל סולם ועלה. . . כשנודע הדבר לרבי נ"ע הוכיח קשות את הרבי, כעבור זמן אמר לי: היתה לי עבודה של חודשים (כנראה כדי לתקן שלא יהי' נזק מזה. המספר)". וראה "התקשרות" גליון רט"ו במדור ניצוץ רבי.

3. לשון מצבת מהר"ל מפראג [הערת כ"ק אדמו"ר ז"ע על "היום יום" הנדפס, ראה **צילום בסוף קובץ זה במדור כתבי היד פאקסמיליה מס' 2**]. ראה גם הערתו הק' בספר הזכרונות ח"א עמ' 343: "מגזע הגאונים המיוחסים לאדונו דוד בן ישי" - ובשולי הגליון הוסיף: "פון דער אויפשרפט אויף דער מצבה פון ר' יודא ליוואי הזקן, דער עלטער-עלטער-זיידע פון מהר"ל מפראג (מגלת יוחסין)" [מהרשום על המצבה של ר' יודא ליוואי הזקן, סב-סבו של המהר"ל מפראג], כפי שמצוטטת בספר 'מגלת יוחסין', תולדות

- נשיא¹² חב"ד ונסיכי בית רבי -

הזקן היה חתן ר' ברוך חתן ר' קדיש שהיה חתנו של ר' משה]. אך בהמשך דבריו מביא ששמע שחתנו של ר' ברוך היה נקרא ר' אברהם [ולא ר' ברוך כבגירסתו]. וראה להלן (א' -) אדמו"ר הזקן ובהע' 20.

12. על משמעות התואר "נשיא" ראה לקו"ש חי"ט שיחה א' לפרשת שופטים ובסופה. על התואר 'נסיכי בית רבי' יש לציין שבאחד מגליונות "הקריאה והקדושה" במדור "זכרון זכות אבות" מופיעה הערת שוליים מכ"ק אדמו"ר זי"ע: „אחיהם ובניהם של הרביים נשיאי חב"ד מכונים ברשימותיו של כ"ק אדמו"ר שליט"א [=כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע] בשם „נסיכי בית רבי“.

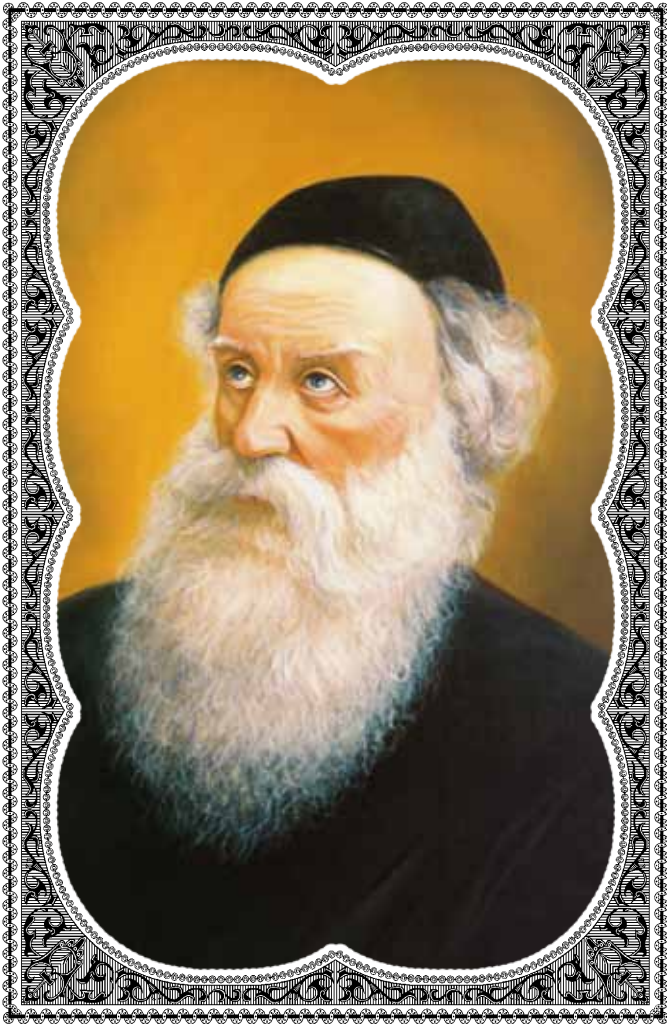
(אהלי תורה, תש"נ, ניו יורק) גליון תקיד עמ' 29.

9. נקרא ע"ש סבו - אבי אמו - ר' שניאור זלמן. עסק במסחר יהלומים. מגזע היחס של רבי יצחק כ"ץ, חתן המהר"ל, (ספר הזכרונות שם עמ' 134).

10. נולד בוויטבסק (אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"ב עמ' רסט - אגרת שיא - מיום ז' כסלו תש"ח). אודותיו ראה בספר הזכרונות באריכות ובספר התולדות אדה"ז ח"א בתחלתו (פ"א - ע' 3 ואילך), וח"ד עמ' 1187 ואילך. על תאריך פטירתו ראה במבוא לאגרות קודש אדה"ז ח"א.

11. בספר בית רבי (עמ' 1 הערה ב) מביא דאדמו"ר הזקן היה צאצא [דור חמישי] של ר' משה [ר' ברוך אב אדמו"ר

שלשלת האור – היכל שלישי
כ"ק אדמו"ר הזקן

א.

הוד¹³ כ"ק אדמו"ר¹⁴ מרנא ורבנא שניאור זלמן¹⁵

[בורכוניטש¹⁶]

נולד¹⁷ ח"י אלול תק"ה¹⁸ – ושם אמו רבקה בת הר"י¹⁹ חיים²⁰ אברהם. תקי"ח – בחג הבר מצוה – תארוהו גאוני הדור בשם רבי²¹ תנא²² הוא ופליג. בשנת תק"ך²³ – חתונתו. נתפרסם שמו וגדולתו בין חכמי המדע²⁴. עושה תעמולה גדולה – בטרחתו ובממונו – בקרב היהודים

13. התואר "הוד" נוסף לכל רבותינו נשיאנו רק במהדורות המאוחרות. בהדפסות ראשונות הופיע תואר זה רק אצל אדמו"ר האמצעי. וראה להלן הערה 79.

14. בהבא לקמן (בפרק זה) – ראה ספר התולדות – אדה"ז ד"כ (קה"ת תשל"ח – תשמ"ו).

15. נקרא ע"ש זקנו, ראה לעיל אודות השם שניאור זלמן ראה רשימות חוברת א: „שניאור – ב' אור, נגלה ונסתר. . וכ"ז צריך להמשיך לזמן, אותיות זלמן. וכמעשה דרלו"צ מב"ד (מבערדיטשוב) שבירך עליו שהחינו וגו' לזמה"ו, אותיות זלמן". ובעוד מקומות בשיחו"ק. משמעות השם 'שניאור' כשני-אורות מובא בים של שלמה (גיטין פ"ד סכ"ו), שניתן לנכד שזקנו מצד האב נקרא מאיר וזקנו מצד האם נקרא אורי, וכך גם בשם הגדולים (מע' גדולים סוף אות ש). יש הטוענים (ראה רא"ל במעיינות החסידות קובץ ד' עמ' סד) שמקור השם "זלמן" הוא השם "סלמן" שהוא "שלמה" ביוונית (ובדוגמת מ"ש הרמב"ן פ' האזינו לב, כו אודות הספ"טיון, שהוא נגזר משבת), ומקור השם "שניאור" הוא שם הכבוד "סניור", והשם שניאור זלמן הוא על שם שלמה המלך. והוסיפו על כך שבתלמן קראו ל"הרב", קרי אדמוה"ו, בשם "סניור" 'פסק הסניור', 'כתב סניור' [סיני כרך ע"ז עמ' רמ"ז].

17. בליאזנע (ספר השיחות תש"ה ע' 71). ובספר השיחות תש"ד (עמ' 118) מביא שנולד בחוותו של אביו רבי ברוך, שקיבל כנדוניה מחותנו רבי אברהם, שהיתה בסמיכות לעיר ליאזנא. (ספר התולדות אדמו"ר הזקן ח"א עמ' 43) וברשימת היומן (עמ' שיא) מביא שיש ספק האם נולד בליאזנע או בפון.

18. "כמה פעמים שמענו בע"פ מכ"ק מו"ח אדמו"ר, ונמצא בכ"מ ברשימותיו. . שהוא ביום י"ח אלול שנת תק"ה. (לקו"ש ח"ד ע' 354). ולא כגירסא אחרת שנולד בשנת תק"ז.

19. "היה הצנע לכת ובעל סוד גדול" (ראה ספר השיחות קיץ ה"ת"ש ע' 79).

20. שמו הנוסף חיים לא היה ידוע כלל, עד שבשנת תקל"ז או תקל"ח, כאשר ביקש אדמו"ר הזקן לקרוא לבנו השני בעת הברית ע"ש זקנו (אבי אמו) קראוהו בשם "אברהם" בלבד, ורק כעבור שלש שנים, כאשר נחלה הילד הוסיף לו כ"ק אדמו"ר הזקן את השם "חיים" וגילה כי נודע לו ששם זקנו אכן היה חיים אברהם. (ספר המאמרים תש"ט עמ' 90). וראה להלן הערה 66.

21. סה"ש קיץ ה'ת"ש עמ' 59. ולאחר מכן כתבו זאת בפנקס החברא קדישא של ליאזנא לזכרון לדורות. וראה הערה הבאה.

22. ראה ספר השיחות קיץ ה'ת"ש (עמ' 175) על כתיבת תואר זה בפנקס החברא קדישא. ושם שבשלושה מקומות נכתב בגמרא תואר זה. וביארם אדמו"ר הצ"צ ע"פ חסידות. וכשהובא לפני אדמו"ר הזקן אמר: ב"ה, אני שומע שההדרכה הצליחה!

23. ביום ו' עש"ק פרשת נחמו, י"ב מנ"א (ספה"ש קיץ ה'ת"ש ע' 79). וראה צילום פאקסמיליה מס' 2 בסוף קובץ זה.

24. לאחר שנוכחו בצדקת דבריו לפתרון בעיית שערן השמש ורפואה למוכי

16. כינוי משפחה של רבינו הזקן – ברוכאוויטש; . . של בנו אדמו"ר האמצעי – שניאורי; . . של הצ"צ – שניאורסאהן", היום יום ז' ניסן (מאג"ק הרי"ץ ח"ד ע' תקד). וראה התמים ח"ב ע' שפה (חוברת ח' עמ' ז): "קופיא מתמונת פני רב עתיקה, שתחתיה נמצאה הכתובת "הרב זלמן ברכוויטש מליאדי". ובהערה שם: "כן היה נקרא אדמו"ר הזקן על שם אביו".

להתעסק בעבודת האדמה²⁵. תקכ"ד²⁶ הולך למעזריטש בפעם הראשונה. תקכ"ה - שב ממעזריטש לעיר וויטבסק. תקכ"ז²⁷ - מקבל את המגידות דליאזנא. תקל"ג²⁸ - התחיל על פי ציווי המגיד לסדר את השלחן ערוך. הרב המגיד מעמיס עליו את כללות ההנהגה ברוסי' הלבנה²⁹. אייר תקל"ל - הולך למעזריטש ומתעכב שם עד אחרי חג הסוכות תקל"א³⁰. תקל"א - נוסע בשליחות חשאית מהמגיד לגאון ר' יוסף כלבו משקלאוו³¹. תקל"ב - יסד שיטת חסידות חב"ד³². מנהל תעמולה אשר היהודים הגרים בגליל וויטבסק יעתיקו מושבם מעבר לגבול - למדינת רוסיא³³. תקל"ג - תקל"ח³⁴ - יסוד הישיבה בליאזנא, ידועה בשם חדר ראשון חדר ב,

ואולי יש ליישב, שבתחילה קיבל המגידות אע"פ שלא דר שם, באופן שיבוא וידרוש כמנהג המגידים, וימשיך לדור בוויטבסק - ובתקל"ב או בתקל"ג, ולכל המאוחר בתקל"ג, עבר לליאזנא, מהטעם האמור בפנים.

ע"פ האמור אודות גדלותו של אדה"ז, ושמעו שהולך בכל המדינות, מסתבר וביותר שק"ק ליאזנא יעדיפו לקשור את אדה"ז אליהם, לאחר שנולד וגדל שם, גם בתנאים חריגים אלו, ובלבד שיקרא שמו עליהם.

28. בספר התולדות אדה"ז (ח"א עמ' 161 - וש"נ) מביא שבשנת תקכ"ו הטיל הרב המגיד על אדה"ז לחבר ה"שלחן ערוך". וראה מכתב הרב המגיד יום ה' דסליחות **תקל"ב** "ר' זלמינא בעל השרע...". היינו שאז כבר כתב השו"ע. וראה הקדמת בני אדה"ז לשו"ע וראה יגדיל תורה (ברוקלין נ.י.) ח"ה ע' ע"ה¹⁶.

29. מרשימת אדמו"ר מהוריי"צ. ספה"ת אדמה"ז שם. וש"נ לבטאון חב"ד גל' 19-20.

30. אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג עמ' ע', אגרת תתקו מיום כג סיון ה'תרצ"ז.

31. לקו"ד ח"ב עמ' רלו ואילך. ספה"ת אדה"ז ח"א עמ' 199 ואילך.

32. ברשימת אדמו"ר הריי"צ (נדפסה בבטאון חב"ד גליון לח-לט עמ' 35 ואילך) מביא: "בהיותו כבן עשרים - **תקכ"ה** - יסד את שיטתו שיטת החב"ד... בשנת **תקכ"ו** פירסם את שיטתו בעבודת הבורא על ידי לימוד והבנה בספרי המחקר והמוסר".

33. ראה קובץ "חב"ד ליובאוויטש" [קה"ת, ה'תשי"א, ניו יארק] עמ' 15-16.

34. להעיר מלקו"ד ח"א ע' כט, ב: "חדר א' . . . התחלתו היתה בשנת **תקל"ה**, . . . חדר ב' יסדו בשנת **תק"מ**, וחדר ג' בשנת

שמש. ראה ספר התולדות אדה"ז ח"א עמ' 84 ואילך. התמים ח"ב עמ' 626 (חוברת ו' עמ' צב).

25. קובץ "חב"ד ליובאוויטש" [קה"ת, ניו יורק, ה'תשי"א] עמ' 13 שה"י זה מיד אחר חתונתו ומכספי הנדוניה שלו. אך ראה בספר התולדות אדה"ז ח"א (עמ' 184) שבחזרתו ממעזריטש בפעם הראשונה, לאחר שהכיר בשיטת הבעש"ט (תקכ"ו לערך) עורר יהודים שיתעסקו בעבודת האדמה. וכן בשנים מאוחרות יותר, לאחר שניתן רשיון הקיסרית להתיישב בערים שסביבות ריגא, וזה היה **בתקכ"ט**. וראה ספר התולדות אדה"ז ח"ב פרק עשרים.

26. "רבינו הזקן הלך למעזריטש, ביחד עם אחיו מהר"ל, בשנת תקכ"ד. מהר"ל הלך בלי רשות ביתו ולכן חזר מדרכו, ורבינו בא למעזריטש - ושהה שם, בפעם הראשונה, עד אחרי חה"פ תקכ"ה. שבועיים ה' מסופק אם להשאר שם, והמאמר הראשון ששמע ה' נחמו נחמו. יש בזה ספק אם הוא המאמר הראשון לבואו, או הראשון לאחר השבועיים שהחליט להשאר ונתקשר" - היום יום יא מנחם אב (מספר השיחות ה'תרצ"ו - ה'ש"ת עמ' 266). להעיר שבסה"ש תש"ה (ע' 132, ובכ"מ) מובא שאדה"ז הלך למעזריטש בפעם הראשונה בשנת העשרים בשנת **תקכ"ה**. אבל בספר התולדות - אדה"ז ח"א (ע' 102 הע' 22), בסה"ש תש"ה (ובכ"מ) יש לתקן שהיה זה בשנת ה'י"ט ובשנת **תקכ"ד**, וכמ"ש כאן.

27. וצ"ע, כי בתקל"א - ה' עדיין בוויטבסק, ומסופר שמנין אברכים היו מקושרים אליו **בוויטבסק** (ספר התולדות אדה"ז ח"א עמ' 181 ואילך), וכן מופיע הטעם שבחר בליאזנא, מפני שמוכנים היו לשלם מזון למשפחתו, משפחתו אחיו ולאברכים אשר באו עמו, והרי רק בתקל"ג היתה התחלת ייסוד הישיבה בליאזנא.

חדר ג. תקל"ד – נוסע עם הרה"ק הר' מנחם מענדעל [מוויטבסק] לוילנא להתראות עם הגר"א³⁵, הגר"א אינו מקבלם לראיון³⁶. תקל"ו – בהחלטת אסיפה של המגיד ותלמידיו מתמנה לנשיא החסידים במדינת ליטא ולמסדר הכללי דעת החסידים³⁷. תקל"ז³⁸ – מלווה את הרה"ק הרמ"מ – בנסיעתו לארץ הקודש ת"ו – עד עיר מאהליב (שעל נהר דנעסטער)³⁹. מתקן ליתן כל שבוע סכום קצוב לקופת ארץ הקודש⁴⁰. תקמ"ג – ויכוח הגדול במינסק ומנצח בויכוחו⁴¹. תקמ"ז – מבקר בעיר שווינציאן ומקרב מאות יהודים לחסידות⁴². תקמ"ח – מקבל עול הנשיאות⁴³. תקנ"א – כתביו בנגלה ובנסתר מתפשטים במרחב גדול⁴⁴. תקנ"ד – מדפיס את ספרו „הלכות תלמוד תורה”⁴⁵. תקנ"ז⁴⁶ – מדפיס⁴⁷ את ספר התניא⁴⁸. תקנ"ט – אסרו"חג של סוכות⁴⁹ נאסר⁵⁰. בי"ט כסלו יצא לחירות⁵¹. תקס"א – אסרו"חג של סוכות⁵² נתבקש לפט"ב⁵³, בי"א מנחם-אב שנה זו נסע מפטרבורג ישר לליאדי פלך מאהליב⁵⁴. מתקן תקנות שונות

46. "הדפסת ספר של בינונים - תניא - בפעם הראשונה נגמרה יום ג' כ' כסלו תקנ"ו בסלאוויטא" (היום יום כ' כסלו).
47. בשנת תק"ן החל אדה"ו לסדר את ה"תניא" ומשמיע בכל שבת וחג, חצי או שלישי הפרק. . . בליל ט' כסלו תקנ"ד סיים את פרק נ"ג שבתניא. (ספר השיחות תש"ג עמ' 23). אך לא היה זה בדפוס, ובתקנ"ז - מדפיסו.
48. ראה קיצורים והערות לספר התניא עמ' ק"כ ואילך.
49. בית רבי עמ' כח הערה ג'.
50. לכללות פרשת המאסר והגאולה ראה ספר התולדות אדה"ו ח"ג.
51. "זה היום יוקבע למועד מימדי בישראל, אשר בו יתגדל ויתקדש שמי' רבה ויעוררו אלפי לבבות בישראל בתשובה ועבודה שבלב" - לשון אדה"ו נעתק בלקוטי דיבורים ח"א עמ' 38. וראה אגרות קודש אדה"ו עמ' צז אגרת לח ואילך. מכתב אדמו"ר הרש"ב הנדפס בהיום יום בתחילתו; היום יום ט' כסלו (בית רבי). במכ' לרלי"צ מברדיטשוב, ועוד.
52. בית רבי עמ' 74.
53. ובכ"ז כסלו, נר שלישי של חנוכה, יצא לחירות (היום יום כ"ז כסלו). כמקור למובאה זו ב'היום יום' מציין כ"ק אדמו"ר לספר השיחות ה'תש"ג (ע' 22), שם נכתב שחסידיים שוחררו בכ"ט כסלו נר חמישי של חנוכה ממאסר (בשנת תקנ"ט), ולא מצוין על דבר שחרור אדמו"ר הזקן (ממאסרו השני) ביום זה! וראה בית רבי שם הערה ב' שמביא ב' דעות: האם יצא בנר ג' דחנוכה או בנר ה' בו.
54. בית רבי עמ' 78.

תקמ"ב. וראה ספר התולדות אדה"ו ח"ב פרק אחד עשר ובהערה 6 שם.
35. ספר השיחות קיץ ה'ת"ש עמ' 174.
36. ספר התולדות אדה"ו ח"ב עמ' 324 וש"נ לבית רבי עמ' 11-12 ובהערות.
37. ספר התולדות אדה"ו ח"ב עמ' 303 וש"נ להתמים ח"א עמ' 144 ואילך (חוברת ב' עמ' נ').
38. אחר חג הפסח.
39. ראה אגרות קודש אדמו"ר הזקן ח"א עמ' רד - אגרת קכ מיום ג' ויקרא ה'תקל"ו.
40. ראה מבוא לאנ"ק אדה"ו ח"א ע' 7.
41. רשימת כ"ק אדמו"ר הריי"ץ - ויכוח הגדול במינסק [נדפסה בקונטרס בפ"ע, רשימת כ"ק אדמו"ר הריי"ץ חוברת ה', קה"ת תש"ס, ניו יורק].
42. ראה ספר התולדות אדה"ו ח"ב עמ' 417 ואילך.
43. סה"ש תורת שלום עמ' 82.
44. ראה רשימת אדמו"ר הריי"ץ - נדפסה בקיצורים והערות לספר התניא עמ' קלו ואילך - בדבר התפשטות ספר התניא.
45. בדפוס שקלאו וללא ציון שם המחבר, ומתקבל בתפוצות ישראל, גם בקרב המתנגדים לחסידות. על "קונטרס אחרון" מעיד הגר"א שהוא מעשה גאונות (ספר התולדות אדה"ו ח"ב עמ' 497). בשנת תקנ"ט נדפס שוב בעיר לבוב עם שם המחבר, ובדף השער מציין: "וכבר הובא לבית הדפוס בק"ק שקלאו בשנת תקנ"ד". וראה מבוא פרק ב') "הלכות תלמוד תורה משו"ע אדה"ו עם הערות וציונים" [הוצאת קהת, ניו יארק תש"ס].

היותו בליאזנא⁵⁵. תקס"ג - מדפיס את סידורו⁵⁶. תקס"ט - נוסע לון[יטבסק, וואהלין?]⁵⁷. תקע" - בין החדשים טבת-סיון - עורך את "מסע ברדיטשוב"⁵⁸. תקע"ב - פועל לניצחון ממשלת רוסיה במלחמה כנגד נפוליון, ומבקש מיהודי רוסיה לעזור בכל דרך שהיא לכך⁵⁹. ערב שבת מברכין אלול תקע"ב עוזב את ליאדי, ומטולטל עם בני-ביתו והרבה מהחסידים עד בואו י"ב טבת תקע"ג לכפר פיננא - פלך קורסק⁶⁰. שם במוצאי שבת קודש אור ליום ראשון כ"ד טבת נסתלק, ומנחותו כבוד בעיר האדיץ⁶¹ - פלך פאלטאווא.

אשתו⁶²: הרבנית טעערנא⁶³ בת הקצין ר' יהודה ליב סגל⁶⁴ ואשתו מרת ביילא.

הקדושה. רבנו הזקן קיבל זאת על עצמו ונסע לשם.

58. ב'מסע' זה נפגש עם הרבנים הקדושים: רבי אברהם מקאליסק, ה"שפאלער זיידע", רבי ברוך ממזיבו, רבי נחמן מברסלב. ממטרות המסע: ניהום בני משפחתו של ממותנו הרלו"צ מברדיטשוב שנסתלק בתשרי תקע"; להשתטח באוהל הבעש"ט במזיבו; השתדלות עבור בני הכפרים המגורשים; ביקור בטולטשין אצל הר"ב ממזיבו כדי לנסות ליישב המחלוקת ביניהם. על כל פרטי המסע ראה בארוכה בספר "מסע ברדיטשוב" להר"י מונדשיין [חזק", תש"ע] והנסמך שם

59. ראה אגרות קודש שלו ח"א עמ' קנ-קנא. רשימת אדמו"ר הרי"ץ שנדפסה בספר התולדות אדה"ח ח"ד עמ' 8-1027.

60. לקוטי דיבורים חלק א' ליקוט ב (עמ' 22) ואילך. על הטלטול בדרכים וימיו האחרונים של אדה"ח ראה מכתב אדמו"ר האמצעי לחסיד ר' משה מייזליש - נדפס באגרות קודש אדמו"ר האמצעי עמ' רלז-רמז - אגרת ח'.

61. היום יום כ"ד טבת.

62. במהדורה זו נוסף הסעיף "אשתו" אצל כל הרבנים. שבמהדורות קודמות מופיע סעיף זה רק אצל כמה מהרבנים, בעוד שאצל מקצתם מופיעים הפרטים בשנת החתונה, ואצל כ"ק אדמו"ר הצמח צדק לא הופיעו פרטי הרבנית כלל.

"פעם בצאת אדמו"ר הזקן מחדר פגש את הרבנית ואיזה נשים משוחחות, והרבנית אומרת: "שלי אומר". ויאמר אדמו"ר הזקן: אם בגלל מצוה אחת - שלך אני, בכמה מצוות אנו של הקב"ה, ונשען על מצוות הפתח ונתעורר בדביקות" (ע"פ היום יום כג שבט, מרשימת אלול רצ"ד. ורשא).

63. אודותיה ראה ספר התולדות אדה"ח ח"ד ע' 1188 ואילך.

55. א. תפלין - מתקנם עפ"י קבלת הראשונים והאריז"ל בכתבתו, תיקון והנחתו. מנהיג הנחת תפלין דר"ת. מתקן שלא יניחו תפלין בימי חול המועד עפ"י דברי הזהר המקובלים. ב. משלים חיבור השולחן שלו. מגיהו, מתקנו ומוסיף בו. מתחיל לסדר מהדורא ב'. מסדר מהדורא בתרא על כמה דינים לסידורו. ג. מתקן נוסח שטר מכירת חמץ ע"י דעת גדולי הראשונים. ד. מתקן שסכיני השחיטה יהיו מתוקנים, ומתקבל הדבר בקרב כל ישראל. ה. מתקן ענין המקואות חמות. ומרגיל אנ"ש בטבילה קודם התפילה. ו. מנהיג הידורים בציצית; תפלין; אתרוג וכדומה.

56. בדפוס שקלאוו. (הקדמת הרב אברהם דוד לאוואט לספרו "שער הכולל"). "סי' אדה"ח נדפס לראשונה בשקלאוו תקס"ד. אבל כנראה היו עוד לפני זה רשימות משינוי הנוסחא, כי בשנת תקנ"ח כבר ניתן רשיון מהממשלה להחסידים להתפלל בנוסח שלהם" - הערת כ"ק אדמו"ר - ספר השיחות תש"ד עמ' 16 הערה 3. וראה בית רבי ח"א פכ"ז (עמ' פד הערה א) דברי אדמו"ר הצ"צ: ששים סידורים מנוסחאות שונות היו לפני אדה"ח כשתיקן הסידור, ומכולם בירר וליבן את הנוסחא שבסידורו.

57. מועתק לכאן מלהלן בהמשך "שלשלת היחס" בסקירה על אדמו"ר הצ"צ שנת תקס"ט: "נוסע עם הור כ"ק אדמו"ר הזקן לוואהלין". ועיי"ש להלן הערה 119 שלא מצאנו לע"ע סימוכין לנסיעה זו, והשערותנו שם שמדובר בנסיעה לוויטבסק. מטרות נסיעת אדמו"ר לוויטבסק מתוארת בספר השיחות תש"א עמ' 112: "בשנת תקס"ט היתה מחלוקת בוויטבסק בין הרבנים ומנהלי העיר, שני הצדדים לא יכלו להתאחד בעניני הוראה וסידור התקנות. פנו רבני וויטבסק אל רבנו הזקן בבקשה שהוא יסדר את הענין על פי דעתו

בניו: א) הוד כ"ק אדמו"ר הר' דובער⁶⁵. ב) כ"ק הרה"ח ר' חיים אברהם⁶⁶. ג) כ"ק הרה"ח ר' משה⁶⁷.

בנותיו: א) הרבנית פרידא⁶⁸. בעלה הרה"ח ר' אלי' בר מרדכי. ב) הרבנית דבורה לאה⁶⁹. בעלה הרה"ח ר' שלום שכנא בר' נח⁷⁰. ג) הרבנית רחל⁷¹. בעלה הרה"ח ר' אברהם בר' צבי שיינעס⁷².

כסלו תקע"ו. הסתלק בחודש סיון תרל"ח ומ"כ בעיר ראדמיסל. אודותיו ראה - אגרות קודש אדמו"ר הרייז ח"ז ע' טו ואילך - אגרת איתפא מיום ט' מרחשון ה'תש"ג; ח"ד ע' קסד ואילך - אגרת הקלה מיום ח' שבט ה'תרפ"ב; רשימה בספר התולדות אדה"ז ח"ד ע' 1192 ואילך; סה"ש תרצ"ו עמ' 54; 81 ואילך; 113; 126; סה"ש תרח"ץ 250; סה"ש תש"ד 150; סה"ש תש"ט 315; בית רבי ח"א פכ"ד.

68. נולדה בשנת תקכ"ד. היתה חביבה לאביה והי' אומר בפניה דא"ח. (בית רבי עמ' 114). וראה ב"כרם חבי"ג גליון 1 מכתבה לאחי' אדמו"ר האמצעי בעין הקץ. נפטרה כמה חודשים לאחר פטירת אבי' - ביום י"ז סיון תקע"ג. בנה הרה"ח ר' אהרן מקרמנצ'וג (ספר הצאצאים עמ' 105) היה למדן מופלג ועניו גדול, נשא את (בת דודתו) הרבנית שרה (השניה) בת אדמו"ר האמצעי בוו"ש שלה (ספה"ש תש"א עמ' 48).

69. אם כ"ק אדמו"ר הצ"צ. מסרה נפשה וויתרה על חייה עבור חיי אביה. נסתלקה בצום גדליה, ג' תשרי תקנ"ג. ראה לקוטי דיבורים [המתורגם] כרך א עמודים 56-57 ועוד.

70. אלטשולר. בן הרה"ח המפורסם ר' נח זלה"ה מחסידי רמ"מ מהארדאק. בהיותו צעיר נתייתם מאביו, ואדה"ז לקחו לביתו וגדלו שם. התעסק בהדפסת ספר התניא בשנת תקנ"ו (ראה בהסכמת ר' זוסיל מאניפאלי על התניא). לאחר פטירת אשתו דבורה לאה (בת אדה"ז) דאג אדה"ז לשידוך עבורו עם הרבנית רבקה, בתו של ר' אהרן מקרלין. וראה קובץ "הערות וביאורים" [אהלי תורה, תשס"ד, ניו יורק] גליון תתעב (לפרשת מקץ). עמ' 89-90 - אם הי' מצאצאי ר' יחיאל הלל אלטשולער בעל ה"מצודות".

71. נפטרה בימי עלומיה בחיי אביה, ומ"כ אצל אחותה דבורה לאה. השאירה אחריה ילד קטן וגם הוא נפטר אח"כ (בית רבי עמ' 116).

72. בן הר"ר צבי משקלאוו. הי' גאון מפולפל וחכם גדול. התקרב לחסידות

64. אודותיו ראה ספר התולדות אדה"ז שם ועוד.

65. ראה להלן אות ב. - הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער.

66. נולד באלול תקל"ז או תקל"ח. בעת הברית נקרא רק אברהם והכריז אז כ"ק אדה"ז שזהו ע"ש רבי אברהם המלאך בנו של הרב המגיד ממעזריטש שהיה מורו של אדה"ז, וגם ע"ש ר' אברהם אבי אמו. בגיל שלש חלה הילד, ואביו כ"ק אדמו"ר הזקן אסף אז עשרה תלמידים ועוד נבחרים וגילה להם כי הילד בסכנה בנין קפידה של זקנו שזכרונו ושמו נבלע תחת זכרונו של רבי אברהם המלאך, וגילה אז כ"ק אדה"ז ששודע לו שלזקנו היה גם השם חיים ומעתה מוסיף לבנו גם את השם חיים לזכרון ברור לזקנו, ונתרפא (סה"מ תש"ט עמ' 90). ראה לעיל הערה 20.

הי' גדול מאוד בתורה ובחסידות ובמידות טובות ובחכמה נפלאה. איש אמת. לאחר פטירת אחיו - אדמו"ר האמצעי - מיאן אדמו"ר הצ"צ לקבל הנשיאות ואמר שיחשבו אודותיו ואודות ר' מנחם נחום בן אדמו"ר האמצעי. אדמו"ר האמצעי היה שולח אליו במופתים, ובפרט בעניני בנינים (רשימת היזמן עמ' שכא). נפטר בשנת תר"ח ומ"כ בליובאוויטש (בית רבי עמ' 114). וראה עוד אודותיו בסה"מ תש"ט שם; התמים ח"ב עמ' 760 ואילך (חוברת ח' עמ' ח); ספר התולדות מהר"ש [בלה"ק] ע' 20 ואילך; סה"ש תרפ"ט עמ' 33; 68; 231; סה"ש תרצ"ו עמ' 92; סה"ש תרח"ץ עמ' 263.

67. נולד בליאונא בחודש תמוז תקל"ט (אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"ב עמ' רעא, אגרת שיא). אדמו"ר הקן חיבבו במיוחד והיה אומר: "בחסד השי"ת, בני משה הוא בעל כשרונות מצוינים, פי עשר ממי שהוא נקרא בשמו (הגאון ר' משה אביו זקנו של אדה"ז)". כשנלקח אדה"ז למאסרו השני ניתנה לו רשות לקחת שני מלוחים עמו, ובחר בו כ'א ממלוחיו. ביושבם בליאדי מונה על ידי אביו לנהל את עניני הכלל. ישב במאסר לאחר נצחונו בויכוח עם הבישוף, ויצא משם ביום חמישי י"ט

אחיו: א) הרה"ג הרה"ח ר' יהודה ליב⁷³. ב) הרה"ג הר' מרדכי⁷⁴. ג) הרה"ג הר' משה⁷⁵.

אחותו: הרבנית שרה.

גיסו: הר' ישראל⁷⁶ - המכונה ר' ישראל קאזאק - והוא בעל אחותו.

גיסו: ר' עקיבא פראדקין משקלאוו - בעל אחות⁷⁷ אשתו.

ספריו: א) הלכות ת"ת. ב) ברכות הנהנין. ג) תניא⁷⁸, ומהדורא-קמא. ד) סידור. ה) שולחן ערוך. ו) ספר שאלות ותשובות. ז) ביאורי הזהר. ח) תורה אור. ט) לקוטי תורה. י) בונה ירושלים. יא) מאמרי אדמו"ר הזקן - הנחות הר"פ. יב) מאמרי אדמו"ר הזקן - אתהלך ליאזנא. יג) מאמרי אדמו"ר הזקן - תקס"ב, ב' כרכים. יד) מאמרי אדמו"ר הזקן - תקס"ג, ב' כרכים. טו) מאמרי אדמו"ר הזקן - תקס"ד. טז) מאמרי אדמו"ר הזקן - תקס"ה, ב' כרכים. יז) מאמרי אדמו"ר הזקן

(* ברשימה זו - ושלאחרי' - באו הספרים שנדפסו ולא אלו שבכת"י.

75. ה"י רב בעיר באיעו - פלך מאגילעוו - ובליעפלא - פלך וויטבסק - ובעיר רודניא הסמוכה לליאזני ומ"כ ברודניא בחיי אדה"ו. אודותיו ראה ספר התולדות אדה"ו ח"ב פרק אחד-עשר.

76. עסק במסירות נפש למען שחרור רבנו ממאסרו הראשון בשנת תקנ"ט, והאריך ימים אחרי אדמוה"ו (בית רבי פ' מ"ט).

77. בעת שרבנו הזקן היה בבית חותנו וסבל ממנו סבל רב, עזרה לאחותה ולגיסה ככל יכולתה, ורבנו הזקן הכיר לה טובה על כך כל ימיו (בית רבי עמ' נו).

78. נקרא גם: ליקוטי אמרים; ספר של בינונים; קונטרסים (קודם שנדפס) - ראה "שם הספר ושם חלקיו" - רשימת כ"ק אדמו"ר נדפסה בסוף ס' התניא. ספר התניא הוא אחד מהספרים היהודיים הנדפסים ביותר, והוא נדפס עד עתה בכל רחבי תבל (בהוראת כ"ק אדמו"ר ז"ע - ראה להלן) בקרוב לששת אלפים (!) "דפוסים", ובכחמישים מהדורות של ספרי פירוש ועזר, ובתרגומים לשפות: אידית, אנגלית, איטלקית, צרפתית, ספרדית, ערבית, רוסית, פורטוגזית, גרמנית, גרוזינית, ובכתב ברייל.

בהיותו בשקלוב, ובהיות אדמו"ר הזקן בקאפוסט הסמוכה לשקלוב נסע אליו, ודבקה נפשו ברבנו ובתורתו, וכאשר שב רבינו ללאזני נסע אחריו לשתות בצמא דברי קדשו (שם עמ' 118).

73. מיאנאוויטש. "אחי הגאון המהרי"ל הוא בעל שכל ישר והוא אמר לי שאלך למעזריטש" - מדברי כ"ק אדמו"ר הזקן (לקוטי דיבורים "ג עמ' 966). אודותיו ראה ספר התולדות ח"ב פרק אחד-עשר; ח"ד עמ' 1189; בית רבי חלק א פרק כד; רשימת כ"ק אדמו"ר בהוספות לספרו שארית יהודה - הוצאת קה"ת צח, א; סה"ש תרפ"ט ע' 68. היה כותב ההנחות ממאמרי אחיו - כ"ק אדמו"ר הזקן (- רשימת היומן עמ' רצט). ברשימת היומן עמ' שיא מציין שיש ספק האם היה גדול [כאחיו] מאדה"ו. אך בסה"מ תש"ט ע' 87 מובא [מיומן כ"ק אדמו"ר הרי"צ] שאדה"ו היה מבוגר ממנו בארבע שנים - ונולד בשנת תק"ט.

74. שם משפחתו פונזר. אדמו"ר הצ"צ סיפר עליו שהיה חריף נפלא ובעל סברה ישרה. אדמו"ר הזקן מינהו כאחראי על ה'חדרים'. היה רב בעיר אורשא - פלך מאגילעוו. אודותיו ראה ספר התולדות ח"ב פרק אחד-עשר. הסתלק ב"א אדר תקפ"ג ומ"כ בעיר קאפוסט.

– תקס"ו. יח) מאמרי אדמו"ר הזקן – תקס"ז. יט) מאמרי אדמו"ר
הזקן – תקס"ח, ב' כרכים. כ) מאמרי אדמו"ר הזקן – תקס"ט. ט. כא)
מאמרי אדמו"ר הזקן – תק"ע. כב) מאמרי אדמו"ר הזקן – תקע"א.
כג) מאמרי אדמו"ר הזקן תקע"ב. כד) מאמרי אדמו"ר הזקן – הקצרים.
כה) מאמרי אדמו"ר הזקן – על פרשיות התורה והמועדים, ב' כרכים.
כו) מאמרי אדמו"ר הזקן – ענינים. כז) מאמרי אדמו"ר הזקן –
מארו"ל. כח) מאמרי אדמו"ר הזקן – נ"ך, ג' כרכים. כט) אגרות קודש
ב' כרכים.

ב.

הוד"ר⁷⁹ כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער⁸⁰ [שניאורי¹⁶]

נולד ט' כסלו תקל"ד⁸¹. בשנת תקמ"ח - חתונתו⁸². תק"ן-תקנ"א⁸³ - נמסר על ידו הדרכת צעירי החסידים⁸⁴. תקס"ט - מקבל ליחידות' ועונה לשואלים בעניני עבודה והשכלה⁸⁵. בשנת תקע"ג בחודש טבת קבל את הנשיאות⁸⁶. קובע דירתו בעיר קרמנצוג⁸⁷. י"ח אלול - קבע דירתו בעיר ליובאוויטש - פלך מאהליב⁸⁸. בשנת תקע"ד מקים ועד מיוחד לבנין ערי ישראל בחבל רוסיה הלכנה אשר נהרסו בעת המלחמה. בשנת תקע"ה משתדל ופועל בספירות הממשלה להפריש חלקי אדמה בפלך חערסאן ומייסד שם מושבות יהודים⁸⁹. תקע"ז⁹⁰ - מייסד ישוב חסידי חב"ד בחברון⁹¹. תקע"ז - מבקר את המושבות ומתעכב שם מפסח עד אלול. תקפ"ה - מבקר אצל הגאון רבי עקיבא איגר בדרך נסיעתו לקארילסבאד⁹². בשנת תקפ"ז⁹³ נאסר⁹⁴ בוויטבסק - על-פי מלשניות -

(תורת מנחם - התוועדות תשי"ד חלק י' שיחת ש"פ וישלח סעיף כא).

83. בהיותו בן שש עשרה שנה בלבד.
84. רשימת כ"ק אדמו"ר הריי"ץ - פוקח עוורים עמ' 3.
85. ראה התוועדות ש"פ ויצא ה'תשכ"ב ס"ד, תורת מנחם התוועדות חל"ב עמ' 244.
86. לאחר הסתלקות אביו - אדה"ו.
87. בית רבי ח"ב עמ' 4.
88. רשימת כ"ק אדמו"ר הריי"ץ, נדפסה בספר פוקח עוורים [קה"ת, ניו יורק, ה'ת"ש] עמ' 25 ואילך. וראה לקו"ד עמ' קצ"ח שם משמע שבאו לליובאוויטש בשנת תקע"ד. ובלקו"ד עמ' 36: **מרחשון תקע"ד**.

89. וראה גם התמים ח"א עמ' 122 בדבר הצעתו להתעסק בעבודת האדמה.
90. בקובץ "חב"ד ליובאוויטש" מביא שהיה זה בשנת תקפ"ג.
91. ומקים בית כנסת חב"ד שם.
92. "בפנא, הייתי אצל הגאון הישיש רע"ק וכיניו שמו איגר. והוא איש תם וישר. וקבל אותנו בכבוד גדול כי עניו ושפל ופשטן הוא עם כל אדם" - ממכתב אדמו"ר האמצעי לבני ביתו, נדפס באג"ק שלו ח"א עמ' רפא אגרת כה.
93. בנוגע לשנת המאסר והגאולה מובא ברשימת הימון (עמ' רצג): "יש ספק אם יצא לחירות תקפ"ו או פ"ז", וראה בספר מאסר וגאולת אדמו"ר האמצעי

79. במהדורות הראשונות של שלשלת היחס בה"י הופיע התואר "הוד" רק כאן אצל אדמו"ר האמצעי. ושאל על כך הרה"ח רמ"א זעליגסון את כ"ק אדמו"ר, וזכה למענה הק': "קרוב לודאי שזה השמטת המעתיק. ולהעיר מהתוארים בשערי הס' [פרים] ואולי גם בהקוה"ק [=ב"הקריאה והקדושה"]". **ראה צילום בסוף קובץ זה במדור כתבי היד פאקסמיליה מס' 3**. אח"כ שוב שאל שראה בהקוה"ק שאצל כולם כתוב "הוד", ואילו בשערי הספרים כתוב "הוד" רק אצל אדמו"ר האמצעי, וכיצד להדפיס בשלשלת היחס? וע"ז שוב סימן כ"ק אדמו"ר זי"ע על האופן הב'.

"בהבא לקמן (בפרק זה) - ראה ספר התולדות - אדמו"ר האמצעי (קה"ת, תשכ"ח).

80. נקרא ע"ש הרב המגיד ממעזריטש. אם יש כאן שם אחד "דובער" או שנים "דוב בער" - ראה להלן הערה 199.
81. "יום הולדת את אדמו"ר האמצעי - תקל"ד" (היום יום ט' כסלו מ"יג שבט תשנ"ה - סה"ש תש"ג עמ' 23).

82. ראה גם רשימות חוברת קיב ע' 6: "נשואיו של אדמו"ר האמצעי היו כשהי' בן יד' שנה - דער 15ער [בשנתו 15]. ולהעיר שרוב נישואי או שידוכי רבותינו נשיאנו היו בגיל י"ד. "לאדמו"ר האמצעי הציעו כמה שידוכים, ואמר, שיבחר בשידוך שיוכל לבוא אל הפועל בהקדם יותר, כיון שמשתוקק כבר לשמוע את מאמרי החסידות שיאמר אדמו"ר הוקן בהתונה"

ובי"ד כסלו יצא לחרות⁹⁵. כשנתפרסמה פקודת המלך על אדות לקיחת צעירי היהודים לעבודת הצבא עושה מסעו לבקר את היכל ציון הוד כ"ק אביו בהאדיץ. ביום הרביעי בט' כסלו תקפ"ח בהיותו בעיר ניעושוין – פלך טשרניגוב – כשחזר מביקורו באהל הוד כ"ק אביו נסתלק – ושם מנוחתו כבוד⁹⁶.

אשתו: הרבנית שיינא⁹⁷.

בניו: (א) הרה"ק הרה"ח ר' מנחם נחום⁹⁸. (ב) הרה"ח הר' ברוך [שמואל⁹⁹].

בנותיו: (א) הרבנית שרה¹⁰¹. – נפטרה בנעוריה. (ב) הרבנית ביילא¹⁰². בעלה הרה"ח ר' יקותיאל זלמן¹⁰³. (ג) הרבנית חי' מושקא. בעלה הוד כ"ק אדמו"ר בעל ה"צמח-צדק". (ד) הרבנית דבורה לאה¹⁰⁴. בעלה הרה"צ

וראה ספר מאמרי אדמו"ר האמצעי כמה מאמרים שאמר בעת החתונה.

101. אשת הר' אליעזר, בן רבי מאיר בן הרה"ק ר' לוי"צ מברדיצ'ב. ראה הערות התמימים ואנ"ש קובץ רכח [ה'תש"ס, ניו יורק] עמ' 35 ואילך.

102. בספר מאסר וגאולת אדמו"ר האמצעי עמ' ט"ו מובא ששמה של הבת שהתחתנה עם ר' יקותיאל זלמן היה רבקה.

103. נכד הרה"ק ר' לוי"צ מברדיטשוב. חתונתו הייתה בחודש סיון תקס"ז בעיר ז'לובין [תולדות חב"ד בארה"ק עמ' ל']. אך ראה ספר מאמרי אדה"ז עמ' תתקלב ובהערות שם שחתונתם הייתה בשנת תקס"ח בליאדי (ראה גם הערות וביאורים [אהלי תורה] גליון תרל"ג). בחתונתם השתתפו הסבים אדה"ז מצד הכלה ורבי לוי יצחק מצד החתן, וידועה בשם 'החתונה הגדולה בז'לובין', סיפורים ותיאורים רבים מהחתונה ראה בארוכה אוצר סיפורי חב"ד חט"ו עמודים 173-190 והמקורות הרבים שציינו שם.

104. על הסתלקותה מסופר: פעם הזמין ר' יעקב ישראל את נכדו ר' מרדכי דב מהורנסטייפל שיבוא אליו. כשבא, ביקש שיכנס אתו לחדרה של זקנתו הרבנית דבורה לאה, ואמר לו: יש לי סכסוך עם הסבתא, והחלטנו שאתה תכריע בינו. סבתא אומרת שהיא צריכה להסתלק קודם, כי אם תשאר אלמנה, היא תהיה בודדה, ואילו אני אומר שאני צריך להסתלק ראשון, כי לא אוכל להסתדר אלמן, ועכשיו תפסוק אתה. אמר ר' מרדכי דב: בעצם הסבתא צודקת, אך מכיון

[קה"ת, ניו יורק, תשנ"ח] עמ' ו' בבירור השנים.

94. ביום א', כ"ח תשרי [היום יום י' כסלו].

95. היום יום שם.
96. על פטירתו ראה בספר בית רבי ח"ב עמ' 22 ואילך.

97. "הייתה בתו של אחד מחסידי רבנו הזקן שהי' "מלמד" והיו לו חמש בנות. פעם אחת שאלו רבנו הזקן: - מדוע אינך מתתן את בנותיך? ענה המלמד: איך אחד אינו רוצה להשתדך אתי מרוב עניותי. אמר לו רבינו הזקן: - אני אשתדך אתך ואז הרי ימצאו קופצים שירצו גם הם להשתדך אתך." (ספר התולדות אדה"מ עמ' 46).

98. "ע"פ שיחת י"ט כסלו תרצ"ג אות ו-ח משמע שנולד תקמ"ז-תקמ"ח ונסתלק תרל"ו. ועוד נוסחא (מכ' י"ז טבת צ"ט) שנולד אחר הסתלקות הרמ"ג מטשרנוביל ונקרא על שמו" - (אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"ב עמ' רסט, אגרת שיא), ובמכתב כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מ"י" טבת צ"ט: "זמן לידתו היה במשך איהו חודשים אחר הסתלקות הרה"צ הרמ"ג מטשרנוביל - נסתלק י"א מ"ח תקנ"ח- ונקרא בשמו הקדוש" (אגרות קודש אדמו"ר הרי"ץ ח"ד עמ' תסו- אגרת אפ"ו). התעסק ומסר נפשו על קבורת סבו - אדה"ז - בהאדיטש. נפטר בשנת תרל"ו.

99. ראה ספר הצאצאים עמ' 100 ובהערה 3.

100. נשא לאשה את הרבנית ביילא רייזא בת ר' חיים אברהם, בן אדה"ז. חתונתם הייתה ברי"ח אלול תקפ"ב,

הרה"ק ר' יעקב ישראל¹⁰⁵. ה) הרבנית ברכה. בעלה הרה"ח הר' יונה¹⁰⁶
 ו) הרבנית מנוחה רחל¹⁰⁷. בעלה הרה"ח הר' יעקב כולי¹⁰⁸. ז) הרבנית
 שרה¹⁰⁹. בעלה בזוו"ר הרה"ח הר' אהרן משקלאב. בעלה בזוו"ש הרה"ח הר'
 אהרן מקרמנצ'יג¹¹⁰. [ח] הרבנית אסתר מרים^[11]

ספרי: א) אמרי בינה. ב' כרכים. ב) שער האמונה. ג) שער היחוד
 – מצורף לשער האמונה. ד) שער התשובה והתפלה, ג' חלקים. ה)
 שערי אורה. ו) עטרת ראש. ז) פירוש המלות. ח) הוספות לתורה אור. ט)
 תורת חיים, בראשית-שמות. י) מאמרי אדמו"ר האמצעי – בראשית.
 שמות, ב' כרכים ויקרא, ב' כרכים. במדבר, ה' כרכים. דברים, ד' כרכים.
 נביאים וכתובים. יא) מאמרי אדמו"ר האמצעי – דרושי חתונה – ב'
 כרכים. יב) מאמרי אדמו"ר האמצעי – קונטרסים. יג) מאמרי אדמו"ר

נתבשר אדמו"ר האמצעי על הולדת ביתו
 אמר מעתה תהי' לנו מנוחה, על שם זה
 קראו לה "מנוחה" (ספר הצאצאים ע' 100).
 "כאשר נכנסה אל הצמח צדק להפרד
 ממנו [לפני עלייתה לחברון] התאוננה, כי
 חרדה היא לנסוע בגלל הגשמים. ענה לה
 הרבי: ומה בכך? תסעי בין טיפות הגשם!
 החל מאז, לא ירד עליה גשם בכל ימי חייה
 עד יומה האחרון. (ספר השיחות תש"ד
 ע' 22). נסתלקה ביום כ"ד בשבט תרמ"ח
 ומ"כ בחברון. אודותיה ראה קובץ "הרבנית
 הצדקנית מנוחה רחל ע"ה" אם חב"ד
 בחברון", ובספר "חברון עיר הקודש" עמ'
 קצ ואילך.

108. בן הרה"ח ר' זלמן רויזעס
 [סלונים] משקלאוו.

109. נקראה ע"ש אחותה הרבנית שרה
 שנפטרה בנעוריה. ראה לעיל.

110. בעלה בזווג ראשון - הרה"ח ר'
אהרן ב"ר משה אלכסנדר **משקלאוו**, הוא
 אבי הרבנית רבקה אשתו של כ"ק אדמו"ר
 מוהר"ש (בזווג שני). ראה להלן הע' 171.

בעלה בזווג שני - הרה"ח ר' **אהרן**
מקרמנצ'יג (בן דודה הרבנית פרידה - בת
 אדמוה"ז). ראה לעיל הע' 68.

111. לאחרונה (בשנת תש"נ) נמצא
 בבית החיים בליובאוויטש אצל מקום
 "אוהל נשים" מצבת פח ז"ל: ציון קברה
 של האשה הצנועה החשובה מרת אסתר
 מרים נ"ע בת הרב אדמו"ר דובער שי'
 נפטרה א' לחודש תמוז שנת תקע"ט (ספר
 מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' רעו
 בשוה"ג). עד למציאת המצבה לא היה
 ידוע על בת בשם זה לאדמו"ר האמצעי.

שדעת הסבא היא אחרת, לכן לא אחלוק,
 והסתלקות שניכם תהיה באותה השנה.
 וכך הוה. היא נסתלקה ביום א' סיון תרל"ו,
 ובעלה כשלושה חודשים מאוחר יותר,
 ביום י"ג אלול תרל"ו (סיפורי חסידים על
 התורה עמ' 531).

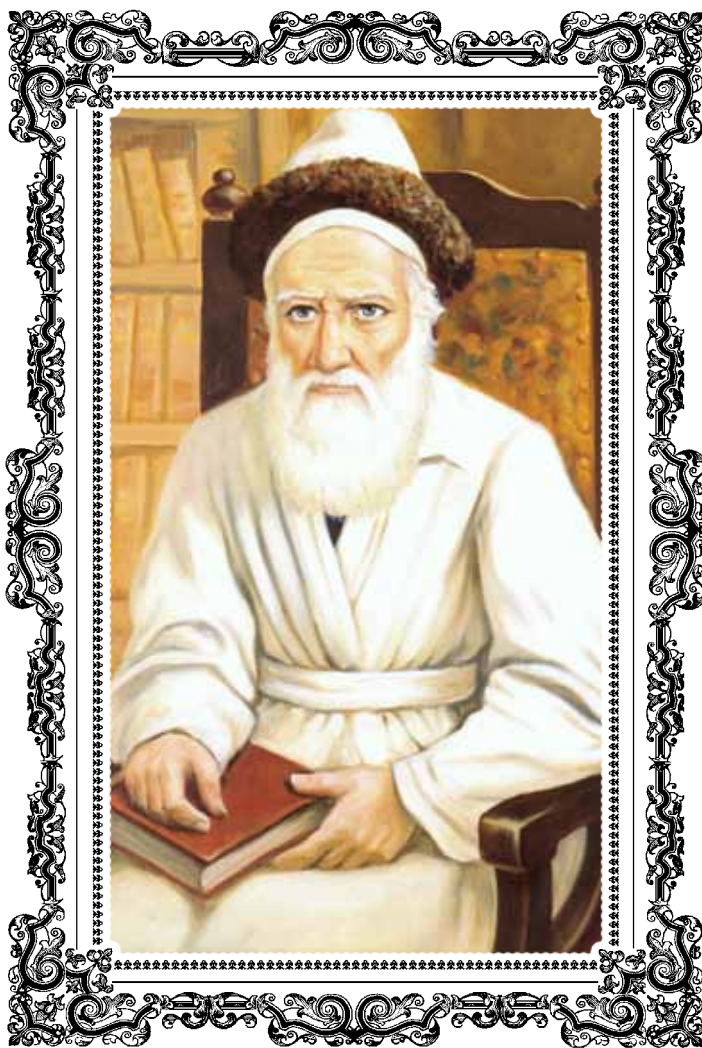
105. בן הרה"ק ר' מרדכי מטשארנאב.
 אדה"ז השתתף בחתונתו שהייתה בו' שבט
 תקע"א, ואף אמר מאמר חסידות (ד"ה שיר
 השירים אשר לשלמה). פעם ביקר אדמו"ר
 הזקן בביתו של ר' נחום מטשרנוביל.
 הזכיר רבנו הזקן לרבי נחום את אמרתו
 של הרב המגיד ממעזריטש שמלך המשיח
 יהיה יוצא חלציו של המבוגר מבין
 תלמידיו או של הצעיר מתלמידיו. המבוגר
 בין תלמידי הרב המגיד היה רבי נחום,
 והצעיר היה רבנו הזקן. אמר אדמו"ר הזקן
 לרבי נחום: "למה לנו להכנס לספק, הבה
 ונשתדך בינינו". בתוך כך ניגש אדמו"ר
 הזקן לעריסות הנכדים שהיו בביתו של
 רבי נחום ומישש את ראשיהם. כשמישש
 את ראשו של יעקב ישראל, אמר אדמוה"ז
 שאת הנכד הזה הוא מיעד לנכדתו דבורה
 לאה בת אדמו"ר האמצעי (בטאון חב"ד
 חוברת לח עמ' 12).

106. הכהן. מהעיר זיטומיר. נישאו
 ב"ד שבט תקס"ח. לאחרונה נמצאה
 בבית החיים בעיירה ליובאוויטש מצבת
 בנם ברוך שמואל זניל. וזה נוסחה: "נכד
 אדמו"ר הר"ר ברוך שמואל[ל] זניל בהר"ר
 יונה הכהן חתן כ"ק אדמו"ר ר' [דו]בער נ"ע
 בן נשיא [ישראל] הגאון והק' [אדמ]ר שניאור
 זלמ[נ]י מ' גפ' יום ז' [אלול?]. [בשנת] תרמ"ז
 ת.נ.צ.ב.ה."

107. נולדה י"ט כסלו תקנ"ט יום גאולת
 כ"ק אדמו"ר ממאסרו הראשון. כאשר

האמצעי – הנחות – תקע"ז. יד) שני המאורות. טו) בד קודש. טז)
פסקי דינים – יו"ד. יז) פסקי דינים – אבה"ע. יח) אגרות קודש –
ב' כרכים.

שלשלת האור – היכל חמישי
כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר¹¹² מרנא ורבנא מנחם מענדל¹¹³[שניאורסאה¹¹⁶]

נולד בשנת תקמ"ט¹¹⁴ ערב ר"ה. תקנ"ג - נכנס ל'חדר' ע"י זקנו כ"ק אדמו"ר הזקן¹¹⁵. תקס"ב - מתחיל לכתוב חדושי תורה בנגלה ובדא"ח מה ששמע מהוד כ"ק זקנו וחדושו בבאורי העינים¹¹⁶. תקס"ג¹¹⁷ - חתונתו. תקס"ו¹¹⁸ - הוד כ"ק אדמו"ר הזקן מוסר על ידו - ועל ידי דודו זקנו, אחי רבינו הזקן, מהרי"ל - את השאלות הבאות לענות עליהם. תקס"ט - נוסע עם הוד כ"ק אדמו"ר הזקן לוואהלין (וויטבסק?)¹¹⁹. תק"ע -

זרכו, ולדוגמא: שנת הולדת הצ"צ תקמ"ח, וצ"ל תקמ"ט" - אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"י"ח עמ' קמ, אגרת ותרמ"א מיום י"ב טבת.

115. ביום י"א תשרי. ימים ספורים אחרי הסתלקות אמו [בג' תשרי] קרא רבנו הזקן אליו את החסיד אברהם בן שמשון, וביקש ממנו להיות מלמד לנכדו. הוא אמר לו שטעמים כמוסים ברצונו להכניס את נכדו ל'חדר' למחרת יום הכיפורים, שה"ש קיץ ה'ת"ש עמ' 65. וראה שם עוד על הליכתם לקבר אמו והכנסתו לחדר.

116. התמים חוברת ג עמוד [קכט] כה, הובא בהיום יום י"ג ניסן. [אך שם שהי' זה משנת תקס"א. וראה סהמ"צ דרך מצותיך עמ' רה: "משנת תקס"א התחיל לרשום את החידושי תורה" וכו'].

117. ביום ה' כסלו. ראה ראשי פרקים מתולדות הצ"צ בסוף ספר דרך מצותיך. וראה מאמרי אדה"ו תקס"ד ע' רמט ועמ' שמג ובהערה 2 שם שחתונתו היתה תקס"ד. ובלקוטי דיבורים (ח"ד עמוד תרסט) מספר אדמו"ר הריי"ץ שבהיותו בגיל שמונה שנים, עורר אדה"ו את בנו אדהאמ"צ לקחתו כחתן.

118. "קונטרס הצמח-צדק ותנועת ההשכלה" עמ' 3. אך שם שהיה זה בשנת תקס"ד. ברשימת היומן (עמ' מסד) מובא סיפור אודות דרך הכתיבה המשותפת שלהם, ושם בהתייחס לצ"צ: "הוא בן י"ז לערך", וזה מתאים עם הכתוב כאן, שנת תקס"ו. אך אין מכאן ראיה, שכן ייתכן שעבודתם המשותפת התחילה לפני זה, שהרי נמשכה כמה שנים (עיי"ש בצ"צ ותנועת ההשכלה).

119. לפרט זה הכתוב כאן - ומופיע כך גם במהדורה הראשונה של הי"י - לא מצאנו לע"ע כל סימוכין נוספים. כן יש

112. בהבא לקמן (בפרק זה) - ראה ספר התולדות - רבנו הצ"צ (קה"ת, תשכ"ז).

113. נקרא ע"ש ר' מנחם מענדל מוויטבסק שנפטר ר"ח אייר תקמ"ח - שנה א' קודם הולדתו (בית רבי ח"ג עמ' ב').

114. ראה סה"מ קונטרסים ח"ב (ע' תו, א) שבחודש סיון תק"ן היה בן 8 חודשים, ולפ"ז נולד בסוף) שנת תקמ"ט כפי שכתוב כאן, גם בסה"ש תש"ג ע' 91 מובאים דברים שאמר אדמו"ר הצ"צ בער"ה תר"ג: "שנת ה-54 של אדם היא שנה קשה, זקוקים לברכה כפולה ומשולשת" - כלומר, שאז - ער"ה תר"ג - מלאו לו 53 שנה (ונכנס לשנה ה-54), וגם לפ"ז לכאורה נולד בסוף) שנת תקמ"ט, ככתוב כאן. וראה התמים ח"ג (ע' [קכט] כה) קטע מימונו של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ משנת תער"ב, שמביא בשם הרשב"ץ שחסידיים נסתפקו תמיד בעובדה זו (אם נולד בסוף תקמ"ח או בסוף תקמ"ט), ואשר גם הוא, כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, מסתפק (עדיין) אם נולד בשנת תקמ"ט (ער"ה תקנ"ו) או בשנת תקמ"ח (ער"ה תקמ"ט). ומספר שם שבירר זאת אצל אביו כ"ק אדמו"ר הרשב"ב, ומתשובות משתמע שנולד בערב ר"ה של שנת תקמ"ט (היינו שנולד בסוף) שנת תקמ"ח! דלא ככתוב כאן. וצ"ע כיצד ליישב את כל הנכתב לעיל עם המובא בסה"מ תשי"א ע' 243 שהיה ספק (אצל אדמו"ר מהרי"ט) לגבי שנת הולדתו של אדמו"ר הצ"צ, ומפרש בהע' 4 שם שהספק הוא אם: "נולד בכ"ט אלול תקמ"ט או כ"ט אלול תקנ"ב". זוהי גירסא נוספת לעצם הספק וגירסא שלישית לשנת הלידה (ער"ה תקנ"א!). וצ"ע.ג. וראה מכתב כ"ק אדמו"ר משנת תשי"ט להנהלת את"ה: "ולפלא קצת שעלון ההסברה לא הוגה כל

הוד כ"ק אדמו"ר הזקן מוסר על ידו – ועל ידי דודו, בן רבנו הזקן, מורנו הר"ר משה – ההתעסקות בענייני הכלל¹²⁰. תקע"ד-פ"ז¹²¹ – מתבודד ולומד בהתמדה גדולה¹²². תקפ"ז – לאחר ההלשנה על כ"ק אדמו"ר האמצעי נצטוו לבוא לויטבסק, ומכניס עצמו לעסקנות הכלל¹²³. מוסר עצמו לעבודת תעמולה לעבודת האדמה בפלכי וויטבסק ומינסק¹²⁴. תקפ"ח – קבל את הנשיאות¹²⁵. מאז החלה תקופת עבודת הצבא ליהודים – חוטפים וקאנטאניסטים – תקפ"ז-תרט"ו – הוא עוסק במסירות נפש ומציל אלפים ורכבות משמד ומיתה¹²⁶. תקצ"ז – מדפיס את התורה-אור. תקצ"ח – עשה מסעו דרך פלכי מאהליב ומינסק עד ווילנא וחוזר דרך פלך וויטבסק¹²⁷. תקצ"ט¹²⁸ – קנה מאת הנסיך שצעדרינאו את האחוז שצעדרין – פלך מינסק – עם שטח יער ואדמת זריעה ומיסד את המושבה דעיר שצעדרין ונותן נחלאות ומכשירי עבודה ליהודים עובדי אדמה¹²⁹. ת"ר – הלשנה מקהל ק. [רופקי]¹³⁰. אשר הוא מנגד להנהגת הקהילות במסירת ילדי היהודים לצבא¹³¹. הלשנת מרדכי אהרן

120. הצ"צ ותנועת ההשכלה שם: "כשהתיישב עם הוד כ"ק חותנו – תחילת תמוז תקע"ד – בלויבאוויטש, התנה אשר לא יטרידו אותו בענייני הכלל והתבודד לשקוד בתורה בהתמדה גדולה".

121. הצ"צ ותנועת ההשכלה שם, בהמשך למצוטט בהערה הקודמת: "...ככה התנהג כשתים עשרה שנה" – כלומר עד תקפ"ז.

122. הצ"צ ותנועת ההשכלה שם. ושם: "וכל השאלות שנתקבלו להוד כ"ק אדמו"ר האמצעי ה" מעיין בהם, מרציא את תשובתו להוד כ"ק אדמו"ר ואלו שהסכים עליהם ה" עונה להשואלים" ובהע' 2 שם: "רובא דרובא לומד ח"י שעות במעט-לעת, מחציתם בעמידה וחמש מהן עוסק בכתיבה". וראה גם ספר התולדות אדמו"ר הצ"צ עמ' 71, בית רבי ח"ג עמ' 4.

123. הצ"צ ותנועת ההשכלה שם.

124. שם.

125. ספה"ש קי"ץ ה"ת"ש עמ' 99.

126. ראה הצ"צ ותנועת ההשכלה עמ' 4.

127. ראה ספר השיחות קי"ץ ה"ש"ת עמ' 106.

128. בהצ"צ ותנועת ההשכלה: תר"ד לערך.

129. ספר השיחות תש"ב עמ' 54-53.

130. שבפלך מאהליב.

131. הצ"צ ותנועת ההשכלה רפ"ד

(ספר התולדות אדמו"ר הצ"צ עמ' 101 ואילך). ההלשנה נשלחה בג' עותקים (א) לשר מחוז מוהליב. (ב) לגנרל-גוברנוטר

להבין מדוע לא צויינה נסיעה זו בימי חייו דאדמוה"ז (במהדורתנו זו – צויין) וצויין רק אצל הצ"צ שהיה רק המלווה? נראה כי מקור הדברים מספר השיחות תש"א עמ' 112 – "בשנת תקס"ט היתה מחלוקת בויטבסק בין הרבנים ומנהלי העיר, שני הצדדים לא יכלו להתאחד בענייני הוראה וסידור התקנות. פנו רבני וויטבסק אל רבנו הזקן בבקשה שהוא יסדר את העניין על פי דעתו הקדושה. רבנו הזקן קיבל זאת על עצמו ונסע לשם עם אחיו הגאון רבי משה, עם תלמידו המובהק החסיד רבי פנחס רייזעס ועם נכדו הצ"צ, באמרו עליו: הוא צעיר בחיים וזקן בידיעת תורה". ומתוך כך שכמה מהפרטים תואמים (השנה, הנסיעה המשותפת של אדמוה"ז והצ"צ –) נראה שהנוסח המקורי של 'שלשלת היחס' היה "נוסע עם הוד כ"ק אדמו"ר הזקן לו". כשהכוונה לנסיעה הג"ל ליישב המחלוקת בויטבסק, אלא שמאן דהוא פיענח לזואהלין. כך גם יוסבר מדוע פרט זה השתלשל דווקא לפרקו של הצ"צ, משום שבשיחת אדמו"ר מהור"צ שם מפליא ומדבר אודות גדלותו של הצ"צ. עוד אפשר שהכוונה ל"מסע ברדיטשוב" (ראה לעיל בשנת תק"ע אצל אדמוה"ז במהדורתנו והנסמן שם), ש(אולי) ההכנות לנסיעה זו החלו עוד בשנת תקס"ט. אך לע"ע לא מצאנו כל סימוכין שהצ"צ נלווה ל"מסע ברדיטשוב". ועצ"ע.

ג. [ינובורג] בשם משכילי ווילנא וואהלין¹³². תר"א – הלשנת שני חוטפים מבאריסאוו¹³³. מייסד הישיבה בליובאוויטש¹³⁴. תר"ב – מקבל תעודת אורח נכבד בחתימת הקיסר¹³⁵. תר"ג – 1843 – מתבקש להשתתף באספת הרבנים בפטרבורג¹³⁶, ובעד מחאתו נגד משכילי ריגא ווילנא ודרישתו להתיר הדפסת ספרי קדש ומחאתו נגד איסור הדפסת ספרי קבלה וחסידות הנה במשך ההתוועדות נאסר הרבה פעמים¹³⁷. ודרישותיו נתמלאו. תר"ה – מקבל תעודת אורח נכבד לדורותיו¹³⁸. תר"ח – מדפיס את הלקוטי תורה¹³⁹. משתתף באספת הרבנים השניה¹⁴⁰. תרי"ד – מוחה נגד דרישת המיניסטריום ע"פ הצעת ליליענטהאל לקצר את סדור התפלה לנערי בני"ו ולהנהיג קיצור חומש לילדי בני"א¹⁴¹. תרט"ז –

מעיר המחוז [באבינאוויטש] ומעיר הפלך [מאהליב] עם פקידה המשטרה החשאית המחוזית (נוסף על הפקיד הקבוע שהיה גר בליובאוויטש) לחפש אחר הנערים. חיפושם ערך ג' ימים רצופים, אך לא העלו דבר. הצ"צ ותנועת ההשכלה סוף פ"ה (ספר התולדות שם עמ' 110 ואילך).

134. ממכתב כ"ק אדמו"ר הריי"ץ הובא באוצר סיפורי חב"ד ח"ו עמ' 287. וראה ספר התולדות אדמו"ר הריי"ץ עמ' 88, וקובץ הערות וביאורים [אהלי תורה, ניו יורק] גליון תרל"ד עמ' 15.

135. בקובץ "חב"ד ליובאוויטש" (עמ' 26) שהיה זה בתר"ד וקיבל זאת עבור עבודתו בהאסיפה דשנת תר"ג.

136. בית רבי ח"ג ע' ה.

137. התמים ח"ב עמ' 582. ושם שנאסר יום כ"ג חשון; "צווי און צוואנציג מאל האט מען ארעסטרט דעם צ"צ אויף דער אסיפת הרבנים אין פעטערבורג, תר"ג".

138. ראה הצ"צ ותנועת ההשכלה עמ' 35 על שתי התעודות השונות: אורח נכבד; אורח נכבד לדורותיו. וראה בית רבי ח"ג ע' 20 שהי' זה בשנת תרי"ב.

139. ספר השיחות תשי"א עמ' 160. בית רבי ח"ג עמ' 20.

140. הצ"צ ותנועת ההשכלה פרק ח' (ספר התולדות הצ"צ פרק חמשה עשר). ועיין עוד שם בפרק י' (בסה"ת פרק שבעה עשר) אודות תקופת השנים תר"ו-תר"ח.

141. הצ"צ ותנועת ההשכלה פי"ט (ספה"ת שם פרק ששה עשר) ושם תשובה מיוחדת ומנומקת שכתב לדחות "הצעות" אלה.

בוויטבסק. ג) למחלקה השלישית בוויטבסק, ועד עסקני הכלל של אדמו"ר הצ"צ הצליח לעכב העותקים שנשלחו לגנרל-גוברנזור ומחלקה השלישית, אך לא את הנשלל לשר המחוז. עותק זה הגיע לידי סגנו [סאביצעקין], והוא על דעת עצמו החליט לברר האם נכון הדבר ולשלוח מרגל לליובאוויטש. בחודש מר-חשון התיישב בליובאוויטש ר' ליפמאן פלדמן. בחודש אד"ש נודע לחסידו וילנא אודות המרגל, ושלחו את החסיד ר' שלמה משה לליובאוויטש לספר לאדמו"ר הצ"צ על כך. בהיותו בליובאוויטש גילה ר' שלמה משה שר' ליפמאן הוא המרגל, החסידים ר' אייזיק מאהמיל ור' ברוך מרדכי מבאברויסק סיפרו להצ"צ כל ענין מרגלי החרש. הצ"צ אסר גלות זאת לאיש - זולת בנו הרב"ש - ולהתייחס לר' ליפמאן כמקודם. לאחר שבועיים עזב ר' ליפמאן את ליובאוויטש מיוזמתו. לאחמ"כ נצטוו פקיד הבולשת המחוזית [זשאנדארמסקי אפיצער] לקבוע דירתו בליובאוויטש, עם שני עוזרים. אך דבר לא עלה בידם.

132. ראה הצ"צ ותנועת ההשכלה פרק ב' ואילך על ביקורו בליובאוויטש ועל ההלשנה. ועל אישיותו של מ.א.ג. המלשינות היתה על ג' ענינים: א) קיבוץ כספים בשביל מדינה אחרת ובכוונת מרידה. ב) התנגדות לעבודת הצבא, ודאגתו לאוכל כשר. ג) התנגדותו להפצת ההשכלה.

133. זונדיל מייטין ואיזיק גינבורג [המכונים זונדל מזיק ואיזיק חאפ]. הלשינו שאדמו"ר הצ"צ מסתיר בביתו שלושים נערים שנמסרו לעבודת הצבא. בעקבות הלשנה זו באו פקידי בולשת

נשרף חצרו וחמש תיבות כתבי יד¹⁴². תרכ"א – ח' טבת נתאלמן¹⁴³.
ברביעי אור ליום החמישי¹⁴⁴ שלשה עשר בניסן תרכ"ו נסתלק ומ"כ בעיר
ליובאוויטש.

אשתו: הרבנית חי' מושקא, בתו של כ"ק אדמו"ר האמצעי.

בניו: (א) כ"ק הרה"ק הרה"ח ר' ברוך שלום¹⁴⁵. (ב) כ"ק אדמו"ר
הר' יהודה ליב [מקאפוטס]¹⁴⁶. (ג) כ"ק אדמו"ר הר' חיים שניאור זלמן
[מליאדי]¹⁴⁷. (ד) כ"ק אדמו"ר הר' ישראל נח [מניעזין]¹⁴⁸. (ה) כ"ק אדמו"ר
הר' יוסף יצחק [מאוורוטש]¹⁴⁹. (ו)¹⁵⁰ הרה"ח ר' יעקב [מארשא]¹⁵¹. (ז) כ"ק
אדמו"ר הר' שמואל [מליובאוויטש].

לקאפוטס. נסתלק ליל עש"ק, ג' מרחשון
תרכ"ז. אודותיו ראה בית רבי ח"ג פ"ח;
סה"ש תרפ"ו עמ' 100. תרפ"ז עמ' 161.
תש"ו - ה'ש"ת עמ' 413.

147. נולד בשנת תקע"ד לערך - שנה
לאחר פטירת אדה"ו, ונשא את שמו.
נפטר ד' טבת תר"מ, בית רבי ח"ג עמ' יד.
ושם מצייני: "ראה זה חידוש. נולד בשנה
הראשונה לפטירת רבנו, ונשא את שמו.
הי' בליאדי י"א שנים כמותו, ושנותיו היו
ס"ו כשנות רבינו, ופטירתו הי' ג"כ כחודש
טבת. וזה פלא".

148. נולד בשנת תקע"ה בליובאוויטש
[בבית רבי ח"ג עמ' 28 נכתב שנולד בשנת
תקע"ו]. היה חוזר דא"ח בחיי אביו ע"פ
ציוויו, וכן מינהו אביו להיות ראש הישיבה
שיסד בליובאוויטש [רשימת היומן עמ'
תס]. לאחר פטירת הצ"צ התנהג בנשיאות
שנתיים בליובאוויטש, ובסוף שנת תרכ"ח
עבר לניעזשין. נסתלק יום א' דחול המועד
פסח, י"ז ניסן תרמ"ג, ומ"כ בניעזשין באהל
כ"ק אדמו"ר האמצעי (הקריאה והקדושה
ניסן תש"ג ע' ד). אודותיו ראה בית רבי
ח"ג פ"ח. וראה גם סה"ש תרפ"ז ע' 255.

149. אבי הרבנית שטערנא שרה אשת
אדמו"ר הרש"ב. ובנה אדמו"ר הרי"צ נשא
את שמו. "עוד בחיי אביו קבע דירתו בעיר
אוורוטש, ולשם היו נוסעים אליו לקבל
לקח מפיו ולדרוש ממנו עצות רוחניות
וגשמיות. בוואלין סיפרו ממנו גדולות
והחזיקוהו לאיש מופת" (בית רבי ח"ג עמ'
ט"ו). נולד בשנת תקפ"ב (בבית רבי שם
- תקע"ט). נפטר ב"ח כסלו תרל"ז, ומ"כ
באוורוטש.

150. ראה רשימת היומן ע' רמז: "ר'
יעקב נולד בין ריי"צ ומהר"ש" ני"ע.

142. ראה "ספריית ליובאוויטש"
[קה"ת, ניו יורק, ה'תשנ"ג] עמ' לג ואילך.
בנוגע לשנה בה היתה השריפה ראה שם
עמ' לה ובכרם חב"ד ח"ב עמ' 66 הערה 1.
143. ופוסק מלקבל ליחידות (בית רבי
שם עמ' 22).

144. "ברם כגן דא צריך לאודעי
הסתלקות רבינו הקדוש אור ליום ה'
י"ג ניסן 37 מינוט על שעה.. [כאן נחתך
הגליון] אחר חצות" - כך נרשם בכרך
"87-שיינדערמאן" דף מט ע"א. נעתק
בספר המנהגים עמוד 97, ובמאמר ד"ה
"החדש הזה לכם" תשכ"ו. ובכרם חב"ד
גליון 2 עמ' 67 הערה 9 השלים ע"פ
רשימת הרה"ש ברוק: "37 מינוט על שעה
1 אחר חצות".

יום זה הוא גם יום ההילולא של מרן
ה"בית יוסף", ובס' מגדל עז ע' רסג: "יש
רמז ע"ז במגילת אסתר (ג, יב) "ויקראו
סופרי המלך בחודש הראשון בשלשה
עשר יום בו", שסופרי המלך היינו הב"י
והצ"צ. נקראו למעלה בו ביום".

145. סביו זקנו של כ"ק אדמו"ר. נולד
תקס"ה לערך. כ"ק אדה"ו היה סנדק
בבריתו. וכן לימדו קריה"ת, והי' קורא
במנינו של כ"ק אדה"ו, גם לימדו קריאת
כתובים. בשעת הסתלקות אדה"ו היה בן
ח' - ט' שנים. הצ"צ הי' לומד אתו ע"ח
ופע"ח. וקרא לו הבעה"ב שלי. ראה סה"ש
תרצ"ו עמ' 54; תרח"ץ ע' 253; תש"א עמ'
28; ע' 64; תש"ג עמ' 88; תש"ד עמ' 25;
136.

146. נולד בשעת תקע"א או תקע"ב
(רשימת היומן עמ' רפה). כ"ק אדה"ו היה
סנדק בבריתו (שם עמ' שיז). חתונתו ביום
י"ד מ"ח תקפ"ה. לאחר הסתלקות אביו
כ"ק אדמו"ר הצ"צ עזב את עיר ליובאוויטש

בנותיו: א) הרבנית ראדע פריידא. בעלה הרה"ח הר' שניאור¹⁵². ב) הרבנית דבורה לאה. בעלה הרה"ג הרה"ח הר' לוי יצחק¹⁵³.

ספריו: א) דרך מצותיך (ספר המצות). ב) דרך אמונה (ספר החקירה¹⁵⁴). ג) אור התורה מ"ב כרכים. (בראשית - ז' כרכים. שמות - ח' כרכים. ויקרא - ד' כרכים. במדבר - ו' כרכים. דברים - ז' כרכים. נ"ך - ג' כרכים. תהלים (יהל אור, כרך א'. מגילת אסתר - כרך א'. שיר השירים - ג' כרכים. אוה"ת - מארוז"ל וענינים. אוה"ת סידור (ותפילה)). ד) צמח צדק: שו"ת. חידושים על משניות. פסקי דינים, ח' כרכים. ה) קיצורים והערות לספר לקוטי אמרים - תניא. ו) ביאורי הזהר, ב' כרכים. ז) ספר הליוטים - דא"ח צ"צ כ"ז כרכים. ח) קונטרס מאמרים על מאמרי חז"ל במס' ב"מ וב"ב. ט) מאמרי הצ"צ - הנחות תרי"ד-תרט"ו. י) אגרות קודש, ב' כרכים.

בניו¹⁵⁵:

א. כ"ק הרה"ח הר' ברוך שלום.

בניו: א) הרה"ג הר' מרדכי, רב דוויטבסק. ב) הרה"ג הר' לוי יצחק, רב בפאדאברנקא. בנו הרה"ח הר' ברוך שניאור. בנו הרה"ג הרה"ח ר' לוי יצחק¹⁵⁶.

ב. כ"ק אדמו"ר ר' יהודה ליב, קאפוטס.

בניו: א) כ"ק אדמו"ר הר' שלמה זלמן¹⁵⁷, קאפוטס. ספריו: מגן אבות. בנו הר' יהודה ליב. ב) כ"ק אדמו"ר הר' שלום דובער, רעציצא. בניו: הרה"ח כו' ר' זלמן מסטאראדוב. הרה"ח כו' ר' חיים, ראמען. הר' משה. הר' יהודה ליב. ג) כ"ק אדמו"ר הר' שמרי' נח¹⁵⁸, באברויסק. בנו הרה"ח כו' ר' מנחם מענדיל.

מרשימת סיון ה'תרצ"א. וראה גם רשימת היומן עמ' שצט).

155. על בני הצ"צ ראה לעיל הערות 145-151. פועלם ודברי ימי חייהם המרתקים של האדמו"רים בני אדמו"ר הצמח צדק נפרשו ביריעות רחבות בעומק ובאורך בסדרת מחקריו של הרב עמרם בלוי, המתפרסמים מעת לעת בקובצי "היכל הבעש"ט" (היכל מנחם, ברקולין ג.י.).

156. אב כ"ק אדמו"ר ז"ע.

157. נולד בשנת תק"ץ. אדמו"ר הצ"צ היה סנדק בבית המילה שלו. אודותיו ראה בית רבי ח"ג פ"ח, אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"ח ע' קכח.

158. אודותיו ראה אגרות קודש שם. אדמו"ר מהר"ש שלחו להיות לרב בעיר באברויסק ואנ"ש שם לא קיבלוהו עליהם,

151. חותנו היה בן דודו ר' ברוך מארשא. לאחר החתונה היה סמוך על שולחן חותנו בארשא. נפטר בחיי אביו בעיר טאלצקין ושם מ"כ.

152. נכד האדמו"ר האמצעי [בן בנו הר' נחום]. בחתונתו הכריז אדמו"ר הצ"צ "שיהי' הס, ושיזהרו מהרהור עבירה - כי - זקני (אדמו"ר הזקן) מגיע. כעבור איזה זמן אמר הצ"צ אליו: "חתן הרכן ראשך. דער זיידע וויל דיר בענשען (- הסכא רוצה לברך אותך) - רשימת היומן עמ' רפב.

153. זלמןסון. מויליז. מונה ע"י חותנו - כ"ק אדמו"ר הצ"צ - למנהל הישיבה בלובאוויטש [רשימת היומן עמ' תס].

154. "את ספר החקירה (דרך אמונה) חיבר הצ"צ ביחס עם נסיעותיו לפטרבורג, ששם הי' צריך לענות על כמה שאלות בענינים אלה" (- ע"פ היום יום כח טבת

ג. כ"ק אדמו"ר הר' חיים שניאור זלמן, ליאדי.

בנו: כ"ק אדמו"ר הר' יצחק דובער, ליאדי.

בניו: הרה"ח ר' שלום שכנא, ליאדי. הרה"ג ר' יהודה ליב, האמעל, סיראטין, וויטבסק. הר' ברוך – סוחר – סמאלענסק.

חתנו¹⁵⁹: הרה"ק הר' לוי יצחק סיראטין¹⁶⁰.

ספרי¹⁶¹: סידור מהרי"ד.

ד. כ"ק אדמו"ר הר' ישראל נח, ניעזשין.

בניו: א) כ"ק הרה"ח ר' אברהם¹⁶². ב) הרה"ח ר' שניאור דובער. ג) הרה"ח הר' משה. ד) הר' נחום. ה) הר' יעקב.

ה. כ"ק אדמו"ר הר' יוסף יצחק, אוורוטש.

בניו: א) הרה"ג הרה"ח הר' שניאור זלמן מרדכי, זיטאָמיר. ב) הרה"ח הר' אהרן, אוורוטש. ג) הרה"צ הרה"ח הר' מנחם¹⁶³ נחום דובער, אוורוטש.

בנותיו: א) הרבנית שיינא ברכה. ב) הרבנית שטערנא שרה¹⁶⁴.

ו. הרה"ח הר' יעקב, ארשא. בנו הרה"ח הר' שניאור.

בא בקטע חדש כדי לייחסו אליו), וייחסו את סידור מהרי"ד לאביו הרחש"ז משום שמביא הרבה בשם אביו הרחש"ז (השערת הר"ע בלוי).

162. חותן כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ. נולד ביום י"א סיון תר"כ בליובאוויטש. כ"ק אדמו"ר הרש"ב אמר עליו לבנו כ"ק אדמו"ר הרי"צ: "אמת ומידת הענווה אפשר ללמוד מחותנך הרב שליט"א" (אגרות קודש אדמו"ר הרי"ץ חלק י"ד עמ' תמד). נפטר ביום ב' מר-חשון תרח"צ, ומ"כ בקישינוב, מולדובה. אודותיו ראה ספר השיחות תרפ"ה ע' 81 הערה 55.

163. ע"פ בית רבי (אידיש) עמ' 186.

164. אשת כ"ק אדמו"ר הרש"ב. ראה להלן.

ושלח אדמו"ר מהר"ש לומר להם שיקחוהו לרב, ובאם לאו יעשם שלא יהיו עוד בעלי-בתים.

159. חתנו בוו"ש של ר' חיים שניאור זלמן מליאדי. לא ידוע שמה של בתו של הרחש"ז. בזיווג ראשון הייתה נשואה לר' שניאור בן ר' יעקב (ספר הצאצאים עמ' 172).

160. גוטרמן. נכד הרה"ק ר' יעקב מראדומין, תלמיד הרה"ק רבי בונים והרה"ק ר"י מוורקא. נפטר כ"ג טבת תרס"ה בורשא (ספר הצאצאים שם).

161. של ר' יצחק דובער בן ר' חיים שניאור זלמן. ולכאורה על שורה זו לבוא לפני כן בצמוד לפרטיו של המהרי"ד, וגם לא קטע בפני עצמו. ואולי הכוונה כאן היא אכן ל"ספרי"ו של רחש"ז (ולכן

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר¹⁶⁵ מרנא ורבנא שמואל¹⁶⁶

נולד בליובאוויטש, ב' אייר¹⁶⁷ תקצ"ד¹⁶⁸. נשא בזוג ראשון את בת אחיו אדמו"ר מוה"ר חיים שניאור זלמן¹⁶⁹ - תר"ח¹⁷⁰ - ובזוג שני את הרבנית רבקה¹⁷¹ - תר"ט¹⁷². תר"ח - נוסע לעיר וויטבסק להשתתף באסיפת עסקני הכלל שבאו משקלאוו, ווילנא ופטרבורג, ושוהה כשני שבועות.

אומרים אשר נולד בשנת תקצ"ג (כן משמע לכאורה משיחת יט כסלו תרצ"ג אות כד [לקו"ד ח"א ע' ל, א - שמציין שם שזהו "מאה שנים להולדת אדמו"ר מוהר"ש"]¹⁷³) ואולי שם הכונה על העיבור - הערת כ"ק אדמו"ר ז"ע בספר התולדות - אדמו"ר מהר"ש (קה"ת תש"ו) ע' 5 הע' 2]. ובהיום יום ב' אייר: "יום הולדת את אאזמו"ר - בשנת תקצ"ג". ולכאורה צריך לתקן שם בלוח היום יום - וצ"ל שנת תקצ"ד, שכן לא תיתכן סתירה בין הנכתב בגוף לוח היום יום לבין הנכתב ב"ששלת" (ובפרט שלא ניתן ליישב סתירה זו ע"פ התיאור שכתב כ"ק אדמו"ר ז"ע בספה"ת הניל, כפשוטו). ונראה שראוי להכניס תיקון זה בלוח תיקונים בדרך אפשרי המודפס במהדורות האחרונות של לוח היום יום.

169. בהערה בפתח דבר שם מציין כ"ק אדמו"ר: "ראה שו"ת דברי נחמיה חלק אה"ע סמ"ח". ושם דן אם יש דין למנוע נישואין בין בני משפחה מטעם דאל ישנה בין הבנים.

170. בספר התולדות מהר"ש (לכ"ק אדמו"ר) נדפס: "בש"ק שלאחרי חג השבועות דשנת תר"ז".

171. בת ר' אהרן ב"ר משה אלכסנדר משקלאוו והרבנית שרה (השניה) בת כ"ק אדמו"ר האמצעי (ראה ספה"ש תש"א עמ' 42, ולעיל הע' 68). נולדה בשנת תקצ"ג בליובאוויטש. עודנה קטנה מתו עליה אביה ואמה ונתגדלה בבית זקנתה אשת כ"ק אדמו"ר האמצעי מרת שיינא. לנישואיה עם כ"ק אדמו"ר מהר"ש נתנה לה זקנתה "נדן" את התכונה והזכות של "אשת חבר" (ספה"ת מהר"ש עמ' 39 הע' 29 וספה"ת הרי"צ עמ' 241) ובספה"ש קי"ץ ת"ש עמ' 177 משמע שבעת חתונתה הייתה אמה עדיין בחיים ואף נתנה לה שני ספרים במתנה לחתונתה.

"אמי זקנתו בהיותה כבת מונה עשרה שנה בשנת תר"א - חלתה, וציוה הרופא

165. בהבא לקמן (בפרק זה) - ראה ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש - בעריכת כ"ק אדמו"ר - (קה"ת, תש"ז), ובספר התולדות המורחב שבעריכת הרב א. ח. ש"י גליצנשטיין. נראה שעיקרה של רשימה זו בתולדות אדמו"ר מוהר"ש מבוססת (או מועתקת) מ"יומנו של כ"ק אדמו"ר [מהורי"צ] ורשימותיו" אשר אותה העתיק כ"ק אדמו"ר בפתח דבר שלו לד"ה והחרים תרל"א (נדפס בסה"מ תורת שמואל תרל"א ח"א עמ' ש"צ ואילך) שכתב בב' אייר תש"ה, והוסיף שם: "תקוותי אשר יבוא זמן וידפיסו.. ספר תולדותיו [של אדמו"ר מהור"ש]". וכפי שאכן בשנת תש"ז הו"ל כ"ק אדמו"ר ז"ע בעצמו את ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש.

166. ע"ש שואב מים מהעיר פולוצק. ספה"ת אדמו"ר מהר"ש (לכ"ק אדמו"ר) עמ' 7.

167. "בלשון זקני החסידים: בספירת תפארת שבתפארת ובמלאות מאה שנה להתגלות הבעש"ט" (לשון כ"ק אדמו"ר בפתח דבר לד"ה והחרים תרל"א שם). פעם אחת בשעת הבחינה התפלא מלמדו על טוב ידיעותיו, ויאמר לו ה"צמח צדק": לגבי תפארת שבתפארת אין זו הפלאה. - ע"פ היום יום ב' אייר.

בנוגע לתאריך הולדתו מביא ברשימת היומן (ע' שפה): "בזמן לידת מהר"ש נ"ע - יש ב' סברות: אם בשבט, או באייר". וראה רשימת הרי"צ במבוא לספר תרכ"ו שנולד ביום שבט (תקצ"ג). וברשימת "דברי ימי הרבנית רבקה" נכתב שנולד בתענית אסתר (תקצ"ד). וראה הערה הבאה.

168. כ"ה בלקו"ד ח"א ע' קכה, ב, שנולד בשנת תקצ"ד. וכך עולה מצוואת אדמו"ר מהר"ש (נדפסה באג"ק שלו עמ' יב), מחורף תרל"ה ובה כותב שהוא בן מ"א שנה. וראה עוד בסה"ש תש"ה ע' 27, ע' 33 שמשמע שנולד בתקצ"ד. „יש

חוזר שם מאמרי דא"ח ברביים¹⁷³. תר"טו – התחיל בעבודת הכלל¹⁷⁴.
 תרי"ז – נוסע לקיוב ואח"כ לפטרבורג בעניני הכלל¹⁷⁵. תרי"ח – נוסע
 לקיוב ואח"כ לפטרבורג להשתדל לבטל גזירת הגירוש על היהודים החוכרים
 שדות בכפרים ומושבות – ומצליח¹⁷⁶. תרי"ט – נוסע לאשכנז להתראות
 עם עסקני הצבור¹⁷⁷. תר"ך – בבואו מאשכנז קורא אסיפת באי כח עסקני
 הכלל מחסידי חב"ד, וואהלין, ממפלגת המשכילים ומבעלי המסחר. מרציא
 ע"ד פרטי ההתראות בחו"ל ומציע תכנית עבודה על להבא¹⁷⁸. תרכ"א – נוסע
 לפטרבורג ונפגש עם עסקני הכלל ושרי המלוכה לעניני הכלל¹⁷⁹. תרכ"ג –
 נוסע לקיוב¹⁸⁰ ומציל מאות משפחות עומדות להגרש מהכפרים בוואהלין.
 תרכ"ה – נוסע לפטרבורג ומעביר הגזירה שהכניסו לסענאט בחקים
 מגבילים ליהודי ליטא וזאמוט¹⁸¹. תרכ"ו – חורף – מתחיל לומר מאמרי
 דא"ח ברביים ע"פ ציווי אביו¹⁸². קיץ – מקבל הנשיאות¹⁸³. תרכ"ח – נוסע
 לצרפת להתראות עם עסקני הכלל¹⁸⁴. תרכ"ט – מסדר ועד קבוע
 בפטרבורג המתענין בעניני הכלל¹⁸⁵. תר"ל – תר"מ – נוסע פעמים רבות,
 במדינה ולחו"ל, בעניני עסקנות הכלל¹⁸⁶. תר"מ – השתדל, בחרף נפש¹⁸⁷,

174. "באופן קבוע וע"פ הוראת אביו ומזכירו הוא ר' שמואל ברין (ראה אודותיו הת' חוברת ז' עמ' קג) – ע"פ פתח דבר וההערות בספר המאמרים שם.

175. "עומד בקשור תמידי עם הרב ר' אהרן, הרב דעיר ביליניץ, שהוא ה"בא, לעתים תכופות, לפטרבורג בשליחות מאדמו"ר הצ"צ בענינים צבוריים. (פתח דבר שם). וראה יומן אדמו"ר הריי"ץ נדפס ברשימת כ"ק אדמו"ר הריי"ץ חוברת ד' עמ' ט' ואילך.

176. שם. וראה סה"ש תש"ה עמ' 27.

177. שם.

178. שם.

179. ספר התולדות אדמו"ר הרש"ב עמ' 33. וש"נ ללקו"ד ח"א עמודים 356-355.

180. לפרט זה הכתוב כאן לא מצאנו לע"ע סימוכין נוספים.

181. ספה"ת אדמו"ר הרש"ב עמ' 33 וש"נ.

182. ספר המאמרים תרכ"ו עמ' IX.

183. לאחר פטירת אביו כ"ק אדמו"ר הצ"צ ביום י"ג ניסן.

184. שם.

185. "ולעמוד על המשמר להגן על זכויות היהודים" (שם).

186. שם. וראה התמים ח"א ע' פו; 324.

187. ע"פ הנכתב בהתמים שם.

אשר תאכל תיכף בקומה משנתה, אמנם היא לא חפצה לטעון קודם התפלה, והיתה מתפללת בהשכמה, ואחר התפלה היתה אוכלת פת שחרית. כשנוגע הדבר לחותנה אדמו"ר הצ"צ, אמר לה: יהודי צריך להיות בריא ובעל כח. על מצות כתוב וחי בהם, הפירוש וחי בהם, צריכים להחדיר חיות במצות. בכדי שיוכלו להחדיר חיות במצות, צריכים להיות בעל כח ובשמה. וסיים: את לא צריכה להתענות. עדיף לאכול בשביל להתפלל, מלהתפלל בשביל לאכול. וברכה באריכות ימים. (היום יום י' שבט). נסתלקה י"ד שבט תרע"ד ומ"כ בליובאוויטש בסמוך לחותנה הצ"צ ובעלה המהר"ש. מתה בפתאומיות. בעת פטירתה ביקשה הסיודר, ובגמר התפלה לקח אדמו"ר הריי"צ הסיודר מידה, הניחה ידו על ראשו ואמרה: יישר כח על הטרחא. והלך הריי"צ להניח הסיודר על מקומו, וכשחזר כבר נחה נפשה. [רשימת היומן תיב] וראה סה"ש תורת שלום 189. ספר התולדות מהר"ש 12. הקריאה והקדושה שבט תשד עמ' ה. ספה"ש תרפט 26. 144. ספה"ש תשו ע' 14.

172. ובספר השיחות תש"ד עמ' 5:

בשנת תרי"א.

173. סה"מ תורת שמואל תרל"א ח"א עמ' שצא. וראה יומן אדמו"ר הריי"ץ הנסמן בהערה 165.

ופעל השקטת הפרעות¹⁸⁸. באור ליום השלישי, שלשה עשר לחדש תשרי תרמ"ג נסתלק ומ"כ בליובאוויטש¹⁸⁹.

אשתו: בזוג ראשון - הרבנית סטרנא בת אחיו הרב חיים שניאור זלמן. חלתה בתוך שבועת ימי המשתה ונסתלקה לאחר ג' חדשים. בזוג שני - הרבנית רבקה בת הר"ר אהרן משקלוב.

בניו: א¹⁹⁰ הר' שניאור זלמן אהרן¹⁹¹, י"ט תמוז תרי"ט¹⁹² - י"א מרחשון תרס"ט. ב) כ"ק אדמו"ר הר' שלום דובער. ג) הר' אברהם סענדער¹⁹³, נסתלק בן ח' שנה. ד) הר' מנחם מענדל¹⁹⁴, ז' 195' אדר תרכ"ז.

אך ברשימת היומן עמ' דש נכתב שגולד בשנת תרי"ח וכן בספר התולדות אדמו"ר מהר"ש עמ' 22. וראה סה"ש תרצ"ז עמ' 239 ובהערה 2.

193. "בנו של אדמו"ר מהר"ש, ר' אברהם סענדער - שהי' מופלא ביותר, ואדמו"ר הצ"צ השתעשע עמו מאד - נסתלק בהיותו בן שמונה שנים, וקודם הסתלקותו אמר, שרבינו הזקן יבוא להיות ביחד אתו. נשמתו של ר' אברהם סענדער היתה נשמתו של רבינו הזקן, וחי מספר השנים שרבינו הזקן נסתלק קודם זמנו" (תו"מ התוועדות ח"ו שיחת כ' מנחם אב תשי"ב סעיף י' עמ' 119 מלקו"ד ח"א י"ד ב). "בן שנה כבר דיבר חד וחריף. בן ג' הכניסוהו בחדר, יראו מעין הרע, ועשו זה בליל חורף, וכבר הי' אז בקי בחומש. הי' בעל חושים גאונים. כשלמדו איתו המשנה - אמר מעצמו את הגמרא. הי' חושב הרבה. כששאלו אביו המהר"ש מה חושב כ"כ, ענה: יש מה לחשוב. הצ"צ אמר עליו שהי' נשמתו של אדה"ו (רשימת היומן שלא-ב). אודותיו ראה - רשימת היומן של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ מיום ה', כ"ח תשרי תרנ"ח - 'התמים' ח"ב עמ' רלא, ב (חוברת ה' ע' לח), ספר השיחות קיץ ה'ת"ש עמ' 99, סה"ש תש"ו עמ' 14.

194. נפטר בצרפת. בהשתדלות כ"ק אדמו"ר הועלה גופו בשנת תשט"ז לצפת. אודותיו ראה (קובץ "תולדות ר' מנחם מענדל", יצא כתשורה לחתונת לובעצקי, ו' אד"ש ה'תשס"ח ו) ספר התולדות מהרש 22, ספר השיחות תרץ 96, לקו"ש ח"ג 180. אג"ק מהוריי"צ חלק יג עמ' טז ובהערות.

195. בספר התולדות אדמו"ר מהר"ש שם: נולד וא"ו אדר תרכ"ז.

188. ספר המאמרים תש"י עמ' 18 ואילך. וראה גם סה"ש קיץ ה"ש"ת (בתרגום ללה"ק) עמ' כב-כג על מסירותו והצלחתו בענין זה.

189. היום יום י"ג תשרי. טרם הסתלקותו ניתק את שעון הכיס מהשרשרת ותחב פיסת נייר בשעון שייעצר בשעה 11:51, הורה למשמשו להכניס אליו את בניו ולאחר שצווה להם את צוותו, נסתלק בעודו יושב על כיסאו.

190. לכאורה אברהם סנדר היה גדול הבנים. כ"י נפטר בגיל 8 והיה זה עוד בחיי הצמח צדק, א"כ מוכח שגולד קודם שנת תרי"ח, כי הצ"צ נפטר בשנת תרכ"ו. וראה ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש (עמ' 22) קדימתו לשאר אחיו. וכן שם (עמ' 21): "מיי"ן עלטערער ברודער הגאון הצדיק ר' אברהם סענדער". וראה ג"כ רשימת היומן ע' שלא: "למהר"ש היו עוד ב' בנים: א' בין דבורה לאה ורד"א. וראה סה"ש תש"ו ע' 14 ובהערות שם מתי נולד והאם נפטר בחיי הצמח צדק.

191. אודותו ראה ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש ע' 22, שיחת יט כסלו תרצ"ג ס"ו ואילך (לקו"ד ח"א טו, ב ואילך). סה"ש תרפ"ג ע' 41, תרצ"א ע' 7-226. תרצו ע' 55 ואילך. 114. תרצז ע' 239. תשו ע' 5. 14. תשו עמ' 3-82. ס"ע 107 ואילך. תשח ע' 168. 193. 218. 254. תש"ט ע' 272. קונטרס בר מצוה תרנ"ג (קה"ת, תשס) ע' טו, יז. נקרא על שם אדמו"ר הזקן ואב"י של הרבנית רבקה נ"ע (ר' אהרן ב"ר משה אלכסנדראוו משקלאוו) רשימת היומן עמ' רעז.

192. ראה קובץ מכתבים בסוף ס' תהלים אהל יוסף יצחק עמוד 7-216.

בנותיו: א) מרת דבורה לאה. בעלה הרה"ח ר' משה ארי' ליב גינזבורג¹⁹⁶, וויטבסק. ב) מרת חי' מושקא. בעלה הרה"ח ר' משה הכהן הארענשטיין¹⁹⁷.

ספריו: א) לקו"ת על ג' פרשיות. ב) לקו"ת - תורת שמואל, ספר - תרכ"ו. ג) לקו"ת תורת שמואל, ספר - תרכ"ז. ד) לקו"ת - תורת שמואל, ספר - תרכ"ח. ה) לקו"ת - תורת שמואל, ספר - תרכ"ט. ו) לקו"ת - תורת שמואל, ספר - תרל"א. ז) לקו"ת - תורת שמואל, ספר - תרל"ב. ח) לקו"ת - תורת שמואל, ספר - תרל"ג. ט) לקו"ת - תורת שמואל, ספר - תרל"ד. י) לקו"ת - תורת שמואל, ספר - תרל"ה. יא) לקו"ת - תורת שמואל, ספר - תרל"ו. יב) לקו"ת - תורת שמואל, ספר - תרל"ז. יג) לקו"ת - תורת שמואל, ספר - תרל"ח. יד) לקו"ת - תורת שמואל, ספר - תרל"ט. יו) לקו"ת - תורת שמואל, ספר - תרמ"א. יז) לקו"ת - תורת שמואל, ספר - תרמ"ב (נמצא בדפוס). כ) לקו"ת - תורת שמואל, דרושי חתונה. כא) אגרות קודש.

כ"ק אדמו"ר הרייץ. ראה רשימת היומן רלא - תנאים דחתונת בנו ר' מנחם מענדל עם מרת שיינא בת כ"ק אדמו"ר הריי"צ. וראה היום יום א' ניסן הוראת כ"ק אדמו"ר הרש"ב אליו שיאמר ה"יהי רצון" שאחר הנשיא בכל יום.

196. בן "המופל" הגביר המפורסם וו"ח האברך מו"ה אברהם זלמן". ראה אג"ק אדמו"ר מהר"ש ע' יא - מכתב הזמנה לחתונה.

197. בן ר' זלמן שאול. היה שושבין בחופת הרבי. אבי ר' מ"מ הורנשטיין חתן

שלשלת האור – היכל שביעי
כ"ק אדמו"ר הרש"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר¹⁹⁸ מרנא ורבנא שלום דובער¹⁹⁹

נולד²⁰⁰ בליובאוויטש כ' מר"ח תרכ"א²⁰¹. כ"ו כסלו, יום ב' דחנוכה - בא בבריתו של אאע"ה²⁰². נשא את בת דודו הרבנית שטערנא שרה²⁰³ מוצש"ק י"א אלול תרל"ה²⁰⁴. תרל"ה - חזור מאמרי אביו וכותב הנחות עליהם. כותב ביאורים עליהם - תרל"ו²⁰⁵. תר"מ - התחיל לעבוד בעניני הכלל²⁰⁶. תרמ"ג - התחיל להדריך את אנ"ש וקבל את הנשיאות²⁰⁷. תרמ"ח - נבחר לגבאי החברה קדישא²⁰⁸. תר"ן - תרנ"ג - יושב בקביעות

פעלה ועשתה לטובת משפחת בית רבי, לטובת החסידים וביחוד התענינה בהחזקת ישיבת תומכי תמימים.. (מרשימת כ"ק אדמו"ר הרי"צ, נדפסה בספר השיחות תרפ"א ע' 13 הערה 12). עוד אודותיה ראה תורת מנחם התוועדיות ה"ש"ת ע' 3 הערה 2. ע' 4. תשי"א ח"א ע' 221. נסתלקה ביום שבת קודש י"ג שבט תש"ב ומ"כ בעיר ברוקלין, ניו יורק. אודות פטירתה וקבורתה ראה רשימת היומן עמ' תיא ואילך.

204. באוורוטש. חנוך לנער ע' 10. בשנת תרכ"ה - בהיותו בן ארבע - אמר הצ"צ שרוצה שהוריו יעשו שידוך עבורו. בי' סיון תרכ"ה נכתבו "ראשי הפרקים" בין האחים (כ"ק אדמו"ר מהר"ש והרב יוסף יצחק מאוורוטש) במעמד אביהם הצ"צ, וקבעו זמן החתונה לקיץ תרל"ה.

205. יומן אדמו"ר הרי"צ מתאריך י"ט מ"ח תרפ"א.

206. חנוך לנער ע' 10. ושם: "בזמן ההוא גברה השטנה . . ובכמה מקומות עשו פרעות ביהודים. משך שנה תמימה עסק כ"ק אביו בהשתדלות להיטיב את המצב ויסע גם לחו"ל לראות אשר ישפיעו משם על הממשלה.

207. " עשרת השנים תרמ"ג - ר"ה תרנ"ד - הי' אבי בגדר של התבודדות. אף שהי' אומר חסידות רבים, ומשנת תר"ן גם קבל אנשים ב"יחידות", הי' מתבודד לעצמו. מדברי אדמו"ר הרי"צ - ליקוטי דיבורים אידיש ח"א עמ' קמד.

208. "בשנת תרמ"ח נבחר אאמו"ר לגבאי דחברא קדישא. וכפי המנהג, הובילו אותו בשמחת בלויות עם רב לביהכ"נ. אמר אז המאמר אין הקב"ה בא בטרונגיא.. (-) היום יום י"ב טבת מרשימות תרפ"ה. ראה ספר השיחות ה'תרצ"ז עמ' 165.

198. בהבא לקמן (בפרק זה) - ראה ספר התולדות - אדמו"ר מהורש"ב (קה"ת, תשל"ב).

199. "אדמו"ר נ"ע נקרא על שם אדמו"ר האמצעי וחצי שמו של אבי הצ"צ ר' שלום שכנא" (רשימת היומן עמ' רעז).

שמותיו ("שלום דוב בער") מורים על ענין השלום ובפרט ע"פ הידוע שהנקודה העיקרית בעבודתו היתה לקשר ולאחד (לעשות שלום) בין לימוד נגלה דתורה עם פנימיות התורה (ראה שיחת כ"ף חשוון תשמ"ב (התוועדיות תשמ"ב ח"א ע' 314 ואילך). כן מורים שלש השמות על "שנים מקרא ואחד תרגום" (לקוטי לוי"צ אג"ק עמ' שצה). חתימתו (וכך גם על מצבתו ומצבת אדמו"ר הרי"צ - "דובער" (ולא דוב-בער) וענינו בעבודת ה' - נת' בשיחת ש"פ ויקרא, תשמ"ב (תורת מנחם התוועדיות תשמ"ב ח"ב עמ' 1092 ואילך). וראה גליונות התקשרות תשכ"ג, תשכ"ז, תשכ"ט בירור נרחב בצירוף עדויות שונות אודות צורת הכתיבה של שם/שמות אלה: בהלכה, בעליה לתורה, דיבור, בכתיבה - וש"נ.

200. על התגלות אדמו"ר האמצעי לאמו וכתיבת ספר תורה קודם לידתו ראה "חנוך לנער" עמ' 6.

201. "כ" חשוון תרכ"א, שיש בזה שני כפיון, שהוא רומז על כתרא עילאה" - מדברי הצ"צ בשעת קריאת השם ("חנוך לנער ע' 8).

202. ראה שם שע"פ ציווי הצ"צ נערכה הברית בחשאי, ואמר: הלוחות שניתנו בחשאי נאמר עליהם לא ימושו מפיד ומפי זרעך ומפי זרע זרעך עד עולם.

203. בת הרב יוסף יצחק מאוורוטש בן אדמו"ר הצ"צ. נולדה ביום ט"ו טבת תר"כ בליובאוויטש. "בחכמתה הגדולה ובתבונתה הכי רבה ובמדותי' הטובות

בליובאוויטש. בא בכתובים בעניני ציבור עם גדולי ישראל ועסקנים²⁰⁹. תרנ"ב – משתדל אודות גירוש מאסקווא ופעל ארכא עד הקיץ ועוזר בסכומים נכונים להמגורשים להתיישב במקומות חדשים²¹⁰. תרנ"ג – מקיים מחדש ועד עסקני הכלל בפטרבורג²¹¹. תרנ"ד – מבקר את המושבות בפלך חערסאן²¹². קובע מקום תפלתו בביהכ"נ במקום שהתפלל כ"ק אביו אדמו"ר מהר"ש²¹³. תרנ"ה – משתדל ביותר בחיזוק הכולל אשר באה"ק²¹⁴. תרנ"ז²¹⁵ – מייסד ישיבות תומכי תמימים²¹⁶. תרנ"ח – עושה מסעו בעניני הכלל לברדיצבוב וקיוב, אדעס²¹⁷. תרנ"ט – מחזה דעתו בשלילה למפלגת הציונים²¹⁸. תר"ס – מגי' את התניא ואגה"ק ומדפיסים²¹⁹. תרס"א²²⁰ – עושה מסעו לאשכנז, צרפת והולאנד בעניני הכלל²²¹. שמחת – אומר השיחה הידועה "כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות נותן לאשתו" אודות חובתם ותפקידם של תלמידי התמימים²²². תרס"ב – מייסד, בעזרת האחים הנדיבים פאליאקוב ובעזרת יק"א²²³, בית חרושת לאריגה ולמטוה צמר בעיר דובראוונא – פלך מאהליב, ובערך שני אלפים יהודים עובדים בו ומתפרנסים בריווח²²⁴. כסלו – נוסע למוסקבה ופטרבורג לענין של פדיון שבויים ושוהה שם כששה שבועות²²⁵. תרס"ד-תרס"ה – מיסד ועדים לשלוח מצה ליהודים אנשי החיל במזרח הרחוק²²⁶. תרס"ה – נוסע לפטרבורג ומשתדל בהשגת רשיון לשילוח צרכי פסח לנ"ח מבני".

216. בשני סניפים: א) ליובאוויטש. ב) זעמבין.
217. לאסיפה חשאית אלי הוזמנו עשרה איש באי כח ווילנא, ריגא, קאוונא, בריסק, אדעס, פטרבורג, מוסקבה וחרקוב. מבקר ציוני הבעש"ט, הה"מ אדמוה"ז ואדמו"ר האמצעי. חנוך לנער שם.
218. חנוך לנער שם.
219. מגיה במשך כשנה וחצי, מתחיל משנת תרנ"ח ומסיים תר"ס. ספר השיחות (אידיש) קיץ ה'ת"ש עמ' 109.
220. בחנוך לנער - תר"ס.
221. ראה יומן כ"ק אדמו"ר הריי"ץ חשון-כסלו תרס"ב. [הובא בספר התולדות שלו ח"ב עמ' 147].
222. ראה רשימת כ"ק אדמו"ר הריי"ץ בספר "תומכי תמימים" פרק רביעי - חיילי בית דוד.
223. ארגון התומך בהתיישבות היהודית.
224. ראה רשימת כ"ק אדמו"ר הריי"ץ - ספר המאמרים תש"י עמ' 197 ואילך. אגרות קודש אדמו"ר הרש"ב ח"א ע' רלז אגרת קב.
225. ראה מבוא לקונטרס "ומעין" עמ' 7 מרשימת אדמו"ר הריי"ץ.
226. יומן אדמו"ר הריי"ץ שם.

209. האדמו"רים מטשורטקוב, בויאן, ואהלין, סלונים, עם הגאון רבי יצחק אלחנן מקובנה, רבי אלי' חיים מלוזו, רבי דוד קרלין, רבי חיים בריסק, ד"ר צדוק כהן - רב הכולל, פריז, ריטר- רב הכולל הולנד, בארון גינבורג - פטרבורג. (ספר התולדות אדמו"ר הרש"ב ע' 32) וראה יומן הנ"ל.
210. חנוך לנער ע' 12.
211. שם.
212. וכן בעיר קרמנצ'וג. ראה יומן הנ"ל.
213. החל מתפילת ערבית דליל ראש השנה. בשנה זו קבל עליו עול הנשיאות לכל הפרטים, כמו יחידות בקביעות, מענה על שאלות עצות הבאותבכתב, נתינת מאמרי דא"ח שאומרים - להעתיק ועוד. חנוך לנער עמ' 12. וראה ליקוטי דיבורים אידיש א. ליקוטי ה. עמודים 356 - קפ).
214. בסידור מקורי ההכנסה וגם בהוראות בארחות חיי בני הכולל. חנוך לנער 13.
215. ביום ט"ו אלול, תוך ימי השבע ברכות' לחתונת בנו אדמו"ר הריי"ץ. בארוכה עד"ז - ראה ספר "תומכי תמימים" (קה"ת, תשכ"ט).

ת"רס"ו – חורף – עוסק בפטרבורג ובמוסקבה²²⁷ להשקיט את הפרעות ומצליח. מתקן לשתות ד' כוסות בסעודת משיח²²⁸. ת"רס"ז – עורך תכנית מפורטת בשם התאגדות היראים ומוסרה על יד הרב ברייער והרב החכם אי"א מוה"ר יעקב ראזענהיים²²⁹. מו"ל קונטרס בענייני כולל חב"ד²³⁰. ת"רס"ח – משתתף באספת עסקני הכלל באשכנז בעיר ברלין. אייר – בא למוסקבה לעניינים ציבוריים. ומשם ממשיך לבאראנוויץ לועידה חשאית. ומשם נוסע לאסיפת הרבנים בוילנא. סוף סיון – משתתף בוועידה במאריענבאד עם האדמו"רים מגור וסאכאטשאוו²³¹. ת"רס"ט – מפרסם קונטרס העבודה²³². חשון – משתתף באסיפה חשאית בליובאוויטש בהשתתפות רבנים וסוחרים עשירים שפעלו בעסקנות הכלל²³³. באספת קאטאוויץ מודיע כי הוא יוצא מאגודת ישראל²³⁴. ת"ר"ע – עושה כמה נסיעות בענייני הבחירות לאסיפת הרבנים בפטרבורג. ובתחילת אדר שני בא לאסיפה²³⁵. ת"רע"א – מייסד ישיבת תורת אמת בעיר חברון ת"י²³⁶. בא בכתובים ע"ד עלילת בייליס. מראשי המתעסקים בשנה ולאחרי בארגון ועד הפרקליטים; ועד הרופאים; ועד המומחים בתלמוד, קבלה וכו' בכל הנוגע לעלילה זו²³⁷. ת"רע"ו – י"ז²³⁸ מרחשון – עוזב את ליובאוויטש ומעתיק את מושבו לעיר רוטטוב ע"נ דאן. סוף ת"רע"ז – מיסד הישיבות במדינת גרוזיא. ת"רע"ז – משתדל ומצליח שיתנו חופשה על פי החק, מעבודת הצבא לשני אלפים שלש מאות שמונים ושנים שומרי משמרת הקדש: רבנים שובי"ם חזנים וכו'²³⁹. שבט – נוסע לפטרבורג בענייני הכלל²⁴⁰. אלול – משתתף בוועידת רבנים ועסקנים במאסקבא. מרחיב פעולות הישיבות במדינת גרוזיא וקאוקאז. ת"רע"ח – ת"פ – מתעסק בסידור כ"ק כ"ק אבותיו אדמו"ר נ"ע. מייסד הוצאת ספרים "עזרא". מו"ל סידור "תהלת ה"י"²⁴¹. במוצש"ק²⁴² ויקרא, אור ליום א' שני בניסן בשנת ת"רף, בשעה חצי הרביעית, נסתלק ומ"כ בעיר רוטטוב ע"נ דאן.

אגרת רנ"ה ובהערות - דברים שאמר רבינו בפתח האסיפה.

236. ושולח קבוצת תלמידים לשם ובראשם הרה"ג ר' שניאור זלמן האוולין. ראה אג"ק אדמו"ר הרשב"ב ח"ב עמ' תכב אגרת קצח, תולדות חב"ד בארץ הקודש פרק כ"ה.

237. חנוך לנער שם.
238. להעיר שבחנוך לנער שם (ובכ"מ) כתוב: ט"ז מ"ח.

239. השתדלות בה החל בשנה הקודמת. ראה חנוך לנער עמ' 16.

240. חנוך לנער שם.
241. שם עמ' 14.

242. ראה בלקו"ש חט"ז ע' 33 הערה 8 מעלת נשיאי ישראל, שניחא להם שעת פטירתם תהיה במוצ"ש, הנותן כח לעבודת ימי החול דבני".

227. ראה ליקוטי דיבורים (בלה"ק) ח"א עמ' 56.

228. היום יום כ"ב ניסן, אחרון של פסח. וראה גם לקו"ש ח"ז ס"ע 276 ואילך, ועוד.

229. לטובת יהדות גרמניה. על נסיעתו לפרנקפורט בחודש אדר ראה אג"ק הרשב"ב ח"א ע' שנט אגרת קסב ובהערות שם.

230. ראה ספריו, סעיף ל"א, ובהערה.

231. פרטים דשנים אלה בחנוך לנער עמ' 15-14.

232. חנוך לנער עמ' 15.

233. לקוטי דיבורים ח"א עמ' 256 ואילך.

234. חנוך לנער שם.

235. ספר התולדות אדמו"ר הרשב"ב עמ' 76. ראה אג"ק שלו ח"ב עמ' תקי

אשתו: הרבנית שטערנא שרה בת הרב יוסף יצחק מאוורוטש בנו של כ"ק אדמו"ר הצ"צ.

בנו: כ"ק אדמו"ר הר"ר יוסף יצחק.

ספרים: (א) ספר המאמרים – תרמ"ג-מ"ד. (ב) ספר המאמרים תרמ"ו-תרנ"ג. (ג) ספר המאמרים – תרנ"א. (ד) ספר המאמרים – תרנ"ב-נ"ג. (ה) ספר המאמרים – תרנ"ד. (ו) ספר המאמרים – תרנ"ה-נ"ו. (ז) ספר המאמרים תרנ"ז. (ח) ספר המאמרים – תרנ"ח. (ט) ספר המאמרים – תרנ"ט. (י) ספר המאמרים – תר"ס-ס"ב. (יא) ספר המאמרים תרס"ג. (יב) ספר המאמרים – תרס"ד. (יג) ספר המאמרים – תרס"ה. (יד) המשך: יו"ט של ר"ה – תרס"ו. (טז) ספר המאמרים – תרס"ח. (טז) ספר המאמרים – תרס"ט. (יז) ספר המאמרים – תר"י. (יח) ספר המאמרים – תר"י. (יט) המשך: בשעה שהקדימו – תר"ב, ג' כרכים. (כ) ספר המאמרים – תר"ב-ע"ו. (כא) ספר המאמרים – תר"ב. (כב) ספר המאמרים – תרע"ח. (כג) ספר המאמרים – עטר"ת. (כד) ספר המאמרים – פר"ת. (כה) ספר המאמרים – ליקוט (משנות תרמ"ד-פר"ת). (כו) ספר המאמרים – ליקוט ח"ב (תרמ"ה-תרע"ח. כז) ספר השיחות – תורת שלום. (כח) קונטרס התפלה. (כט) קונטרס ומעין. (ל) קונטרס עץ החיים. (לא) קונטרס בעניני כולל חב"ד²⁴³. (לב) קונטרס העבודה²⁴⁴. (לג) חנוך לנער. (לד) הגהות על התניא. (לה) הגהות על תורה אור. (לו) הגהות על הלכות. (לז) הגהות על הסיפור. (לח) הגהות לד"ה „פתח אליהו” – תרנ"ח. (לט) אגרות קודש, ה' כרכים.

הקונטרס רשום בגכת"ק רס"ט. אבל בפנים ציין להמאמרים של שנת תר"ר. ולכן נראה אשר התחיל בכתיבת הקונטרס בשנת תרס"ט וסיימו בשנת תר"ע.

243. נדפס (בחלקו ב) יגדיל תורה (ברוקלין נ. י.) ח"ג.
244. חנוך לנער עמ' 15. ובהקדמה לקונטרס כותב כ"ק אדמו"ר: „בראש

שלשלת האור – היכל שמיני
כ"ק אדמו"ר הרי"צ

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר²⁴⁵ מרנא ורבנא יוסף יצחק

נולד י"ב תמוז תר"מ²⁴⁶. תרנ"ה – נכנס בעבודת הכלל בתור מזכירו הפרטי של הוד כ"ק אביו אדמו"ר²⁴⁷ ומשתתף באספת עסקני הכלל בקאוונא²⁴⁸. תרנ"ו – משתתף באספת ווילנא. תרנ"ז²⁴⁹ – י"ג אלול – נשא את בת הרה"ח הר' אברהם²⁵⁰, הרבנית נחמה דינה²⁵¹. תרנ"ח – נמסרה על ידו הנהלת ישיבת תומכי תמימים²⁵². תרס"א – עושה מסעותיו – לטובת ההכנה להתיסדות בית החרושת²⁵³ בדובראוונא – לוויילנא, בריסק, לאדז, וקעניגסבערג. תרס"ב – נוסע לפטרבורג בעניני הכלל²⁵⁴. תרס"ה – משתתף באירגון המגבית לצרכי הפסח לאנשי חיל במזרח הרחוק. תרס"ו – נוסע לאשכנז והולאנד ופועל השפעת הבאנקים להשקיט את רוח הפרעות. תרס"ח – משתתף בעבודת אספת ווילנא. נוסע לפטרבורג למנוע גירוש משפחות יהודיות מ212 עיירות וישובים²⁵⁵. תרס"ט – נוסע לאשכנז להתראות עם עסקני הכלל. תר"ע – עוסק בהכנת אספת הרבנים. משנת תרס"ב עד תרע"א נאסר ארבע פעמים בזמנים שונים במאסקווא, פטרבורג לרגלי עבודתו האמורה²⁵⁶. תרע"ב – נוסע לפאריז ולפטרבורג לרגלי עסקנות הכלל²⁵⁷. תרע"ג חורף – נוסע לפטרבורג בעניני הכלל²⁵⁸. תרע"ז – משתתף בעבודת אספת הרבנים במאסקווא. תרע"ח – משתתף בעבודת אספת חארקוב. תר"פ – מקבל את הנשיאות²⁵⁹. תרפ"א – מסדר עבודת הכלל

אלול תרנ"ז, ותיכף כעבור שבועות מסר כ"ק אדמו"ר הרש"ב את ניהולה לבנו כ"ק אדמו"ר מהוריי"ץ, אשר זה עתה היו נישואיו. ובידוע שאדמו"ר הרי"צ ניהל את תורת מאז היווסדה.

253. ראה לעיל אדמו"ר הרש"ב בשנה זו.

254. ראה לעיל אדמו"ר הרש"ב בשנה זו.

255. סה"ש קיץ ה'ש"ת (לה"ק) עמ' כא.

256. מכתב אדמו"ר הרי"ץ מיום ד' י"ז אייר תרצ"ד בשאלה ע"ד מאסרו. נדפס באג"ק אדמו"ר הרי"ץ ח"ג עמ' עט ואילך, אגרת תשיט.

257. ראה אג"ק אדמו"ר הרש"ב ח"ב עמ' תרכ"ה אגרת שכו על נסיעתו לפטרבורג. ספר התולדות אדמו"ר הרי"ץ ח"ב עמ' 251 ואילך.

258. ספר התולדות אדמו"ר הרי"ץ ח"ב עמ' 268 ואילך.

259. ראה מכוא לספר התולדות אדמו"ר הרי"ץ ח"ג. ושם עמ' 3 נדפסה צוואת אביו בה מצווה עליו להיות האחראי

245. בהבא לקמן (בפרק זה) - ראה ספר התולדות - אדמו"ר מהוריי"צ, ד"ח (קה"ת, תשל"ב - תשל"ד).

246. על לידתו ראה 'שמועות וסיפורים' ח"א עמ' 190.

247. ספר השיחות ה'תש"ה עמודים 78-9.

248. לפרט זה הכתוב כאן לא מצאנו לע"ע סימוכין נוספים.

249. ראה אג"ק אדמו"ר הרש"ב ח"א עמ' קצד אגרת עד מכתב הזמנה לחתונה. בא בקשרי התנאים בחודש תמוז תרנ"ו.

250. ראה לעיל בבני הר' ישראל נח מניעזין בן אדמו"ר הצ"צ.

251. נולדה ביום א' מר חשון תרמ"ב. נסתלקה עשרה טבת תשל"א. ומ"כ בניו- יארק. לאחר פטירת בעלה אדמו"ר הרי"ץ המשיך כ"ק אדמו"ר לערוך סעודתיו בימי חגים בביתה עד להסתלקותה. וראה רשימת היומן עמ' רמב סיפור אודותיה.

252. לא נמצאו רישומים מדוייקים לפרט זה, אך כנראה הכוונה לתחילת שנת תרנ"ח. ישיבת תו"ת נתיסדה בט"ו

בהחזקת היהדות והתורה במדינת רוסיה, ומייסד ישיבת תומכי תמימים בווארשא²⁶⁰. מייסד קופת רבנו²⁶¹. תרפ"ג - משתדל ועולה בידו להשיג היתר ללמוד תורה לילדי תשב"ר. תרפ"ד - מוכרח מה"טשעקא" ע"פ הלשנת ה"יעווסעקים" לעזוב את רוסטוב²⁶². מתיישב בפטרבורג ועוסק בהחזקת התורה והיהדות, רבנים, חדרים, ישיבות שוב"ם ומגידי שיעורים ויסוד בתי טבילה. מייסד ועד מיוחד לעזור לעובדים במלאכת יד שיוכלו לשמור את השבת²⁶³. מייסד אגודת חב"ד בארצות הברית וקאנאדא. תרפ"ז - מייסד הישיבות במדינת בוכארא ובעיר ווילנא שבליטא²⁶⁴. ט"ו סיון נאסר במאסר שפאלערנא²⁶⁵. ד'266 תמוז נשלח לעיר מקלטו קאסטרמא. י"ב תמוז נתבשר אשר חופשה ניתנה לו. י"ג תמוז יצא לחירות ומטעם הרשות העתיק מושבו למושבה מאלאחאווקא - סמוכה למאסקווא. בא"ח של סוכות תרפ"ח נוסע מרוסיה ומתיישב בריגא - לטביא²⁶⁷. מייסד שם ישיבה. תרפ"ח - תרפ"ט - מעורר ומצליח לשלוח מצה לרוסיה²⁶⁸. תרפ"ט - עושה מסעו לאה"ק ת"ו ולארה"ב²⁶⁹. תרצ"א - מבקר בישיבות תורת וורשא, ווילנא ולאדז²⁷⁰. תרצ"ד - מעתיק מושבו לעיר ווארשא. מייסד איגוד התמימים. מייסד מחלקות ישיבת תורת בכמה מערי השדה בפולין. תרצ"ה - התחלת הו"ל הקובץ "התמים". תרצ"ו - מעתיק את הישיבה תומכי-תמימים ואת מושבו מווארשא לעיר אטוואצק²⁷¹. תרצ"ט - מייסד אגודת חב"ד העולמית. ת"ש - בתשיעי לאדר שני - בא לעיר נויארק ומתיישב בחלק העיר ברוקלין, עוסק בהצלת תלמידיו ומצליח. מייסד ישיבה מרכזית תומכי-תמימים. תש"א - התחלת הו"ל "הקריאה והקדושה". מייסד חברת "מחנה-ישראל". תש"ב - מייסד ישיבת תומכי תמימים עם מכינות בעיר מאָנטרעאל, קאנאדא. מייסד מרכז לעניני חינוך. מייסד ישיבת אחי תמימים בעיר נוארק, וואוסטער ופיטסבורג. מייסד הוצאת ספרים "קרני הוד תורה" - קהת - ליובאוויטש. תש"ג - מייסד "ספרי' אוצר החסידים

266. אוצ"ל: ג' תמוז.

267. ראה מכתבו לאנ"ש מוסקבה מיום כ"ח תשרי שריחוק המקום לא יפריד. נדפס באג"ק שלו ח"א עמ' תרד. אגרת שלג.

268. "נעשה דבר שאי אפשר ה' לקוות בתחלה. . . בעה"י נשלחו כ"ח מרכבות מצה אפוי, וחמשה אלפים שש מאות שמונים ותשעה חבילות קמח" - מכתב אדמו"ר הריי"ץ, נדפס באג"ק שלו ח"ב עמ' קעד ואילך - אגרת תמ. וראה במבוא לשם. 269. וראה משיחת י' שבט תשל"ד: הביקור באה"ק ובארה"ב היו כפי פשוטם כדי לתור, להתבונן ולהחליט היכן לקבוע לקבוע מקום.

270. ראה מכתבו מיום ה' מנ"א תרצ"א.

271. ראה התמים ח"ב עמ' קלו [230].

על הישיבה, להשתדל בקביעות לימוד דא"ח בעיירות, ולייסד 'חדרים' בהם.

260. ראה מכתבו אליהם באגרות קודש שלו ח"א עמ' קס אגרת פ.

261. ראה אג"ק אדמו"ר הריי"ץ ח"ב עמ' קכח ואילך. אגרת ט.

262. ראה אג"ק שם עצמ' שצה אגרת קצה ובהערות. ספר התולדות אדמו"ר הריי"ץ ח"ג עמ' 30.

263. ראה ספר התולדות שם עמ' 31 ואילך. אג"ק אדמו"ר הריי"ץ ח"ב עמ' תעב. אגרת רסט.

264. ראה אג"ק שלו ח"א עמ' תקצא אגרת שכנ.

265. אודות המאסר והגאולה ראה באריכות "רשימת המאסר" מאדמו"ר הריי"ץ.

ליובאוויטש, תש"ד – מייסד חברת „נחוח“ (ניגוני חסידי חב"ד) לאוסף והו"ל נגוני חב"ד. התחלת הו"ל „קובץ ליובאוויטש“. מייסד חברת „ביקור חולים“. תש"ה – מייסד לשכת עזרה לפליטים וסידורם, עם מחלקה בפאריז. מייסד חברת „עדינו“, „של"ה“ (שיעורי לימודי הדת בבתי ספר העממיים). מסדר עבודה להטבת מצבם הרוחני של האכרים היהודים ובעלי הישוב באמריקה. תש"ח – מייסד כפר ספריא חב"ד (אצל תל-אביב באה"ק ת"ו) לפליטי רוסיא. תש"ט – מעורר לייסד „ועד המסדר“ להצלת חינוך הילדים העולים לארה"ק ת"ו במחנות המעבר ומצליח. תש"י – בשבועות לפני הסתלקותו מניח היסוד וסדר לעבודת החינוך וחזיון התורה במדינת צפון אפריקה, אשר כפועל יוצא מזה נוסדו שם לעת עתה בית מדרש למורים, ישיבה, ישיבה קטנה, תלמוד תורה לילדים ותלמוד תורה לילדות, כולם בשם הכללי „אהלי יוסף יצחק – ליובאוויטש“.

בש"ק פ' בא, יו"ד שבט ה'תש"י, בשעה שמונה בבקר, נסתלק ומ"כ בניו-יארק.

אשתו: הרבנית נחמה דינה.

בנותיו: א) חנה. בעלה הרה"ח וכו' ר' שמרי' גורארי²⁷². ב) הרבנית חי' מושקא²⁷³ בעלה הוד כ"ק אדמו"ר זי"ע, דור ששי – בן אחר בן – לבנו בכורו של הוד כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק". ג) הרבנית שיינא הי"ד²⁷⁴. בעלה הרה"ח וכו' ר' מנחם מענדל הכהן הארענשטיין הי"ד²⁷⁵ בן הרבנית חי' מושקא בת הוד כ"ק אדמו"ר מהר"ש.

ספריו: א) ספר המאמרים תר"פ-פ"א. ב) ספר המאמרים תרפ"ב-פ"ג. ג) ספר המאמרים תרפ"ד. ד) ספר המאמרים תרפ"ה. ה) ספר המאמרים תרפ"ו. ו) ספר המאמרים תרפ"ז. ז) ספר המאמרים תרפ"ח. ח) ספר המאמרים תרפ"ט. ט) ספר המאמרים תר"צ (נמצא בדפוס) י) ספר המאמרים תרצ"א. יא) ספר המאמרים תרצ"ב-צ"ג. יב) ספר המאמרים תרצ"ד-צ" (נמצא בדפוס). יג) ספר המאמרים תרצ"ו-ז. יד) ספר המאמרים קונטרסים, ג' כרכים. טו) ספר המאמרים תרח"ץ. טז) ספר

272. כזאת". - ממכתב אדמו"ר הרי"ץ אליה. נולדה בליל שבת קודש פ' שמות, כ"א טבת תרס"ד. נהרגה על קידוש השם ביום ב' דראש השנה תש"ג. ראה מכתב כ"ק אדמו"ר נדפס בסה"מ תשי"א ע' 106. כ"ק אדמו"ר היה נוהג לומר קדיש ביום זה. אודותיה ראה "ראשי פרקים מתולדות הרבנית הצדקנית מרת שיינא הי"ד", תשורה מחתונת זאקליקובסקי, ה'תשנ"ז.

275. נהרג על קידוש השם ביום כ"ה מר חשון תש"ג. ראה סה"מ שם. כ"ק אדמו"ר היה נוהג לומר קדיש ביום זה.

272. נולד בקרעמענטשוג ר"ח כסלו תרנ"ח לאביו ר' מנחם מענדל מחשובי חסידי אדמו"ר הרשב"י. יו"ר ועד הפועל דמרכז הישיבות תומכי-תמימים ליובאוויטש. נפטר ש"פ תרומה, ו' אדר ראשון תשמ"ט. ומנ"כ בבית החיים של אגודת חסידי חב"ד בעי"ת ניו יארק יע"א סמוך לציון חותנו.

273. ראה להלן אות ז' - הוד כ"ק אדמו"ר.

274. "אבא אמר עליך שיש לך חושים עדינים. 'חושים עדינים' זהו תואר נכבד ביותר, ובייחוד כשהוא בא מאישיות

המאמרים תרצ"ט. יז) ספר המאמרים ה'ש"ת. יח) ספר המאמרים אידיש. יט) ספר המאמרים תש"א. כ) ספר המאמרים תש"ב. כא) ספר המאמרים תש"ג. כב) ספר המאמרים תש"ד. כג) ספר המאמרים תש"ה. כד) ספר המאמרים תש"ז. כה) ספר המאמרים תש"ח. כו) ספר המאמרים תש"ט. כז) ספר המאמרים תש"י. כח) ספר המאמרים תשי"א – מלוקט. כט) לקוטי דיבורים, ד' כרכים. ל) ספר השיחות תרפ"תרפ"ז. לא) ספר השיחות תרפ"ח-תרצ"א. לב) ספר השיחות תרצ"ב-תרצ"ה (נמצא בדפוס). לג) ספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת. לד) ספר השיחות קיץ ה'ש"ת. לה) ספר השיחות תש"א. לו) ספר השיחות תש"ב. לז) ספר השיחות תש"ג. לח) ספר השיחות תש"ד. לט) ספר השיחות תש"ה. מ) ספר השיחות תש"ו-ה'שי"ת. מא) קונטרס תורת החסידות. מב) קונטרס לימוד החסידות. מג) קונטרס אדמו"ר ה"צמח צדק" ותנועת ה"השכלה". מד) רשימת המאסר. מה) קיצורים ל"ביאורי הזהר". מו) ספר הקיצורים – שערי אורה. מז) קיצורים לקונטרס התפלה. מח) ספר הזכרונות, ב' כרכים. מט) מורה שיעור. נ) סדר הסליחות. נא) קובץ מכתבים, ג' חוברות. נב) אגרות קודש, י"ז כרכים. נג) קונטרס בר-מצוה תרנ"ג. נד) קיצורים ל"תורת חיים". נה) קונטרס דברי ימי החזורים. נו) קיצורים ל"דרך חיים". נח) רשימות (לע"ע הודפסו כמה חוברות, שהם תדפיסים מספר העתיד לצאת בקרוב).

שלשלת האור – היכל תשיעי
כ"ק אדמו"ר זי"ע

ז.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל²⁷⁶

נולד י"א ניסן תרס"ב בעיר ניקולייעב שבאוקריינא.

תרס"ט - מעתיק מושבו (ביחד עם משפחתו) לעיר יקטרינוסלב (דניפראפעטראוסק). * כמה שבועות - כמה שנים - בסיום חדשי הקיץ - שהה אצל אמרזקנתו הרבנית מרת רחל הי"ד²⁷⁷ (הי' דר אצל הרה"ג וכו' וכו' ר' מאיר שלמה ז"ל ינובסקי מה"י וישובים" בליובאוויטש אצל אדמו"ר מהר"ש ואח"כ אב"ד בניקולייעב, ממלא מקום אביזקנו הראב"ד הרא"ד לאוואוט מחבר ספר קב נקי וספר בית אהרן והוספות. ועוד) וטיפלה בו וכו'. * לומד בשקידה עצומה ומצליח, בהדרכת אביו כ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל מוהר"ר לוי יצחק ז"ל (אב"ד זיעקאטרינוסלב), ורוכש בשחר נעוריו ידיעה בכל חלקי התורה, נגלה ונסתר.

תרע"ח - עומד לימין אביו ומסייע לו (בין השאר) בהנהגת הקהילה, ובאירגון עזרה לפליטי פולין המגיעים בהמוניהם ליעקאטרינוסלאב עקב מלחמת העולם הראשונה²⁷⁸.

תרפ"ב - מבקר בישיבת תומכי תמימים בחארקאוו (וכן בשנת תרפ"ד).

תרפ"ג - נוסע לבקר ברוסטוב, שם [בי' שבט²⁷⁹] נפגש לראשונה עם כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ²⁸⁰.

תרפ"ד - נוסע ללנינגרד - שם [בי"ט כסלו] נוכח בפעם הראשונה בהתוועדות כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ (שקירב אותו במיוחד)²⁸¹. * כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ מכניסו בסוד עניניו והנהגתו הציבורית, ומטיל עליו תפקידים מיוחדים בתחומים שונים, בהגדירו אותו בין השאר כ"שר

אדמו"ר על מאמר זה (נדפס במפתח מאמרי כ"ק אדמו"ר הריי"צ): „רובו ככולו . הוא מאמר באתי לגני . . תש"י”.

280. ראה אגרות קודש אדמו"ר הריי"צ חט"ו עמ' ל"א ובהערות. וראה עוד מכתב הרא"ח אלטהויז (נדפס בקובץ "אור החסידות" (שנה ה' גליון יב (10), תשרי תש"ס עמ' 15): "ובי בחר לעשות הפתיחה להביאו מיעקאטערניסלאוו לקיסלאוואדשק". היינו שפגישתו הראשונה עם אדמו"ר הריי"ץ בנוגע לשידוכו הייתה בקיסלאוואדשק. וראה באגרות קודש אדמו"ר הריי"ץ שם שבקיסלאוואדשק נפגש לראשונה עם הרבנית חיה מושקא.

281. ראה ימי מלך ח"א עמ' 163.

276. בהבא לקמן ראה ספר ימי מלך ג' כרכים תרס"ב - תשי"א (בעריכת הרה"ח ר' מרדכי מנשה ש" לאופר).

277. הנוסח הועתק מהערה בכת"י כ"ק אדמו"ר על שיחת כ"ד תשרי ה'תש"נ - נדפסה בספר השיחות ח"א ה'תש"נ עמ' 63, ושונה שוב על ידי כ"ק אדמו"ר, ראה במדור כתבי היד בהוספות לקובץ זה - פאקסמיליה מס' 13.

278. ראה ימי מלך ח"א עמ' 141, 152 ועוד, והנסמן בהתוועדויות תשמ"ה ח"א עמ' 138, התוועדות שושן פורים תשל"ז ועוד.

279. ע"פ השמועה. ושמע מאמר ד"ה "בעצם היום הזה". וראה הערת כ"ק

ההשכלה" שלו, במיוחד עומד לימינו במלחמתו הקדושה לשמירה על בני ישראל ברוסיא הסובייטית. ♦ כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ מועיד אותו כחתן לבתו (בהוראת אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע²⁸²), הרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא (ע"ה ז"ל).

תרפ"ה – לחדש תשרי, נוסע לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ. ♦ באותה תקופה נפגש עם הגאון ר' יוסף ראזין ז"ל מרוגוצ'וב (ומקבל ממנו סמיכה), כן באים הרבה בקשרי מכתבים.

תרפ"ו – נוסע בשליחות חותנו לבקר בשיבת תומכי תמימים בקרעמענטשוג.

תרפ"ז – בחדש מרחשון השתתף בוועידת הרבנים בעיר קורוסטין (וואהלין), אח"כ שהה בלנינגרד ובעת מאסר כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ פועל רבות לשחרורו. ♦ לאחר השחרור נוסע למאלאחוקא שם שהה אדמו"ר הריי"צ²⁸³.

תרפ"ח – בחדש תשרי שהה ביקטרינוסלב. ♦ באסרו חג הסוכות נוסע (בלויית אמו הרבנית נ"ע) לקורסק ומשם לפנינגרד, וביום א' פ' בראשית²⁸⁴ עושה את דרכו לריגא שם משמש כמזכירו הפרטי של כ"ק חותנו. ♦ בחדש מרחשון – משתתף באסיפת „ועד לחיזוק התורה והדת" (שנתייסדה ע"י חותנו ברוסיא והעבירה לריגא). ♦ לפני חג הפסח²⁸⁵ נוסע לברלין. ♦ בחדשי הקיץ נוסע כמה פעמים לבלודורי לבקר את חותנו.

תרפ"ט – לחדש תשרי נוסע לריגא²⁸⁶. ♦ (ג') [ו']²⁸⁷ בכסלו – בא

287. ב"ששלח" הנדפס עד עתה נכתב ג' כסלו והוא ע"פ ימי מלך ח"א עמ' 255 ומשם לספר נישואי הנשיאים עמ' 89 (והציון שם למס' העמ' בימי מלך שגוי).
 ושם מעיר כי רוב **חתונות** רבותינו נשיאנו התקיימו ביום ו'. אך בימי מלך שם מביא (מלקוטי לוי"צ אגרות עמ' רב-ג) מכתב ברכה לקישורי התנאים ששולח אבי כ"ק אדמו"ר אליו, הנושא את התאריך ו' כסלו, ואכן לאחרונה נדפס אג"ק מוהריי"צ חט"ו ובו מכתבים לכ"ק אדמו"ר והרבנית, ושם במכתב ה'תכ"ב (עמ' נ') מתאריך ו' כסלו תרפ"ט, כותב כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ (ע"פ התרגום שם): „מז"ט לך בתי היקרה מז"ט. אתמול ערבר ערכנו „תנאים" בשעט"מ בנוכחות אנשים קרובים ספורים בלבד. השי"ת יעזור – ברצון וקנינו הגדולים הקדושים זצ"ל, . שברכותיהם יגיעו אליכם באושר רב. אמן. אמן. אמן. ועפ"י יש לתקן תאריך התנאים (לאור ל'ו) כסלו.

אף שקישורי **התנאים** היו כשבוע לפני החתונה, כנהוג בחב"ד לקרב קישורי

282. די אידישע היים כסלו תשכ"ד עמ' ה. וראה ימי מלך ח"א עמ' 161 הע' 2 והנסמן שם.

283. אג"ק ריי"צ חט"ו עמ' מא-ג אגרת ה'תיד; ה'תוט. ובהערות.

284. בתאריך כ"ז תשרי (תרפ"ח).
 בימי מלך ח"א עמ' 227 מביא ששבת פ' נח תרפ"ח - שהיה ג' במרחשון - הייתה השבת הראשונה שבה שהה כ"ק אדמו"ר זי"ע במחיצת חותנו. ובעמ' 234 שם כותב שקיים יומן בכ"ק של כ"ק אדמו"ר זי"ע מחשון תרפ"ח שבה מתעד את המכתבים שהוציא „מזכיריו" של אדמו"ר מהוריי"צ, אך לא מצאנו תיעוד על "יום א' פ' בראשית". וראה קובץ דרך המלך [ניו יורק, ה'תשס"א] עמ' 7 שיצא מרוסיא ביום ג', כ"ט תשרי.

285. בר"ח תבת.

286. ראה אג"ק אדמו"ר הריי"צ חט"ו עמ' מח אגרת התכ ובהערות.

בקישורי תנאים עם הרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא (ע"ה ז"ע). ♦
 י"ב כסלו נוסע (ביחד עם חותנו ומשפחתו) לווארשא. ♦ ביום י"ד כסלו
 נשא את בת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ – הרבנית הצדקנית מרת חי'
 מושקא (ע"ה ז"ל)²⁸⁸. ♦ ביום החתונה נפגש עם הרה"ג ר' מנחם זעמבא
 הי"ד ועם הרה"ג ר' מאיר שפירא ז"ל (ועוד כמה מגדולי ישראל). ♦ ביום
 חמישי ט"ז כסלו חוזרים לריגא. ♦ אחר חתונתו מטיל עליו כ"ק אדמו"ר
 חותנו להתוועד מפעם לפעם (בש"ק מבה"ח ויומי דפגרא) עם החסידים
 ולהשמיע בפניהם מדברותיו בהתעוררות ליראת שמים ועבודת ה' בדרך
 החסידות. כן מפנה כ"ק אדמו"ר חותנו אליו שואלים בעניני הלכה, קבלה
 וחסידות, ומטיל עליו תפקידים מיוחדים בעניני הנהגת החסידים והכלל.
 ♦ בחדש שבט חוזר עם הרבנית (נ"ע) לברלין²⁸⁹ – שם שוהה עד חורף
 תרצ"ג [כמה פעמים במשך שנים אלו נוסעים לפגוש את כ"ק אדמו"ר
 מהוריי"צ בריגא. וכן בחתונת בתו הרבנית וכו' מרת שיינא ובעלה
 הרה"ח וכו' ר' מנחם מענדל הכהן הי"ד, בעיר לאנדוואראו, פולין.
 ועוד].

תרצ"צ – בחודש תשרי שוהה בריגא, בשמחת בית השואבה ובשמע"צ ושמח"ת
 מתוועד עם החסידים²⁹⁰.

תרצ"ב – נוסע בשליחות כ"ק חותנו לבקר את הרה"ג ר' חיים עוזר
 גורדז'ינסקי. ♦ נפגש עם הרה"ג ר' ברוך בער ליצבוויץ.

תרצ"ג – נפגש עם הרה"צ וכו' ר' חיים אלעזר ממונקאטש – בעל
 „מנחת אלעזר“, והרה"ג ר' שמעון שקאפ. ♦ בשלהי החורף נאלץ²⁹¹
 לעקור את מושבו לפאריז. ♦ בתקופה זו שימש הרבה כמזכירו הפרטי של
 כ"ק חותנו.

תרצ"ה – לחדש תשרי נוסע לכ"ק חותנו בווארשא. ♦ בשלהי חדש
 מרחשון נוסע בשליחות כ"ק חותנו לנחם את האדמו"ר מגור ר' אברהם
 מרדכי אלתר – בעל ה„אמרי אמת“. ♦ נוסע לפערטעלדסדארף²⁹² (אצל
 וויען) לבקר את כ"ק חותנו. ♦ בתקופה זו עוסק בסידור אגרות קודש של
 כ"ק חותנו לדפוס. ♦ כן מתעסק בעריכת קובצי „התמים“. ומתעסק בסידור
 אוסף כתבי יד קודש רבותינו שבספריית כ"ק חותנו.

תרצ"ו – נוסע כמה פעמים לכ"ק חותנו באטוואצק. ♦ נתמנה ליו"ר
 הכבוד של „קופת בחורים“ (דישיבות תו"ת). ♦ נפגש עם הרה"ג ר'

290. ראה אג"ק אדמו"ר הריי"צ חט"ו
 עמ' סו אגרת ה' תמ ובהערות שם.

291. על פי המשוער היה זה מפני רוח
 האנטישמיות בעלות המפלגה הנאצית
 לשלטון, ימי מלך ח"א עמ' 371.

292. פערטעלדסדארף.

התנאים לחתונה, הרי שקישורי השידוכין
 היו 5-6 שנים לפני כן, ראה בארוכה ימי
 מלך ח"א פרק ששי ואילך.

288. ראה סה"ת - אדמו"ר מהוריי"צ
 ח"ד ע' 13 ואילך. ליקוט י"ד כסלו - ה'
 תשל"ט.

289. ראה קובץ „דרך המלך“ עמ' 14.

שבתאי הכהן ראפפורט – בעל „שפתי כהנים“. ♦ מבקר את האדמו"ר ר' אהרן מבעלזא.

תרצ"ז – שימש כמזכיר כ"ק חותנו (ששהה לזמן מסויים בפאריז).
♦ לפני חג השבועות ה'ת"ש – עוזבים (מפני הכיבוש הנאצי) את פאריז ומעתיקים לוישי (שם הגיעו בערב חג השבועות). שוהים שם כמה חדשים, ומשם ממשיכים לניצא. בניצא שוהים משלהי קיץ ה'ת"ש עד תחילת קיץ תש"א. פועל - באמצעות מכתבים ועוד - למען זירוז והשגת המסמכים הדרושים, שיאפשרו את בואו של חותנו כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מפולין לארה"ב.

תש"א – בכ"ח סיון באים „איש וביתו“ צלחה לעיר ניו יארק²⁹³.

תש"ב – נתמנה ע"י כ"ק אדמו"ר חותנו בתור יו"ר ועד הפועל „מחנה ישראל“, „מרכז לעניני חינוך“, ו„הוצאת ספרים קה"ת“.

תש"ג – נתמנה בתור עורך ראשי ד„ספרי“ – אוצר החסידים – ליובאוויטש, ומני אז מו"ל ספרים קונטרסים וחוברות בהוספת הגהותיו והערותיו וכו'. ♦ מדפיס הקובץ „היום יום“ שסודר על ידו.

תש"ד – מתחיל לפרסם ב„קובץ ליובאוויטש“ תשובות וביאורים שלו, להשיב לשואליו בעניני הלכה ודרוש, קבלה וחסידות.

תש"ו – מדפיס הגדה של פסח עם לקוטי מנהגים וטעמים שנלקטו על ידו.

תש"ז – נוסע לפאריז (בכ"ה אדר) לפגוש את אמו הרבנית מרת חנה ע"ה. שוהה שם כב' חדשים. ♦ בכ"ח סיון חוזר לני. ביחד עם אמו. ♦ בשהותו בפאריז מתוועד עם אנ"ש ומעוררם ע"ד נתינת דמי מעמד ועל התקשרות לכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.

תש"י – עש"ק ט' שבט – מו"ל בסדרת קונטרסי כ"ק אדמו"ר

דעמק הבכא האירופאי והגיע צלחה לארצות הברית.. השתא ימלאו יובל שנים הנפלאות להציאה מן המיצר בגאולה הפרטית הנ"ל. באותו יום הודפס בהוראת כ"ק אדמו"ר "קובץ כ"ח סיון - יובל שנים" ושם סקירה מפורטת תחת הכותרת "פשר היום" של כל פרשת ההצלה. בפתח דבר של הקובץ המיוחד מבוארים הטעמים לכך ש"חוגגים בקהילות ישראל מידי שנה בשנה את היום המיוחד". באותו יום אמר כ"ק אדמו"ר שיחה מיוחדת (לאחר קבלת ברכות משליח עדת החסידים הרש"ז גור אריה, וברכת כהנים) ואחריה חילק לכל אחד ואחד את הקובץ המיוחד בצירוף שטר דולר לצדקה. ועוד.

293. ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ה, ע' שצו אגרת א'תסז. מאז נתגלה מכתב כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ הנ"ל המציין את התאריך המדוייק, בהדפסת חלק ג' מאגרות קודש שלו בשנת תשמ"ג, החלו חסידים לחגוג בכל שנה ושנה את יום הבהיר כ"ח סיון, ובמשך השנים ניכרה קורת רוח כ"ק אדמו"ר מזה, ובשנים תשמ"ח-תש"נ הגיה כ"ק אדמו"ר מאמר מיוחד לקראת יום זה. חשיבות היום באופן הכי גלוי וב"שטורעם" היה ביום כ"ח סיון תנש"א, עם מלאת יובל שנים. בפתח דבר למאמר שהוגה ונתפרסם לאותו היום (ת"מ ספה"מ מלוקט ח"ג עמ' קצו): "יום הבהיר כ"ח סיון, שבו יצא כ"ק אדמו"ר שליט"א (יחד עם..הרבנית הצדקנית נ"ע) מן המיצר

חותנו את הקונטרס „י' שבט תש"י (ד"ה „באתי לגני“). ♦ ביום הש"ק פ' בא יו"ד שבט נסתלק כ"ק אדמו"ר חותנו – ועטרת הנשיאות הוטלה עליו. מיד לאחר ההסתלקות – מנחם את החסידים ומחזקם ללכת בדרך שהורה להם כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע. ♦ ממשיך להו"ל את כתבי חותנו ושאר רבותינו נשיאנו, בתוספת הקדמות ארוכות יותר. ♦ מפרסם מכתבים כלליים ובהם דברי התעוררות וחיוזוק. ♦ להתוועדויות שלו שממשיך לקיים כדרכו בקודש מימים ימימה (בש"ק מבה"ח ויומי דפגרא, כפי הוראת חותנו), מתחילים לנהור המוני חסידים וסתם יהודים השותים בצמא את שיחותיו הק' (ומעלים אותם על הכתב, ואח"כ מוגהים ע"י לדפוס). רבים פונים אליו לבקשת עצותיו הק' וברכותיו הק'. ♦ עוסק במרץ גדול בהרחבת והתפשטות מוסדות התורה והחינוך שנתייסדו על ידי כ"ק אדמו"ר חותנו. ♦ מייסד בתי ספר „אהלי יוסף יצחק – ליובאוויטש" במדינות צפון אפריקה. ♦ מעורר ע"ד הגברת הנסיעה לשליחות ה„מרכז לעניני חינוך" (מרכז שליחות), בחדשי הקיץ.

תש"א – יו"ד שבט – מקבל הנשיאות²⁹⁴. אומר המאמר הראשון²⁹⁵ ד"ה באתי לגני.

תש"ב – מעורר שתלמידי הישיבה וגם אברכים ינאמו בדברי חסידות בבתי כנסיות. ♦ כן מעורר שתלמידים וגם אברכים יקבלו „סמיכה“, ושבנוסף לקבלת סמיכה ירכשו ידיעות בריבוי סוגיות בש"ס ופוסקים. ♦ ממחיש בפועל התייסדות מוסד „את"ה" (איגוד תלמידי הישיבות). ♦ מכריז שחינוך „תינוקות של בית רבן" היא עצה היחידה לבטל כל הגזירות. ♦ מתחיל לבאר משנה אחת ב„פרקי אבות" בשבתות שבין פסח ועצרת. ♦ מייסד „צעירי אגודת חב"ד" באה"ק ת"ו. ♦ מייסד אגודת נשי ובנות חב"ד באה"ק ת"ו²⁹⁶. ♦ מייסד רשת „אהלי יוסף יצחק – ליובאוויטש" באה"ק ובאוסטרליא. ♦ מייסד מגבית צדקת „קרן אהלי יוסף יצחק“, עבור תמיכת מוסדות הנקראים בשם זה.

תש"ג – מעורר ע"ד גודל ההכרח בלימוד ההלכות הצריכות בכל יום. ♦ מחדש המנהג לעשות „חלוקת הש"ס" ב"ט כסלו²⁹⁷. ♦ מייסד אגודת נשי ובנות חב"ד בארצה"ב ובכמה מדינות²⁹⁸.

תש"ד – מעורר לזכות בני ובנות ישראל בכרכת הד' מינים בחג הסוכות. ♦ מדפיס מפתח ענינים וכו' לספר התניא שנערך על ידו. מייסד

294. באופן רשמי.

295. בו מזכיר את מהותו ותפקידו של דור השביעי (לנשיאי חב"ד). המאמר מיוסד ומבאר את מאמר בד"ה זה של אדמו"ר מהוריי"צ, שיצא לאור בקונטרס לקראת יום י' שבט תש"י, ומני אז בכל שנה ביום ההילולא י' שבט מבאר פרק אחד מתוך מאמר „באתי לגני“, בן כ'

פרקים, וחוזר חלילה. המאמרים קובצו

בספר המאמרים באתי לגני ב' כרכים.

296. ראה אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"ו

עמ' 225-227.

297. ראה קונטרס ע"ד חלוקת הש"ס

ספר השיחות תשנ"ב ח"ב עמ' 476 וש"נ.

298. ראה תורת מנחם התוועדויות

תש"ג ח"א עמ' 115 ואילך.

בית ספר חקלאי בכפר חב"ד באה"ק ת"ו. ♦ מייסד קופת „קרן השנה“²⁹⁹.
♦ מעורר ע"ד זיכוי את הרבים ב„מצות שמורה“ לחג הפסח. לימד את
הניגון „צמאה לך נפשי“.

תשט"ו – מייסד „צעירי אגודת חב"ד“ בארצה"ב וקאנאדא. ♦ מייסד
קופת „קרן תורה“. ♦ מייסד „בית ספר למלאכה“ בכפר חב"ד. ♦ יוצא
בקריאה נגד לימוד חכמות חיצוניות בישיבות (עד גיל מסויים). ♦ מכריז
אודות איסור נסיעה באניות ישראלים ביום השבת. ♦ מייסד „צעירי
אגודת חב"ד“ בארצה"ב וקאנאדא. מייסד „בית ספר למלאכה“ בכפר
חב"ד. ♦ מעורר³⁰⁰ ע"ד העברת הסדרה ב"חסידישע פרשה", בספר תורה אור
או לקוטי תורה.

תשט"ז – לימד את הניגון „דרכך אלקינו“. ♦ מייסד ישיבת „אהלי
תורה. ♦ מייסד מחנה קיץ ומורה אשר יקרא בשם „גן ישראל“ ונוסע
(ביום ב' ט"ז תמוז) לבקרו – לפני התחלתו – ועורך שם התוועדות.
♦ בקשר עם האסון בארץ הקדש³⁰¹, שולח קבוצת תלמידים לעודד רוחם
של הנמצאים בארץ הקדש, ומייסד את מכון „יד החמשה“ בכפר חב"ד.
♦ מייסד ארגון „בית רבקה“ במדינת אוסטרליא. ♦ מייסד ארגון „בית
רבקה“ בעיר מאנטרעאל קאנאדא.

תשי"ז – לימד את הניגון „כי אנו עמך“. ♦ נוסע (ביום א' ט"ו תמוז)
לבקר במחנה „גן ישראל“ ועורך שם התוועדות³⁰². ♦ מייסד ישיבת
ליובאוויטש בעיר טאראנטא קאנאדא.

תשי"ח – לימד את הניגון „צמאה לך נפשי“ („עך טי דורין
מארקוו“ (ברוסית)). ♦ מעורר אודות הפצת המעינות וכו' שהיה באופן
ד„ופרצת“³⁰³. ♦ מתחיל להדפיס את מאמרי אדמו"ר הזקן. מייסד שיכון
חב"ד בכפר חב"ד.

תשי"ט – לימד את הניגון „שאמיל“.

תשכ" – לימד את הניגון „רחמנא דעני“. ♦ מתחיל לכאר ספר
„צוואת הריב"ש“ להבעש"ט. ♦ החלו שיעורי תניא ב„ראדיא“³⁰⁴

שס ואילך ר"ד שדיבר בקעמפ גן ישראל.
וראה ספר „בנאות דשא“.

303. ראה שיחת י"ב תמוז תשי"ח.
שיחת כ' מנ"א.

304. בארה"ב. חלק מהשיעורים י"ל
בתקליטים (קה"ת, תשכ"ג). ולאח"ז י"ל
חלקם (פרקים א-לד) בספר „שיעורים בס'
התניא“ (קה"ת, תשמ"ו).

במעלת לימוד (פנימיות) התורה (תניא)
ב"ראדיא" - ראה שיחת ש"פ משפטים
תשכ"ב. לקו"ש חט"ו ע' 46. שיחת ש"פ
יתרו תש"מ (נדפסה בספר „שיעורים

299. ראה לקו"ש ח"ב ס"ע 651 ואילך.

300. שבת מברכים טבת, וממשיך לחזק
את הדברים בשבת חזון, שהוא הפעם
הראשונה שטבע מטבע הלשון "חסידישע
פרשה".

301. רצח חמישה תלמידים בבית
הספר למלאכה בכפר חב"ד.

302. ובסיומה מחלק "סידור מנחה-
מעריב" להילדים והצוות. ראה התוועדות
ש"פ פנחס י"ד תמוז (ס"א), שיחות קודש
תשי"ז עמ' שנט) שמתעתד לבקר למחר
בקעמפ ושם ימשיך בהתוועדות. ושם עמ'

השיעורים מוגהים ע"י כ"ק אדמו"ר). ♦ מתחילים להופיע תקליטי „ניח"ח" (ניגוני חסידי חב"ד). ♦ לרגל מאתיים שנה להסתלקות הבעש"ט, מכריז בדבר מגבית צדקה במספר „מאתיים" עבור הפצת המעניות חוצה. ובקשר עם זה נוסע לבקר (ביום א' ט"ו תמוז) במחנה „גן ישראל" – שנקרא ע"ש הבעש"ט – ועורך שם התוועדות. ♦ מייסד שיכון חב"ד בירושלים.

תשכ"א – לימד את הניגון „אתה בחרתנו".

תשכ"ב – לימד את הניגון „אנעים זמירות". ♦ מעורר לייסד מנינים בנוסח התפלה של אדמו"ר הזקן. ♦ כן מעורר לנצל ימי החופש להוספה בלימוד התורה. ♦ מייסד כולל לאברכים³⁰⁵. ♦ מכריז שהשנה הבאה (כ"ד טבת תשכ"ג) היא שנת הק"ן להסתלקות אדמו"ר הזקן, ובקשר לזה מייסד „קרן שניאור"³⁰⁶. ♦ ומעורר לחלק התניא והשולחן ערוך של אדה"ז ושיסימו הלימוד בהם עד יום כ"ד טבת³⁰⁷ (תשכ"ג), ושנשים נשים וטף יוסיפו בנתינת צדקה³⁰⁸.

תשכ"ג – לימד את הניגון „סטאוו יא פֿיטו". ♦ בקשר לק"ן שנה להסתלקות אדה"ז, מכריז אודות מגבית לנתינת צדקה במספר ק"ן, ובהוספת ק"ן שעות בלימוד התורה. ♦ נגמר „ספר חסידים"³⁰⁹. ♦ עושה תעמולות לפדות את בני ובנות ישראל, וכן כתבי רבותינו נשיאנו הנמצאים מאחורי מסך הברזל (בכריה"מ).

תשכ"ד – לימד הניגונים: „כי אנו עמך", „הוא אלוקינור". ♦ מייסד „קרן לוי יצחק"³¹⁰ ע"ש אביו כ"ק הרה"ג והרה"ח המקובל ר' לוי יצחק ז"ל³¹¹.

תשכ"ה – מעורר לערוך התוועדויות חסידיות בכל יום דעשרת ימי תשובה. ♦ מתחיל לבאר (בכל ש"ק³¹²) פירוש רש"י (עה"ת³¹³) ע"פ

310. „מטרתו: לעזור בהלוואות במיוחד למוסדות חנוך עטה"ק ולמלמדי לימודי קודש" [ספר המנהגים - חב"ד ע' 100 בהע']. בהתוועדויות דכ' מנ"א (יום ההילולא), או בסמיכות לזה, היה עורך כ"ק אדמו"ר "מגבית" ל"קרן" זה.

311. ראה ת"מ - התוועדויות חלק מ (תשכ"ד ח"ג) בשיחת כ' מנ"א סעיף לד ואילך.

312. החל משיחת ש"פ נח תשכ"ה.

313. והחל משנת תשכ"ז, הנה מזמן לזמן בהתוועדויות דחג הפורים - מבאר גם פרש"י במגילת אסתר. ובמוצאי ש"פ מט"מ תשל"ט, ש"פ דברים תשמ"א - גם במגילת איכה.

בספר התניא] הוצאת קה"ת, תשנ"ב, ניו יורק] בתחילתו). שיחת ש"פ יתרו תשמ"א. 305. ראה שיחת י"א ניסן תשכ"ב על הצורך להאריך בתפילה ולימוד גם לאחר החתונה.

306. מטרתו: להדפסת ספרי ומאמרי כ"ק אדה"ז, ורבותינו נשיאנו הק' שלאחריו, ולהחזקת המוסדות בהם לומדים תורתם ומתנהגים ברוחם.

307. ראה ת"מ - התוועדויות חלק לד (תשכ"ב ג) בשיחת ח"י אלול סעיפים טו-יז.

308. שם סעיף כ"ו.

309. ראה לקו"ש ח"ד ע' 1263. וראה „קובץ ליובאוויטש" קובץ יד ע' 244-245.

„פשוטו של מקרא“³¹⁴, ו„יינה של תורה“ שבפרש"י. ומני אז ממשיך בזה בכל התוועדות דש"ק³¹⁵. ♦ מציע³¹⁶ שוב³¹⁷ שבכל שבת ילמדו ויגמרו הלימוד של מאמרי „לקוטי תורה“ על הפרשה השייכת לאותה השבת. ♦ מתוועד בכל השבתות דש.ז.

תשכ"ו – מייסד „קרן חנה“³¹⁸ ע"ש אמו הרבנית מרת חנה ע"ה. ♦ בקשר לזה שהשנה היא שנת ה„מאה“ להסתלקות של אדמו"ר הצמח-צדק – מכריז אודות מגבית צדקה במספר „מאה“. ♦ מורה להדפיס דרושי חסידות של אדמו"ר הצ"צ (ומני אז נדפסו מ"ב כרכים בסדרת ספרי „אור התורה“).

תשכ"ז – מכריז שהשנה היא שנת „הקהל“ ובקשר לזה מעורר ל„הקהל“ כל דרושי רבותינו נשיאנו. ♦ מייסד ישיבה גדולה במלבורן, אוסטרליא³¹⁹. ♦ פותח בתעמולה אודות „מבצע תפילין“³²⁰. ♦ מחדש בית הכנסת שעל שם כ"ק אדמו"ר ה„צמח צדק“ בירושלים עיה"ק העתיקה ת"ו³²¹. ♦ מתחיל המאבק נגד החזרת ה„שטחים“³²² (שהוחזרו לידי ישראל במלחמת ששת הימים). ♦ בקשר למלאות ארבעים שנה לגאולת יב"ג תמוז (תרפ"ז – תשכ"ז) – מכריז אודות מגבית צדקה במספר „ארבעים“.

תשכ"ח – מעורר ע"ד החיוב על יהודי ארה"ב לנצל השפעת המדינה על כל העולם בעניני חינוך.

תשכ"ט – מתחיל לבאר „אגרת התשובה“ לאדה"ז³²³, וממשיך בזה בשנת תש"ל. ♦ מציע שבכל כנס של רבים – ישלבוהו עם תורה וצדקה.

קודש תשכ"ז ח"ב עמ' 123 ואילך). וראה לקו"ש ח"ו ע' 271 ואילך - המעלה שבמצות תפילין דוקא לניצוח המלחמה, ועוד.

321. ראה "בטאון חב"ד" לג ע' 40-43.

322. ראה הנסמן לקמן הע 364.

323. ראה מבוא לאג"ק כ"ק אדמו"ר חלק כו שבשלהי תשכ"ח התחיל הרבי להתעסק בלימוד „אגרת התשובה“ - כנראה בהמשך להכרזת רבינו שהנסים הגדולים של שנת תשכ"ז הם בבחינת שופר גדול מן השמים לעורר את עם ישראל לשוב בתשובה. - ובהמשך לזה החל ללמד בשנת תשכ"ט קטע מאגרת התשובה בכל התוועדות. חלק מהביאורים נדפסו בקונטרס „ביאורים לאגרת התשובה“. ובספר „ליקוטי ביאורים“ (להר"י קארף) ח"ב (ברוקלין תשל"ג) וב„שיעורים בספר התניא“. חלק מהם הוגה שוב ונדפס בלקוטי שיחות חלקים י"ט ול"ט.

314. ראה לקו"ש ח"ה בהקדמה. ספר „כללי רש"י“ בעריכת הרה"ת ר' טובי' בלוי (קה"ת, תשמ"ז) ע' 7, ע' 25 ואילך.

315. בשנת תשל"ט י"ל מפתח מביאורים אלו (עד מוצאי ש"פ ניצבים תשל"ח) בעריכת הרה"ת ר' יוסף יצחק הלוי שיחי' שגלוב.

316. ש"פ ויקהל, וראה התקשרות גליון ערה מדור ניצוצי מלך עמ' 11.

317. ראה לעיל בשנת תשט"ו.

318. „מטרות: לעזור בהלוואות בתנאים נוחים ולזמן ממושך לבנות ישראל, שתוכלנה להמשיך לימודי קודש שלהן“ [ספר המנהגים ע' 88 בהע']. בהתוועדויות דו' תשרי (יום היאצ"ט), או בסמיכות לזה, היה עורך כ"ק אדמו"ר „מגבית“ ל„קרן“ זה. 319. ושולח תלמידים שלוחים לישיבה. ראה שיחת כ"ד אדר" תשכ"ז (שיחות קודש תשכ"ז ח"א עמ' 400 ואילך) ועוד.

320. בקשר עם המצב בארץ הקודש. ראה בשיחת ש"פ במדבר תשכ"ז (שיחות

♦ מעורר שבכל חתונה יקשרו המאכלים את אחוליהם עם נתינת לצדקה ותורה. ♦ מעורר אודות חיוזק שכונות שגרים בהן יהודים³²⁴. ♦ מייסד שיכון „נחלת הר חב"ד" באה"ק³²⁵.

תשל"ל – מודיע³²⁶ שבסמיכות ליו"ד שבט" יסיימו את הספר תורה „לקבלת פני משיח צדקנו“, שהותחלה על ידי כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע³²⁷, ומעורר ע"ד השתתפות באותיות האחרונות שבה³²⁸. ♦ מתחיל (גם בגלוי) המאבק נגד הגזירה האימה ד„מיהו יהודי“³²⁹. ♦ יוצא בקריאה נגד עריכת הפגנות בעד יציאתם של יהודי רוסיא, מפני תוצאות בלתי רצויות. ♦ מתחיל להדפיס ספרי אביו כ"ק הרה"ג והרה"ח המקובל ר' לוי יצחק ז"ל. ♦ מתחיל לבאר (בכל ש"ק³³⁰) הערות אביו ז"ל ב„לקוטי לוי יצחק" לתניא³³¹, וממשיך בזה בשנת תשל"א³³².

תשל"א – יוצא בקריאה „לכבוש" את העולם ע"י לימוד התורה³³³. ♦ מתחיל לבאר (בכל ש"ק³³⁴) הערות אביו ז"ל ב„לקוטי לוי יצחק" לזהר³³⁵, ומני אז ממשיך בזה בכל התוועדות דש"ק³³⁶.

תשל"ב – מעורר ע"ד סיוע לעולים ממדינות גרוז' ובוכארא כו'. ♦ יוצא בקריאה נגד גיוס נשים ובנות בצבא. ♦ מעורר לזכות את העולים מרוסיא במצות פורים. ♦ בקשר ל„שנת השבעים" מייסד „ועד ע"א מוסדות“³³⁷. ♦ מתוועד בשני ימים הראשונים ושני ימים האחרונים דחג הפסח. ♦ מעורר ע"ד חינוך ילדי העולים מרוסיא, וסיוע מיוחד לעולים חדשים מרוסיא מ„קרן" שנוסד בשנה זו (קרן השבעים).

328. הסיום התקיים ביום ועש"ק פ' בא, יו"ד שבט תשל"ל. ראה תיאור ותיעוד מפורט באלבום „אות בספר תורה" עמ' 63 ואילך (ועד לכתובת ס"ת - תשס"ט)

329. ראה שיחת פורים (ואילך) תשל"ל (שיחות קודש תשל"ל ח"א עמ' 619 ואילך). וראה לקו"ש ח"א ע' 271-267 ח"ג ע' 11. שם ע' 18-220. ע' 259, ח"ד ע' 409, ועוד.

330. החל משיחת ש"פ עקב תשל"ל. 331. בשנת תשל"ט י"ל מפתח מביאורים אלו ע"י הרה"ת ר' יוסף יצחק הלוי שיחי שגלוב.

332. עד אחרי שיחת ויק"פ תשל"א. 333. בשיחת ט"ו שבט (ואילך) תשל"א (נדפסה בלקו"ש ח"ו ע' 312). וראה לקו"ש ח"ז ע' 269-66. ח"ח ע' 5-352, ח"ט ע' 9-348. 334. החל משיחת ש"פ שמיני תשל"א.

335. ולפעמים - גם ב„לקוטי לוי יצחק" - אגרות. וב"תורת לוי יצחק" לש"ס.

336. ראה הע' 331.

337. ראה שיחות קודש תשל"ב ח"ב בשיחת י"א ניסן עמ' 113 ואילך. וראה „בטאון חב"ד" מס' לח-לט ע' 94.

324. בשיחת אחש"פ תשכ"ט (נדפסה בלקו"ש ח"ו ע' 350 ואילך). וראה לקו"ש ח"ז ע' 278, ועוד.

325. ראה לקו"ש ח"ד ע' 220-218.

326. שיחות קודש תשל"ל ח"א, שיחת ש"פ וארא עמ' 350 ואילך.

327. ראה: שיחות כ"ק אדמו"ר (הריי"צ) נ"ע משמח"ת וב' אייר תש"ב (סה"ש תש"ב ע' 14 שם ע' 118 ואילך). מכתב כ' מ"ח תש"ב (נדפס ב"קובץ מכתבים" - ג' קה"ת, תשי"א). ובתור הוספה לקונטרס „סיום והכנסת ספר תורה" (קה"ת, תשמ"א) ובאג"ק אדמו"ר הריי"צ ח"ו עמ' עג ואילך אגרת א'תריב). מכתב ב' אייר תש"ב (נדפס בקובץ מכתבים שם, ובאג"ק אדמו"ר הריי"צ ח"ו עמ' רעח ואילך אגרת א'תשסז). „הקריאה והקדושה" מ"ח תש"ב (ע' יב) ; שם תשרי תשי"ג (ע' ה). שיחות כ"ק אדמו"ר מליל ב' אייר תשי" (תו"מ התוועדויות ח"א עמ' 42 ואילך), אחש"פ תשי"א ס"ט (תו"מ התוועדויות ח"ג עמ' 44 ואילך). ש"פ וארא תשל"ל שם. וראה לקו"ש ח"ב ע' 590-589.

תשל"ג – מעורר לייסד ספריות לספרי קודש ברחבי תבל³³⁸ ושכלל בית יהודי יהי' „בית מלא ספרים“. ♦ מעורר לחדש המנהג של הענקת דמי חנוכה („חנוכה געלט“). ♦ בקשר לימי הפורים – מעורר לזכות יהודים הנמצאים בכל מקום שהם – במצוות פורים. ♦ בקיץ שנה זו יוצא בקריאה אודות חינוך תשב"ר בקשר למש"נ „מפי עוללים ויונקים יסדת עוז גו' להשבית אויב ומתנקם“³³⁹. ♦ בקשר לחדשי הקיץ, מכריז אודות השתתפות (כספית) בעד סידורם של ילדי עולי רוסיא במחנות קיץ. מעורר לייסד ריבוי קרנות גמילות חסדים. ♦ בסמיכות לתשעה באב – מציע שיערך ביום זה כינוס ילדי ישראל ב„כותל המערבי“. ♦ מייסד „קריית חב"ד“ בעיה"ק צפת³⁴⁰. ♦ לרגל ביאת האורחים לחדש תשרי – מורה שיסודרו שיעורי לימוד בעדם (ובנפרד – בעד האורחות). ♦ מעורר לנצל את יום כ"ט אלול (ער"ה) להוספה בנתינת הצדקה.

תשל"ד – מעורר ע"ד הוספה מיוחדת בלימוד התורה ונתינת צדקה בערחה"ס (ומני אז מציע זאת בתקופות שונות). ♦ בעת ההקפות, לימד את הניגון „האדרת והאמונה“ (בהימנון הצרפתי). ♦ מעורר לערוך כינוסי ילדים בימי החנוכה ולספר להם ע"ד הנס דחנוכה ולהעניק להם „חנוכה געלט“. ♦ מעורר שלכל חייל יורכש סידור, תהלים וקופת צדקה. וכן להעניק לו „חנוכה געלט“ ושיתן חלקו לצדקה. ♦ מעורר שבכל בית יהי' ספר התניא, תורה אור ולקוטי תורה, וכן להקים ספריית לספרי קודש. ♦ מייסד ישיבה גדולה במיאמי (רבת'י). ♦ מכריז אודות השתתפות (כספית) ב„מבצע מזוזה“. ♦ מעורר ע"ד אחדות בני המשפחה ע"י ישיבתם יחד בסעודת שבת. ♦ מכריז ע"ד הקמת מוסדות חדשים. ♦ פותח בתעמולה (בהוספה „למבצע תפילין“) אודות המבצעים³⁴¹: „תורה“, „מזוזה“, צדקה“, „בית מלא ספרים – יבנה“³⁴² וחכמי“, „נרות שבת קודש ויו"ט“³⁴³. מתחיל ענין ההפצה ע"י „טנקים“³⁴⁴.

למבצעים) "מבצע בית מלא ספרים - יבנה וחכמי" - מהו הקשר והשייכות המיוחדת ד"יבנה וחכמי" ל"בית מלא ספרים"? ענה כ"ק אדמו"ר לאחד מאנ"ש, וז"ל: "שניהם פרטים והרחבת מבצע תורה", עכ"ל.

343. בשיחת כ"ד אלול (ואילך) תשל"ד. וראה שיחת מוצאי ש"פ בראשית תשל"ה (נדפסה בלקו"ש ח"ט עמ' VII). כמה שיחות ומכתבי כ"ק אדמו"ר בענין "מבצע נש"ק" יו"ל ע"י "ועד מבצע נש"ק" בעריכת הרה"ת ר' יוסף יצחק שיחי' שגלוב. הוצאה שני' עם הוספות (ברוקלין, תשמ"ב).

344. בשיחות קיץ תשל"ד. וראה לקו"ש חט"ז ע' 341 אודות ההכרח לפעול להרצאת התורה והחזקת היהדות בקול רעש גדול.

338. ראה שיחת קודש תשל"ג ח"א בשיחת ו' תשרי עמ' 17 ואילך. וראה בטא"ח הנ"ל ע' 104-103.

339. ראה לקו"ש ח"ג ע' 171-166, ע' 273-266. ח"ד ע' 266-261, ועוד.

340. במעלת צפת עיה"ק - ראה לקו"ש ח"ז ע' 8-514, חכ"א עמ' 332, ועוד.

341. בשיחת ש"פ במדבר (ואילך) תשל"ד (נדפס בלקו"ש ח"ג ע' 213-211), ועוד.

342. תיבות "יבנה וחכמי" נוספו למבצע "בית מלא ספרים" ע"י כ"ק אדמו"ר - בשיחת יום שמח"ת תשל"ה. ומועתק בזה קטע מ"הערות הת' ואנ"ש" (ברוקלין) גל' סג (ע' יח): "בנוגע להשאלה על הלשון הרגיל בשיחות ומכתבי כ"ק אדמו"ר (בנוגע

תשל"ה – יוצא בקריאה שבימי בין המצרים יוסיפו בלימוד התורה, תפלה ונתינת צדקה בצבור. פותח בתעמולה אודות המבצעים: „כשרות האכילה ושתיי“, „טהרת המשפחה“³⁴⁵. * מעורר שיערכו סיומים על מסכתות במשך התשעה ימים מר"ח עד תשעה באב, ולצרף – בימי החול נתינה לצדקה. ומני אז עורר עד"ז בשנים שלאח"ז.

תשל"ו – מעורר עוה"פ ע"ד קבלת סמיכה³⁴⁶. * מעורר אשר בגיל בר מצוה יתחיל כל אחד ואחד להניח גם תפלין דר"ת. * מייסד ישיבה גדולה ב„סיאטעל“, וואשינגטאן. * שולח שלוחים לערי הקודש: ירושלים וצפת³⁴⁷. * מעורר ע"ד פעילות ה„מבצעים“ גם בבתי האסורים לזכות את האסורים היהודים. * מכריז על מבצע „חינוך“ ועל שנה זו כ„שנת החינוך“³⁴⁸. ובהמשך לזה – מייסד ישיבה גדולה ב„ניו-הייוען“, קאנעטיקוט³⁴⁹. * מבקש שכל ילד/ה בישראל ישגנו בע"פ את ה"י"ב³⁵⁰ פסוקים ומאמרי חז"ל³⁵¹. * מעורר ע"ד התכתבות בין ילדי חוץ לארץ וארץ ישראל. * מעורר אודות לימוד עניני „בית הבחירה“ וכו' בימי „בין המצרים“³⁵². * הורה להו"ל מזמן לזמן חוברות שבהם ירכזו חידושי תורה – בחלק הנגלה – מאת כ"ק רבותינו נשיאינו הק' ותלמידיהם³⁵³. * בגלל מצב מיוחד – מציע שכאו"א יתן הוצאות של מזון ג' סעודות (דיום ער"ח מנ"א) לצדקה, להוסיף בנתינת הצדקה לפני תפילות שחרית ומנחה ביחס ליום ה' במנ"א (יום הסתלקות האריז"ל), מעורר ללמוד בתורת האריז"ל בימים אלו. * מעורר שיערכו ביקורים בימי אלו בבתי הרפואה והצבא בארה"ב ובארה"ק. * מכריז ע"ד מבצע „אהבת ישראל“³⁵⁴. * מציע להנהיג בכל הבתי כנסיות שיעורים בלמוד התורה (ובאם ישנם כבר – להוסיף), וכן לייסד קופות גמ"ח (ובאם ישנם כבר – להרחיבם ביותר חברים וכו')³⁵⁵.

עמ' 347); י"ג תמוז (שם עמ' 428) - תשל"ו.

352. בשיחת אור ליום ועש"ק פ' מטו"מ (שיחות קודש תשל"ו ח"ב עמ' 484); שי"פ מטו"מ תשל"ו (שם עמ' 495). וראה קונטרס "בית הבחירה" (קה"ת, תשל"ו); תשל"ח; תשל"ט) בתחילתו, ועוד. ומיני אז מבאר בהתוועדויות שבבימים אלה, ענין השי"ד להלכות "בית הבחירה".

353. בשיחות כ' מנ"א (שיחות קודש תשל"ו ח"ב עמ' 630); ח"י אלו תשל"ו (שם עמ' 694). ובהתאם לזה - התחילו להופיע מזמן לזמן חוברות בשם "גידיל תורה", היו"ל ע"י חברי הכולל שע"י מזכירות כ"ק אדמו"ר בברוקלין, נ. י. וע"י חברי כולל אברכים שבביהכ"נס וביהמ"ד צ"צ בירושלים עיה"ק.

354. בשיחת ח"י אלו (שיחות קודש תשל"ו ח"ב עמ' 685 ואילך). וראה קונטרס "אהבת ישראל" (קה"ת, תשל"ו), ועוד.

345. בשיחת ט"ז תמוז תשל"ה (נדפסה בלקו"ש ח"ג ע' 256-264). וראה לקו"ש שם ע' 298-295, ועוד.

346. ראה שיחות קודש תשל"ו ח"א בשיחת יום שמח"ת עמ' 141 ואילך.

347. ראה שיחות קודש תשל"ו ח"א שיחת י"ט כסלו עמ' 272 (ואילך), וראה לקו"ש חט"ז ע' 601, ועוד.

348. בשיחת שי"פ אחרי (שיחות קודש תשל"ו ח"ב עמ' 118); ליל אדר"ח אייר (שם עמ' 141); שי"פ קדושים (שם עמ' 162); ב' אייר (שם עמ' 182) (ואילך) - תשל"ו, ועוד.

349. ראה לקו"ש ח"ד ע' 333-334.

350. נדפסו בחוברות "י"ב פסוקים ומאמרי חז"ל" (ברוקלין, תשל"ו); בחוברות "צבאות ה" בכ"מ, ועוד.

351. ראה שיחות: ליל ער"ח אייר (שיחות קודש תשל"ו ח"ב עמ' 146 ואילך); ל"ג בעומר (שם עמ' 199); כ"ו סיון (שם

תשל"ז – מציע להנהיג שבמוסדות תורה (וכיו"ב) יהי גם הענין תפלה וצדקה, ובציבור. וגם שהמוסדות דצדקה וגמ"ח יעזרו (בהלוואות) לעניני תורה ותפלה.³⁵⁶ ♦ מציע לערוך „הקפות שניות” בעיה"ק חברון וירושלים (בביהכ"נ צמח צדק) משולבות עם לימוד התורה ותפלה ונתינת הצדקה. ♦ מעורר לחדש את עניין ה„משפיעים” ו„משפיעות”³⁵⁷. ♦ מדפיס את ההמשך הידוע בשם „בשעה שהקדימו – תער"ב”, ומבקש שכולם ישתתפו בזה,³⁵⁸ לא יאוחזר מכמה ימים לפני יו"ד שבט³⁵⁹. ♦ הורה להר"ל ליקוט ביאורי כו"כ ענינים המובאים בחסידות ובתורה בכלל – מלוקט מספרי דא"ח דהצ"צ שנדפסו עד עתה בשם „ספר הליקוטים – דא"ח צ"צ”³⁶⁰. ♦ שולח עוד שלוחים לעיה"ק צפת³⁶¹. ♦ מייסד ישיבה גדולה ב„קאראקאט”, ווענעזועלא. ♦ מציע שיערכו כינוסי ילדים/ות בימי התשלומין דחג השבועות. ♦ יוצא בקריאה שלכל ילד/ה יורכש סידור וקופת צדקה.

תשל"ח – מחדש המנהג לתרום „מעות חייטים” ולחלקם לאשר אין לו לצורך ר"ה, ערב ומוצאי יוהכ"פ, חגה"ס, שמע"צ ושמח"ת, מתאים למש"נ „אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו”³⁶². מעורר במיוחד ע"ד הגברת השמחה בחג הסוכות. ♦ בעיצומם של ההקפות בשמחת תורה תקף אותו ליבו הק' ומיאן לצאת מבית המדרש עד לאחר סיום ההקפות שערך בתעצומות ומתוך שמחה גדולה ורק אח"כ עלה לחדרו. לאחר מכן הובאו לחדרו צוות רופאים וציוד ומיכשור רפואי ולראשונה יצא מחדרו לביתו בר"ח כסלו. גם כששהה בחדרו המשיך בעבודת הקודש, ובכל מוצאי שבת קודש אמר מתוך חדרו שיחת קודש שהועברה בשידור ישיר לעולם

יהיו הקדשות ובגלל הסכנה שבדבר. ראה המלך במסיבו ח"א עמ' קז (סוכות תשכ"ז) שכ"ק אדמו"ר אמר שאינו יכול לפרסם הטעם והסוד שאפוף על המשך זה. חסידים מספרים סיפורים נוראים הקשורים להמשך זה כולל ההדפסה בשנת תשל"ז וגם המהדורות שלאחר מכן.

359. ראה שיחת אור לר"ח שבט תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א עמ' 391 ואילך).
360. הביאורים רוכזו סודרו ונערכו ע"י קבוצה מתלמידי ישיבת תומכי תמימים המרכזית. הליקוט נדפס (ע"פ טעם מסוים) ע"פ הסדר דתשר"ק. כ"ה כרכים (עם מילואים ומפתחות).

361. ראה שיחת אור לר"ח שבט תשל"ז - נדפסה בתרגום ללה"ק בספר "השליחות לארץ הקודש" עמ' סה ואילך. שיחת ז"ך שבט תשל"ז (נדפסה בלקו"ש ח"יד ע' 214-216).

362. בשיחת יום ב' דר"ה וש"פ האזינו, ש"ת תשל"ח (נדפסו בלקו"ש ח"יד ע' 369-373).

355. ראה שיחת ח"י אלול תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"ב עמ' 697). וראה מכתב ימי הסליחות תשל"ז (נדפסה בלקו"ש ח"יד ע' 375-374), ועוד. וראה גם מכתב שבהע' הבאה.

356. ראה מכתב ו' תשרי תשל"ז (לקו"ש שם ע' 468-466).

357. בשיחת כ' כסלו (שיחות קודש תשל"ז ח"א עמ' 347 ואילך); ש"פ שמות; אור לר"ח שבט (שיחות קודש שם עמ' 391); יו"ד שבט; ט"ו שבט; אור לועש"ק (וש"ק) פ' ויק"פ - תשל"ז, ועוד. ובקשר לזה - מוציא לאור קונטרס "אהבת ישראל" - הוצאה מיוחדת להמשפיעים שי'. ובסופו קטעים משיחות דאור לועש"ק (וש"ק) פ' ויק"פ תשל"ז, (נדפסו גם (לאח"ז) בלקו"ש ח"יז ע' 498-493).

358. בשיחת ב' כסלו תשל"ז. לאחר שנים רבות שנמנע כ"ק אדמו"ר מלהדפיס המשך זה, ורמז כי יש בזה טעם רבתי, עד כדי סכנה. בשיחת י"ט כסלו תשל"ז הורה שישתתפו כולם בדולר אחד ושלא

כולו. ♦ מעורר שבכל שבכל עיר ועיר ייסדו מוסד הקשור עם תורה ועם תפלה. (ובמקום שישינו – לייסד עוד)³⁶³. ♦ מגביר המאבק נגד החזרת ה"שטחים", ונגד ההסכם האומלל של "קעמפ דייוויד"³⁶⁴. ♦ מחדש המנהג לומר "דברי כבושים" ביום התענית (בעת תפלת המנחה)³⁶⁵. ♦ בקשר לכ"ד טבת (יום ההילולא דכ"ק אדמו"ר הזקן) – מעורר שביום זה יהי לימוד מיוחד במשניות (לפי אותיות שם אדה"ז) ובתורתו. ♦ יוצא בקריאה נגד לימוד שפה הערבית בבתי-ספר בארץ הקודש. ♦ מייסד ישיבה גדולה (אור אלחנן – חב"ד³⁶⁶) ב"לאס אנדושעלעס", קאליפארניע³⁶⁷. ♦ שולח עוד שלוחים לערי הקודש ירושלים וצפת³⁶⁸. ♦ מייסד מכון מיוחד להכנת דרושי דא"ח של כ"ק רבותינו נשיאינו הק' לדפוס³⁶⁹. ♦ מעורר שיתייסד "קרן גמ"ח" בכל בית-ספר. ♦ מצהיר שבנוגע טיפול רפואי – נכון לעשותו קודם ג' ימים לפני יום השבת. ♦ מעורר להעלות משכורת המלמדים בישיבה. ♦ מורה לחדש "ביהכ"נ צמח צדק" בעיה"ק צפת. ♦ הורה להדפיס ספר ה"תניא" בכל המדינות שבעולם³⁷⁰.

תשל"ט – מציע ע"ד התייסדו חברת נשים לעורר ע"ד שמירת טהרת המשפחה. ♦ עוסק בדבר הצלת ילדי פרס והסתדרותם בארצות הרווחה. ♦ מורה שלא לבזבז כסף בנסיעות לשמחות קרובים וכו'. ♦ מייסד כולל אברכים ב"מלבורן", אוסטרליא³⁷¹. ♦ יוצא בקול קורא ע"ד הוספה בלימוד התורה ונתינת הצדקה בתור הכנה למתן תורה, מחלק סידור, וצדקה ומכתב לילדי/ות בני ישראל³⁷². ♦ פונה לרופאי מחלות הנפש

ש"פ בשלח תשל"ח (שיחות קודש תשל"ח ח"א עמ' 484 ואילך); שיחת פורים קטן תשל"ח סיו"ו ואילך (לקו"ש חכ"א עמ' 334); שיחת שושן פורים קטן תשל"ח (שיחות קודש תשל"ח ח"א עמ' 568 ואילך).

369. בשיחת יום ב' דחה"ש תשל"ח (שיחות קודש תשל"ח ח"ב עמ' 465 ואילך). ומני אז י"ל ספרי "מאמרי אדה"ז" - תקס"ב (ח"ב). תקס"ג (ב"כ). תקס"ד. תקס"ה (ב"כ). תקס"ו. תקס"ז. תקס"ח (ח"ב). תקס"ט. תק"ע. תקע"א. מאמרי אדה"ז - הקצרים. אגרות קודש: אדה"ז אדמו"ר האמצעי אדמו"ר הצ"צ (ב' כרכים). אדמו"ר מהר"ש. וכן י"ל מהדורות ראשונות דספר ה"תניא".

370. בשיחת מוצאי ש"פ עקב תשל"ח. ומני אז נדפסה ספר ה"תניא" (כמעט) בכל המדינות שברחבי תבל.

371. ראה שיחת פורים תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"ב עמ' 275 ואילך).

372. בסיום התוועדות ליל ה' סיון, ערב חג השבועות. וביאר: על אף שעיקר עניינו של הסידור הוא תפלה, הנה יש בסדרו גם קריאת שמע שעליה מברכים ברכת התורה

363. בשיחת מוצאי ש"פ נח תשל"ח סט"ו, נדפסה בקונטרס "מוצאי ש"פ נח ה'תשל"ח (לקו"ש ח"כ עמ' 291).

364. בשיחות מוצאי ש"פ: בראשית (ס"ב ואילך) (לקו"ש ח"כ עמ' 273 ואילך); לך לך (ס"ד ואילך) (לקו"ש ח"כ עמ' 308 ואילך); חיי שרה (סמ"ה) - תשל"ח (לקו"ש ח"כ עמ' 344 ואילך) (נדפסו בקונט' בפ"ע (קה"ת, תשל"ח)). וראה לקו"ש חט"ו ע' 488 ואילך. ובארוכה בספר "דעת תורה" בעריכת הרה"ת הר' שלום דב ש"י וולפא, ועוד.

365. בשיחת אור ליום עשרה בטבת (לקו"ש ח"כ עמ' 352 ואילך); יום עשרה בטבת תשל"ח (לקו"ש ח"כ עמ' 360 ואילך). נדפסו בקונטרס "עשרה בטבת תשל"ח" (קה"ת, תשל"ח) ע' 15.

366. ראה שיחת מוצאי ש"פ בשלח תשל"ח סכ"ג (שיחות קודש תשל"ח ח"א עמ' 485 ואילך).

367. ראה שיחת ט"ב טבת תשל"ח (נדפסה בלקו"ש ח"ד ע' 336).

368. ראה שיחת יו"ד שבט (שיחות קודש תשל"ח ח"א עמ' 449 ואילך); מוצאי

שישלימו ידיעותיהם בדבר טיפול „מדיטציה“ (ובאופן המותר דוקא) ועי"ז יהי תועלת לאלפי יהודים הנצרכים לתרופות כאלו (שלעת־עתה תועים בדרכים אחרים ועד אכזרייהו דע"ז, וכידעם שישנם תרופות אלו באופן הכשר יבקרו אצל רופאים אלו).

תשמ"מ – מכריז ע"ד (מבצע) „והשיב לב אבות על ידי בנים“³⁷³.
 מייסד ישיבה גדולה ב„בוענאס איירעס“, ארגנטינה³⁷⁴.
 * מבקש שיסדרו תהלוכות „ל"ג בעומר“ ברחבי תבל. * מעורר שילדי־ילדות ישראל, אפילו „טף“ ממש, יבואו לבתי הכנסת בחג השבועות לשמוע „עשרת הדברות“³⁷⁵. * יוצא בקריאה ע"ד הענין ד„פרי' ורבי“, ומרעיש נגד „תכנון המשפחה“ וכו'.³⁷⁶ * יוצא בקריאה לייסד כוללים לקנים וקנות ולצעירים: לאנשים בשם „כולל תפארת זקנים – לוי יצחק“. לנשים בשם „כולל תפארת חכמות נשים“. ולצעירים בשם „כולל תפארת בחורים“³⁷⁷. * מציע שיסדרו מזמן לזמן כינוסים של בני ובנות ישראל שלפני גיל בר/בת מצוה.

תשמ"א – מעורר שהשנה שנת הקהל – את האנשים והנשים והטף וגו' לעשות את כל דברי התורה הזאת. * פונה בקריאה לילדי־ילדות ישראל שלפני גיל בר/בת מצוה להתאגד ב„צבאות השם“ (בסימת: „וויי³⁷⁸ וואנט משיח נאר“)³⁷⁹. * מעורר אודות שמחת „בית השואבה“ בחגה"ס³⁸⁰. * מעורר ע"ד הדפסת מפתח ענינים לספרי דא"ח כ"ק אדה"ז וכו'. * מייסד ישיבה גדולה ב„קסבלנקה“, מרוקו³⁸¹. * מייסד כולל אברכים ב„מאנטריאל“, קנדה. * מסדר „סדר ברכת החמה – ע"פ מנהג חב"ד“³⁸². * יוצא בקריאה שכל ילד/ילדה בישראל שלפני

(וכן פרקי אבות ועוד ענינים). ולכן כאשר ייתנו לילדים את הסידור והספך לצדקה, והם יקנו זאת (כהדין שיש קניין לקטן) יהיה בכך מעשה הקשור הן עם תורה. והן עם צדקה (שיחות קודש תשל"ט ח"ג עמ' 43).

373. בשיחת י"ג (אור לי"ד) ניסן (לקו"ש חכ"ב עמ' 203 ואילך); יום ד' דחמה"פ תשמ"מ (שם עמ' 212 ואילך) ועוד.

374. ראה שיחת ליל ער"ח אייר תשמ"מ (לקו"ש חכ"ב עמ' 220 ואילך).
 375. בשיחת ער"ח סיון (לקו"ש חכ"ג עמ' 249 ואילך); ש"פ במדבר תשמ"מ (שם עמ' 256 ואילך). (נדפסו בחוברות בפ"ע „קה"ת, תשמ"מ)). וראה גם שיחת ג' סיון תשמ"מ - שיחה לתלמידים ותלמידות (שיחות קודש תשמ"מ ח"ג עמ' 174 ואילך).

376. בשיחת ש"פ נשא (שיחות קודש תשמ"מ ח"ג עמ' 281 ואילך); י"ז סיון (שם עמ' 357 ואילך); ש"פ שלח, קרח - תשמ"מ. שיחת ו' תשרי ור"ח שבט - תשמ"א.

377. ראה שיחת ז' טבת תשמ"א (לקו"ש ח"כ עמ' 515 ואילך).
 382. בשיחת ש"פ תוריע תשמ"א. נדפס בקונטרס „סדר ברכת החמה - ע"פ מנהג

378. ראה שיחת ליל ער"ח אייר תשמ"מ (לקו"ש חכ"ב עמ' 203 ואילך); יום ד' דחמה"פ תשמ"מ (שם עמ' 212 ואילך) ועוד.

379. ראה שיחת ליל ער"ח אייר תשמ"מ (לקו"ש חכ"ב עמ' 220 ואילך).

380. ראה שיחת ליל ער"ח אייר תשמ"מ (לקו"ש חכ"ב עמ' 220 ואילך).

381. ראה שיחת ליל ער"ח אייר תשמ"מ (לקו"ש חכ"ב עמ' 220 ואילך).

382. ראה שיחת ליל ער"ח אייר תשמ"מ (לקו"ש חכ"ב עמ' 220 ואילך).

גיל בר/בת מצוה יתאחדו ע"י (השתתפותם ב) כתיבת ספר תורה מיוחדת שתכתב עבורם בירושלים עיה"ק. ♦ מעורר ע"ד השתדלות מיוחדת בזה בנוגע לילדים/ות הנמצאים מאחורי מסך הברזל. וכן בנוגע – להכניסם ב„צבאות השם“ באופן האפשרי שם. וכיון שכבר נגמרה ועשו סיום (ע"י כותל מערבי) דס"ת הראשונה – להתחיל תיכף בכתיבת עוד ס"ת. ♦ מרעיש נגד אלו שרוצים להפסיק ר"ל, כל עזר ליהודים הבאים ממדינות ש(הם) מאחורי מסך הברזל באם אינם עולים לאה"ק³⁸³.

תשמ"ב – יוצא בקריאה שכל בני" אנשים ונשים יתאחדו „באחדות אמיתית ונצחית“ ע"י קניית אות בספר-תורה כללית שיכתב לזכותם – וכל אחד ואחד במנהגו (צורת האותיות דאשכנז, ספרד, תימן, האריז"ל וכו'). ♦ מורה להנהלת ישיבת תומכי תמימים להתחיל תומ"י בכתיבת ספר תורה עבור תלמידי (ותומכי) ישיבות „תומכי תמימים“ ובני ביתם, וכן להנהלת „בית רבקה“ כתיבת ס"ת עבור תלמידות (ותומכי) בתי ספר „בית רבקה“ ובני ביתן³⁸⁴. ♦ מעורר אשר מצוה זו היא סיום³⁸⁵ תרי"ג מצות שבתורה ויש המקשרים זה עם סיום וקץ הגלות³⁸⁶. ♦ מעורר ע"ד השתדלות ובמדה יוצאה מן הכלל לגמרי ב„הפצת המעיינות חוצה“ ובמבצע חנוכה. ואשר בכמה ספרים³⁸⁷ שנת תשמ"ב היא שנת הקץ. ותא חזי עמא דבר אומר שהוא ר"ת: תה"י שנת ביאת משיח. ♦ מציע שיכתבו ספר תורה כללית מיוחדת שתאחד את כל אנשי „צבא הגנה לישראל“ – אנשי חיל דאה"ק. ♦ הורה להדפיס הוצאה מיוחדת של ספר התניא ושכסוימו יכלול צילומי כל השערים של ספרי התניא שנדפסו ע"ע. ובסיום ההתוועדות ד"א ניסן „שמונים שנה“, מחלקו לכאן"א, בצירוף דולר לצדקה³⁸⁸. ♦ מעורר ע"ד ההכרח לסיים את „מבצע שלום הגליל“ (מלחמת לבנון) בהקדם, ושזה ימנע קרבנות נוספים מב' הצדדים³⁸⁹.

מקיץ תשמ"ב - שכתבה בכתב ידו על עלי ההגהה. **ראה צילום בסוף קובץ זה במדור כתבי היד פאקסמיליה מס' 7**

387. „ראה חת"ס עה"ת“ - הערת כ"ק אדמו"ר - מחורף תשמ"ב - שכתבה בכתב ידו על עלי ההגהה. **ראה צילום בסוף קובץ זה במדור כתבי היד פאקסמיליה מס' 7** וראה לקו"ש ח"כ ע' 234 (הערה 50): „העירני חכם א' שבס' דבר נצב (להרנ"צ) ברך מקאשוי. ג"י תשל"ח) פ' תולדות ובהר מחשב הקץ לשנת תשמ"ב“.

388. כאות הוקרה על ההשתתפות דכאו"א בהתוועדות. על מנת שילמדו בספרים עד שיקרעו ויזדקקו להדפיס חדשים. (ראה התוועדות י"א ניסן סס"ו - ס"ח, תו"מ התוועדות תשמ"ב ח"ג עמ' 1244-1245).

389. שיחת כ"ב סיון, (תו"מ התוועדות תשמ"ב ח"ג עמ' 1664 ואילך); ג' תמוז

חב"ד" (קה"ת, תשמ"א ובלקו"ש כ"ב עמ' 201-202).

383. בשיחת כ"ז מנ"א תשמ"א (שיחות קודש תשמ"א ח"ד עמ' 508 ואילך). וראה גם שיחת אחש"פ תשמ"מ.

384. בשיחת יום ב' דרי"ה (ואילך) תשמ"ב (תו"מ התוועדות תשמ"ב ח"א עמ' 10 ואילך). וראה גם מכתב "בשם השם" תשמ"ב (נדפסה בלקו"ש חכ"ד עמ' 583 ואילך).

385. „לדעת רוב מוני המצות (לבד המוסיפים - ברכת התורה מהאינו)“ - הערת כ"ק אדמו"ר - מקיץ תשמ"ב - שכתבה בכתב ידו על עלי ההגהה. **ראה צילום בסוף קובץ זה במדור כתבי היד פאקסמיליה מס' 7**. וראה לקו"ש ח"ד ע' 148. וש"נ.

386. „ראה בן איש חי דרושים בתחילת בראשית" (ע' ז) - הערת כ"ק אדמו"ר -

תשמ"ג – פותח השנה בהכרזה שהשנה היא מאה שנה מהסתלקות כ"ק אדמו"ר מהר"ש שענינו והנהגתו היתה „לכתחילה אריבער“, ולכן כל עניני השנה צ"ל חדורים באופן של „לכתחילה אריבער“³⁹⁰. ♦ וכן שהשנה היא תהי' שנת גאולת³⁹¹ (גילוי³⁹²) משיח. ♦ מציע לערוך כינוסים (אנשים ונשים לחוד וטף) בתחילת חודש מרחשון. ♦ יוצא בקריאה להשפיע על אומות העולם – בני נח, שיקיימו ז' מצות שלהם³⁹³. ♦ מכריז על „רגע של שתיקה“ – „עין רואה ואוזן שומעת“, להנהיג זאת בכל בתי הספר בעולם ובתחילת הלימודים³⁹⁴. ובהמשך לזה מציע שיחתמו ילדים על „עצומה“ לגדולי ומנהיגי האומה האמריקנית (ועד"ז כל שאר האומות) אודות גודל הנחיצות שבזה³⁹⁵, וכן אודות נחיצות עזרה כלכלית-ממשלתית לבתי ספר דתיים³⁹⁶.

תשד"מ³⁹⁷ – פותח השנה בהכרזה שהשנה היא תהי' שנת זכרי משיח³⁹⁸. ♦ מעורר שכאו"א ינצל הזמן לפני ה„הקפות“ (דליל שמח"ת) להביע ברכותיו לכאו"א בנוסח זברכת כהנים, ובהמשך לזה ניתן (בהתוועדות דש"פ נח) לכאו"א מהכהנים בקבוק משקה. ♦ מעורר שמן הראוי להשתדל שילדי ישראל בגיל החינוך יבואו במגע רק עם צעצועים בדמות בעלי חיים טהורים ולא להיפך. וכן בנוגע להו"ל דחוברת וכי"ב שיש בהם ציורים ותמונות של בע"ח – להשתדל שישתמשו בציורים של בע"ח טהורים דוקא³⁹⁹. ♦ מעורר – בקשר למצב העולם – ע"ד הוספה בתפלה ובקשה, עי"ז שכאו"א (כלי הפרש באיזה נוסח הוא מתפלל) יאמר לפני התפלה (בשחרית) „הריני מקבל עלי מ"ע של ואהבת לרעך כמוך“, ולאחרי כל תפלה מהג' תפלות „אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך“⁴⁰⁰. ♦ מייסד ישיבה גדולה ב„היהנסבורג“ דרום אפריקה. ♦ הורה להדפיס ספר התניא בכל עיר ועיירה שיש בה

(שם עמ' 1719 ואילך); ט"ו תמוז (תו"מ התוועדיות ח"ד עמ' 1879 ואילך) - תשמ"ב, ועוד.

390. שיחת יום ב' דר"ה תשמ"ג (תו"מ התוועדיות תשמ"ג ח"א עמ' 32).

391. מלשון הברכה שאמר כ"ק אדמו"ר, אחר קבלת הפ"נ הכללי, ערב ר"ה, תשמ"ג (נדפס בלקו"ש חכ"ד עמ' 546).

392. שם הערה 3 - „נוסף על תהי' שנת ביאת משיח (תשמ"ב), תהי' גם התגלות וגאולת משיח“.

393. שיחות י"ט כסלו תשמ"ג (תו"מ התוועדיות תשמ"ג ח"ב עמ' 639 ואילך).

י"א ניסן תשמ"ג (תו"מ התוועדיות תשמ"ג ח"ג עמ' 1205 ואילך), וראה לקו"ש חכ"ו עמ' 132 ואילך.

394. שיחות יו"ד שבט (תו"מ התוועדיות תשמ"ג ח"ב עמ' 900 ואילך). י"א ניסן תשמ"ג (שם ח"ג עמ' 1218), ועוד.

395. בשיחת ח"י ניסן תשמ"ג (שם עמ' 1298).

396. שיחות י' שבט תשמ"ג (שם ח"ב עמ' 903), ח"י ניסן תשמ"ג (שם ח"ג עמ' 1300), ש"פ שמיני תשמ"ג (שם עמ' 1389), ועוד.

397. ע"פ ספר היד ה' קדוה"ח פ"ד ח"ב (בסופה) (ממכתב כ"ק אדמו"ר - ח' תמוז, תשד"מ). וראה תו"מ התוועדיות תשמ"ג ח"ד עמ' 2074.

398. שיחת ליל ערב ר"ה תשד"מ (שם). ברכת ער"ה (תשד"מ) ובהערה 1 שם (לקו"ש חכ"ד עמ' 547).

399. שיחת אור לכ' מ"ח תשד"מ (תו"מ התוועדיות תשמ"ד ח"א עמ' 488).

400. ראה קונטרס בדבר זה - משיחות י"ט כסלו וש"פ וישב, כ"ף כסלו, תשד"מ (לקו"ש חכ"ה עמ' 373 ואילך). ושי"ב.

יהודים (שלא נדפס שם ע"ע)⁴⁰¹. ♦ מעורר שכאור"א מבני ישראל בכוח ובחובתו לתבוע כביכול מהקב"ה גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו תיכף ומיד⁴⁰². ♦ מורה להדפיס מחדש את ה"לקוטי תורה" בתוספת ריבוי הערות, ציונים ומ"מ לתורת רבותינו נשיאנו. ולאחרי ההדפסה – מעורר לערוך התוועדות חסידית. ♦ הורה להדפיס הוצאה מיוחדת של ספר התניא ושבסיומו יכלול צילומי כל השערים של ספרי התניא שנדפסו ע"ע⁴⁰³ ובסיום ההתוועדות די"א ניסן מחלקו בצירוף שטר של דולר לכאור"א (ע"י אברכי הכולל שיחיו)⁴⁰⁴. ♦ מציע שכאור"א יקבע שיעור יומי בספר משנה תורה – יד חזקה – להרמב"ם⁴⁰⁵, שע"ז מתאחדים כל בני" בלימוד הכולל את התורה כולה, והלימוד – בא' מג' אופנים: א) ללמוד בכל יום שלשה פרקים כדי לסיים במשך השנה הבעל"ט, ומה טוב לסיימו בסמיכות ליום הולדת הרמב"ם, י"ד ניסן הבעל"ט, ב) אלה שאי אפשר להם – מפני איזה סיבות ללמוד ג' פרקים בכל יום – ללמוד פרק אחד ליום כדי לסיימו במשך ג' שנים הבעל"ט, ג) אלה שאינם שייכים ללימוד ספר משנה תורה (מפני איזו סיבות – כולל מפני שהם קטנים או קטנות (כפשוטו או בידיעות כו')) – ילמדו ספר המצות להרמב"ם, ובאופן אשר השיעור יומי בשהמ"צ יהי' במצות המקבילות לשיעור היומי של ס' משנה תורה (כפי שנחלק לשנה אחת). ♦ מעורר שיאספו וירכזו את כל המראי מקומות לכל הפסקי דינים שבספר ה"יד" להרמב"ם, וידפיסום בקונטרס בפ"ע⁴⁰⁶. ♦ מורה לעשות הנחה מיוחדת על כל ספרי חב"ד „הוצאת קה"ת", ומני אז הורה עד"ו בכמה הזדמנויות).

תשמ"ה – מעורר שנשים וננות הן מישראל והן (להבדיל) מאומות העולם יצאו בקריאה רמה שיונהג בהקדם הכי אפשרי „רגע של שתיה"ה⁴⁰⁷. ♦ מכריז שהשנה הוא השנה תהא שנת מלך המשיח⁴⁰⁸. ♦ מעורר אשר יעשו חגיגות של „סיום" לרגלי סיום לימוד הרמב"ם (ג')

התוועדות הלכה בשיעור יומי של הרמב"ם (ג' פרקים בכל יום). וראה בארוכה הקשר הענף והייחודי בין כ"ק אדמו"ר זי"ע (ותורתו) לרמב"ם (ותורתו), וסקירה נרחבת ומפורטת אודות הוראות ומענות כ"ק אדמו"ר בכל הקשור לתקנת לימוד הרמב"ם היומי - במבוא לספר "רמב"ם השלם" בהוצאת "חזק" (אה"ק תש"ע). וראה שם בהוספות הספר גם שיחות כ"ק אדמו"ר הנוגעים לתקנה. ושם על גליון הרמב"ם מדור "עיסורי מלך" ובו ציונים לביאורי כ"ק אדמו"ר זי"ע על הרמב"ם.

406. ראה תו"מ התוועדיות תשד"מ, ח"ד ע' 2362.

407. ראה תו"מ התוועדיות תשמ"ה, ח"א ע' 137.

408. ראה שיחת ליל א' דחג הסוכות תשמ"ה שם ע' 231.

401. שיחת אור לו' דחנוכה, תשד"מ (תו"מ התוועדיות תשמ"ד ח"ב עמ' 724). וראה קונטרס דברר זה - משיחות ש"פ בא, תשד"מ (לקו"ש חכו"ש עמ' 320). וש"נ.

402. שיחות ש"פ משפטים (תו"מ התוועדיות תשמ"ד ח"ב עמ' 988 ואילך). ש"פ תשא שושן פורים קטן (שם עמ' 1079) תשד"מ, ועוד.

403. שיחת ש"פ תזריע פ' החודש, תשד"מ (תו"מ התוועדיות תשמ"ד ח"ב עמ' 1356).

404. ראה שיחת י"א ניסן תשד"מ בסופה סל"ג ואילך (שם ח"ג עמ' 1447 ואילך).

405. ראה קונטרס - דברר לימוד ספר הרמב"ם - משיחות אחרון של פסח (ובהתוועדיות שלאח"יז) תשד"מ (לקו"ש חכו"ש עמ' 229), וש"נ. ומני אז מבאר בכל

פרקים בכל יום⁴⁰⁹) ותיכף אחרי כן להתחיל לימוד דמחזור שני. ♦ קורא את ביהכ"נ שלו בשם „בית אגודת חסידי חב"ד אהלי יוסף יצחק – ליובאוויטש". וכן מורה אשר בשם זה ינקב בנין „כולל אברכים" שע"י המזכירות שלו. ♦ מעורר שיבנו בארץ הקודש מוסד מיוחד על שם „בית אהלי יוסף יצחק – ליובאוויטש". ♦ מעורר ע"ד צורך הרשמת הילדים/ ות במחנות קיץ הכשרים. ולאחרי חדשי הקיץ, לרושמשם בבתי הספר הכשרים [ומעורר זה בכל שנה ושנה]. מציע שבכל הזדמנות של אמירת תהלים ישלבו גם נתינת צדקה.

תשמ"ו – מעורר לפרסם ע"ד דברים האמורים בספרים אודות הקיווי והדרישה לביאת משיח צדקנו ע"ז שכל א' ישלח מכתב (שבו יצטט מהספרים) לעשרה מישראל ולהציע לו ולבקש ממנו לשלוח העתק כזה לעוד עשרה מישראל וכן הלאה⁴¹⁰. ♦ מעורר אשר יגדילו מרץ בג' ענינים הכללים: (1) הפעולות עם זקני ישראל. (2) הפעולות עם ילדי/ות ישראל. (3) הפעולות עם שאר בני ישראל בגילים שבין הילדים והזקנים. ♦ לייסד „בתי חב"ד" בכל מקום ומקום. ובמקומות שישנם כבר „בתי חב"ד – להרחיבם עוד יותר. ♦ להגביר חיל בהפצת המעינות חוצה – ע"י הדפסת ספר התניא בכל המקומות שבהם לא נדפס עדיין. וכן בהנוגע להפצת כל כתבי החסידות כולל – הדפסת כתבים שעד עתה לא יצאו לאור בדפוס⁴¹¹. ♦ מעורר אשר ידפיסו כל הדוחות אודות הפעולות בג' ענינים הכללים הנ"ל באופן מסודר ומפורט ובצירוף תמונות⁴¹². ♦ מעורר אשר יערכו את „חגיגות הסיום" דמחזור שני דלימוד הרמב"ם באופן ד„כפליים לתושי" לגבי חגיגות הסיום דמחזור ראשון⁴¹³. ♦ מציע שידפיסו את מאמרי הנואמים בדפוס⁴¹⁴. ♦ מעורר אשר בכל מקום ומקום שבו ישנו ה„צבאות השם" ינצלו את ימי ההכנה לזמן מתן תורתנו ע"י ההוספה בכל עניני תורה ומצותי' ובמיוחד – הוספה באהבת ישראל ואחדות ישראל⁴¹⁵. ♦ מעורר אשר כל ישראל „אנשים נשים וטף" יתאספו להתוועדות רעים – אנשים לחדד ונשים לחדד על מנת לאחד את כל ישראל מתוך אהבת ישראל ואחדות ישראל. ♦ מעורר אשר בימי „בין המצרים" בכלל ובפרטי פרטיות החל מהשבת שלפני תשעה באב יש להוסיף ביתר שאת וביתר עז בניציון) במשפט (תפדה): היינו לימוד הלכות בתורה בכלל ובמיוחד הלכות בית הבחירה. (ושבי') בצדקה: הוספה בנתינת הצדקה יותר מכפי הרגילות⁴¹⁶. ♦ מציע: (1) בקשר

413. ראה שיחת ש"פ בשלח, ט"ו שבט תשמ"ו - שם ע' 496.

414. ראה קונטרס "ע"ד הדפסת קובצי חידושי תורה על ספר הרמב"ם" - משיחת ש"פ צו, פ' פרה התשמ"ו. נדפס תו"מ תשמ"ו ח"ב עמ' 761 ובכ"מ.

415. ראה תו"מ תשמ"ו ח"ג ע' 441.

416. ראה תו"מ התוועדות תשמ"ו ח"ד ע' 168.

409. ראה תו"מ התוועדות תשמ"הף ח"ג ע' 1441. ובכ"מ.

410. ראה שיחת ליל ז' מר-חשון תשמ"ו, תו"מ התוועדות תשמ"ו ח"א ע' 538.

411. ראה שיחת מוצאי "זאת חנוכה" תשמ"ו תו"מ התוועדות תשמ"ו ח"ב ע' 215.

412. ראה שיחת ש"פ ויגש תשמ"ו שם ע' 255.

לתלמידי הישיבות – מזמן לזמן יתקיימו „בחינות” לבחון את רמת הלימוד והידיעה שבתורה⁴¹⁷. 2) בקשר לבעלי עסקים – אשר כל אחד ואחת מישראל אנשים נשים וטף יקיימו את הוראת המשנה „עשה לך רב” ומזמן לזמן יבואו אליו כדי לעמוד ל„מבחן” בנוגע למעמדם ומצבם בעבודת ה⁴¹⁸. ♦ מעורר אשר בהתאם לשנה הבעל ועל ישראל לטובה (תשמ"ז) היא שנת השמיטה מצוה לפרסם בכל מקום ומקום אודות התקנה דעשיית פרוזובול לפני ראש השנה של שביעית⁴¹⁹. ♦ מציע שטוב ונכון לעשות את הפרוזובול מיד אחר התרת נדרים. ♦ מעורר אשר ראוי ונכון שבכל מקום ומקום יערכו התוועדויות „בימי סגולה” (ט"ו אלול-ח"י אלול) עבור כל אחינו בני ישראל, והדגשה מיוחדת יהי' בנוגע לחיזוק האמונה בביאת המשיח. ובמקומות אשר מסיבות לא יספיקו לערוך התוועדויות אלו לפני ח"י אלול – ישלימו זאת לאחר ח"י אלול, בסמיכות הכי אפשרי ובאופן ד„כפליים לתושי”⁴²⁰.

תשמ"ז – מכריז שהשנה הוא תהא זו שנת משיח⁴²¹. ♦ מעורר אודות הקמת בתי חב"ד (והוא בית: תורה, תפלה וגמ"ח) בכל מקום ומקום, ואשר הוא (בנקל יותר) ע"י ההקדמה דהקמת בית חב"ד דכאו"א (הן אנשים הן נשים וטף) בביתו הפרטי⁴²². ♦ עוד פונה לכל ילד וילדה „בבקשה כפולה אל כל אחד מכם, ילד וילדה, לעשות מן החדר שלכם, המטה, השולחן וכו' – „בית” של תורה, תפלה וגמילות חסדים: ללמוד בו כל יום תורה, לומר תפלה להשם, לתת צדקה בקופת-צדקה (לבד משבת ויום טוב), וכיוצא בזה. ולכל אחד מכם יהיה סידור (תפלה) משלו, חומש (או ספר אחר של תורה) משלו, וכן להבדיל, קופת-צדקה משלו. [ורשום – על הדף שלפני התחלת הסידור או הספר – „להשם הארץ ומלואה” (או בראשי-תיבות: „לה"ו) ואת השם שלו, כמנהג ישראל. ואם אפשר – גם על קופת-הצדקה]”. ♦ מעורר ע"ד ההשתדלות בהפצת המעינות חוצה ע"י ההשתדלות בענין החינוך לקטנים בשנים וקטנים בדיעה. והוא ע"י הקמת (והרחבת) מוסדות חינוך ובאופן ד„מלכתחילה אריבער”⁴²³. ♦ מעורר אשר בכל מקום ומקום שגם כאשר היולדת והולד נמצאים בבית הרפואה, יש להשתדל לתלות בחדר היולדת ובחדר הולד (או על המטה) „שיר המעלות” וכיו"ב⁴²⁴. ♦ ביום ה' טבת בו דידן נצח באופן גלוי לעיני כל העמים (בבית המשפט הפדרלי) בנוגע לספרי וכתבי רבותינו נשיאינו שבספריית ליובאוויטש⁴²⁵. ♦ מייסד שיכון חב"ד חדש בירושלים עבור עולי רוסיא⁴²⁶. ♦ מעורר ששנה הבעל ועל כל ישראל

423. ראה שם ע' 497-498.

424. קונטרס משיחת י"ט כסלו, תשמ"ז, ס"ג (שם ח"ב עמ' 38).

425. ראה קונטרס משיחת י"ב טבת,

תשמ"ז הערה ראשונה בשוה"ג (שם ע' 236).

426. משיחת י"ג ניסן תשמ"ז, הנחה בלתי מוגה (שם ח"ג עמ' 91 ואילך).

417. ראה שם ע' 171.

418. ראה שם ע' 174.

419. ראה שם ע' 325.

420. ראה שם ע' 366.

421. ראה תו"מ התוועדויות תשמ"ו ח"ד

ע' 501 הערה 5.

422. ראה תו"מ התוועדויות תשמ"ז

ח"א עמ' 468.

לטובה (תשמ"ח) הוא: שנת, "הקהל" – שתוכנה וענינה ישמעו גו' ילמדו גו' ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת גו' כל הימים גו' 427. (ב) שנת "תשמח" (שמחה) ולכן יש להוסיף בשמחה בעבודת השם 428. ♦ מעורר שיאמרו נוסח הפרובול גם בסיום שנה השביעית 429.

תשמ"ח – פותח בהכרזה שהשנה היא תהא שנת חירות (ע"י) משיח 430. מעורר ע"ד שכאו"א אנשים נשים וטף ישתתפו בפעולות "הקהל" במשך שנה זו (שנת הקהל) ע"י שכאו"א מהם יאספו בני ובנות ישראל שבסביבתם ויעוררו אותם לתורה ויראת שמים. ופעם בחודש יודיע כאו"א (למקום מרכזי) פרטי פעולתם 431. ♦ מעורר אשר בעת הכינוסים הכלליים בהאו"ם ינאם איש דתי בשם תורת ה' דברי בורא העולם אשר בתורתו 432. ♦ מעורר בכל הלילות דחה"ס ע"ד שמחת בית השואבה בכל הלילות ובשנה זו במיוחד גם הדגשת מצות הקהל 433. ♦ מעורר ע"ד הדגשת מצות הקהל ושמחה (שנת "תשמח") שתהיינה כל השנה כולה 434. ♦ מעורר אשר בהתאם שהשנה הוא מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים להולדת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע 435 יעשו התוועדויות וכן ילמדו תורתו (של בעל יום ההולדת) במשך חלק של המעל"ע של יום הולדתו (כ' חשון) 436. ♦ במוצאי כ"ף חשון, מחלק לכאו"א (כולל ילדים מבן י"ב שנה וילדות מבת י"א שנה ומעלה) מאמר "החלצו רנ"ט", וממשיך לחלק גם למחרת ביום ו' כ"א חשון. ♦ בכ"ה חשון, בו נתאשר (אחרי הערעור) ה"דידן נצח" באופן גלוי לעיני כל העמים (בבית המשפט הפדרלי) בנוגע לספרי וכתבי רבותינו נשיאינו שבספריית ליובאוויטש (ובסמיכות לזה (ביום כ"ז חשון) נתבשרו שהספרים יכולים לחזור למקומם) וביום ב' כסלו 437 הוחזרו הספרים לספריית ליובאוויטש ומיד הורה להדפיס הספר "דרך אמונה" ומבאר קטע ממנו בהתוועדות דש"ק הסמוך 438. ♦ ביום הבהיר ר"ח כסלו מחלק מאמר שלו ד"ה ושבת בשלום אל בית אבי וגו' ה'תשל"ח 439 לכאו"א מהשלוחים/ות שיחיו 440

433. שיחת ליל א' דחה"ס, תשמ"ח הנחת תה' - בלתי מוגה - ס"י, (שם עמ' 178).

434. שם עמ' 459. וראה קונטרס משיחות ש"פ וירא, תשמ"ח ס"ג (סה"ש תשמ"ח ח"א עמ' 67).

435. שנת כתר"א- תשמ"ח.

436. ראה קונטרס משיחות ש"פ וירא תשמ"ח, ס"ח (שם עמ' 77).

437. ראה קונטרס משיחות ש"פ ויצא, תשמ"ח, בתחילתו בהערה ובשוה"ג שם.

438. ראה שיחת ש"פ ויצא, תשמ"ח (תו"מ התוועדויות שם עמ' 558).

439. נדפס בתו"מ מאמרים מלוקט ח"ב עמ' יז ואילך. מספר ההערות שבמאמר עולה למנין 216, בגימטריה "דידן נצח".

427. שיחת כ"ב אלול, תשמ"ז ס"ג (שם ח"ד עמ' 370). מכתב כללי, ו' תשרי תשמ"ח (אגרות מלך ח"א עמ' תטו ואילך).

428. שיחה הנ"ל סט"ו (שם תשמ"ז ח"ד עמ' 372).

429. ראה שו"ע אדה"ז (חלק ו') ה' הל' הלוואה סל"ו - "ואם לא עשה פרוזבול בסוף ששית יעשה בשביעית עד ראש השנה של מוצאי שביעית".

430. שיחת שבת שובה - התוועדות ב' - תשמ"ח (תו"מ התוועדויות תשמ"ח ח"א עמ' 86).

431. ראה קונטרס משיחת י"ג תשרי ושבת בראשית תשמ"ח ס"ד; שם עמ' 160.

432. שיחת י"ג תשרי תשמ"ח.

(כולל התלמידים השלוחים), בצירוף שטר של דולר לצדקה⁴⁴¹. ♦ מעורר שכל ילד/ה ידליק נרות חנוכה בפתח חדרו („בית מקדש” פרטי)⁴⁴² ושכל א' וא' יקיים מנהג נתינת „דמי חנוכה” בכל ימי חנוכה ובליל נר הרביעי או החמישי יתנו כפליים או ג' פעמים ככה⁴⁴³. ♦ בתור „פרסומי ניסא” נואם בכל לילות דחנוכה ע”ד פרשת קריאת היום – נשיא המקריב באותו היום⁴⁴⁴. ♦ מעורר שבכל מקום ומקום שהקימו ויקימו בית ציבורי לתורה תפלה וצדקה וכיו”ב – יש להשתדל שנוסף לספרים המוכרחים יהיו עוד הרבה ספרים „בית מלא ספרים”, שבכל מקצועות התורה⁴⁴⁵. ♦ יוצא בקריאה שמבקשים מרבנים מחברי ספרים, והמול”ם שיואלו מטובם לשלוח העתק בתור תשורה לספרי הגדולה של אגודת חסידי חב”ד וכן מבקשים מאספני הספרים שיש ברשותם ספרים מיוחדים כו' שאין זקוקים להם ללימוד – לתרמם לספריה הנ”ל. ובזה הכוונה לכל סוגי ספרים אף שהם בניגוד לתורה⁴⁴⁶. ♦ מציע שראוי ונכון ביותר להנהיג בכל מקום ומקום – שכאשר יהודים נועדים יחדיו ישתדלו גם בטובתו של יהודי נוסף החל ממצות צדקה עי”ז שנותנים איש לרעהו שליחות מצוה לצדקה⁴⁴⁷. ♦ מעורר לנצל יום חמשה עשר שבט להקהיל אנשים נשים וטף כדי להוסיף עוד יותר בכל עניני תורה ומצות’ כולל ובמיוחד – הוספה ושלימות בהליכה בדרכיו ואורחותיו של בעל ההילולא דיו”ד שבט – כ”ק אדמו”ר מהוריי”צ⁴⁴⁸. ♦ כ”ב שבט – נסתלקה הרבנית הצדקנית מרת חי’ מושקא נ”ע. ♦ מעורר ע”ד שמצות ניחום אבלים מתחלת כבר ביום א' דימי השבעה⁴⁴⁹. ♦ מייסד „קרן חמ”ש” על שם הרבנית הצדקנית נ”ע. ♦ מעורר ע”ד הזריוות דהקמת מוסדות על שמה⁴⁵⁰. ♦ מורה שביום ז' אדר יעשו התוועדויות חסידים בכל מקום שאפשרו⁴⁵¹. ♦ מעורר שנשי ובנות ישראל יתאחדו אחדות אמיתית על מנת לחזק קיום התורה והמצות⁴⁵². ♦ מורה לעשות התוועדות גדולה „ברוב עם” בימי הפורים⁴⁵³. ♦ אחר ה„שלשים” להסתלקות הרבנית

446. ראה שיחה הנ”ל סי”ב (שם).
 447. קונטרס משיחות ש”פ בשלח, י”א שבט, תשמ”ח סי”ג (שם עמ’ 307).
 448. משיחות הנ”ל סי”ד (שם עמ’ 309).
 449. ר”ד מיום כ”ב שבט, תשמ”ח וראה ספר תורת מנחם מנחם-ציון (שם עמ’ 349).
 450. קונטרס משיחת שבת מבה”ח אדר, ש”פ משפטים, תשמ”ח (שם עמ’ 368).
 451. קונטרס משיחת ז' אדר, תשמ”ח, ס”ו (שם עמ’ 392).
 452. שיחת תענית אסתר ופורים, תשמ”ח (שם עמ’ 410).
 453. קונטרס משיחות תענית אסתר ופורים תשמ”ח סי”א (שם).

440. כשעבר יהודי מבוגר אחד, שאלו כ”ק אדמו”ר אם הוא שליח, והשיב שהוא משפיע, כ”ק אדמו”ר אמר לו (בערך) ”פאר מיר אליין נעם איך ניט...” (בשבילי עצמי, אינני לוקח...).

441. ראה שיחת ר”ח כסלו סי”א - י”ג, תו”מ התוועדויות תשמ”ח ח”א עמ’ 530 ואילך.

442. ראה קונטרס משיחות ש”פ וישב, כ”א כסלו תשמ”ח, ס”י (תו”מ התוועדויות תשמ”ח ח”ב עמ’ 64).

443. ראה שיחה הנ”ל סי”ב (שם עמ’ 65-66).

444. ראה משיחות ימי הנוכה, תשמ”ח (שם עמ’ 98 ואילך).

445. ראה קונטרס משיחות ש”פ ויגש, ה’ טבת, תשמ”ח סי”א (שם עמ’ 173).

הצדקנית נ"ע – מתחיל להתוועד בכל שבת קדש (ומגיה את השיחות של ההתוועדות מדי שבוע). ♦ יוצא בקול קורא אשר כדאי ונכון ביותר לפרסם אשר ביום ההולדת יוסיפו בתורה תפלה צדקה והוספה – שכל אחד ואחד (הן אנשים הן נשים והן טף ועד לקטני קטנים) יעשה ביום ההולדת התוועדות של שמחה ביחד עם בני ביתו או חבריו וידידיו⁴⁵⁴. ♦ מעורר שביום י"ג ניסן (יום ההילולא של אדמו"ר הצ"צ) יעשה כאו"א קביעות מיוחדת בלימוד תורתו של אדמו"ר הצ"צ ויוסיף בנתינת הצדקה. ♦ מעורר לנצל יום י"ד בניסן – יום הולדת הרמב"ם – מתוך "רעש" דקדושה בכל מקום ומקום להוסיף עוד יותר בכל עניני יהדות תורה ומצותי' כולל ובמיוחד – בנוגע ללימוד תורתו של הרמב"ם ע"י עריכת "כינוסי הקהל" בזמן האפשרי⁴⁵⁵. ♦ נואם בכל הלילות דחג הפסח בעניינא דיומא ובסגנון מוכן גם לקטנים וקטנות. ♦ מעורר שבחזרת דא"ח (בבתי כנסיות) יוכלל (גם) אימרה דתורת אדמו"ר הזקן. ♦ מתחיל לכאר בכל התוועדות דש"ק, פירוש רש"י הראשונה שבפ' השבוע (ומשנה הראשונה בפרק דאבות דאיתו הש"ק, בשבתות בין חה"פ וראש השנה), וכל השיעורים הקבועים בעת ההתוועדות ע"פ הוראת התורה, והחי יתן אל לבו⁴⁵⁶. ♦ מעורר ע"ד שבכל אחד ואחת צ"ל: א) לימוד התורה באופן ד,תורתו אומנתו" ב) בכל דרכיך דעהו⁴⁵⁷. מציע שבימי הכנה לזמן מתן תורתנו ילמדו המאמר ד"ה בחודש השלישי גו' (בתורה אור פ' יתרו)⁴⁵⁸. ♦ מעורר שהנשים תעשינה התוועדות בתור הכנה לזמן מתן תורתנו⁴⁵⁹. ♦ יוצא בקריאה שכאו"א ישתדל ויפעל כפי יכולתו שינתן חינוך תורני לכאו"א מילדי ישראל שיחיו. ♦ מעורר ע"ד הכנות מתאימות – בימים שלפני זה – לימי הגאולה יבייג תמוז⁴⁶⁰.

[⁴⁶¹ ♦ מציע שכאו"א יכתוב ג' פעולות טובות שעשו במשך השנה החולפת⁴⁶² (מ"ב תמוז תשמ"ז). ♦ מציע שבכל מקום ומקום יקבעו שנה זו ל"שנת הילד והילדה" שבה יקדישו שימת לב מיוחדת לנושא חינוך בני ובנות ישראל בדרך התורה והחסידות⁴⁶³. ♦ מעורר שכבר בא הזמן שמשחי יבוא וצריך רק שיהי' "עמדו הכן כולכם" עם געגועים למשיח.

458. שיחת אור לג' סיון תשמ"ח (שם עמ' 380). ועוד.

459. שיחת ש"פ במדבר, ערח"ש תשמ"ח, בסיומו (שם עמ' 410).

460. קונטרס משיחות ש"פ קורח, ג' תמוז, תשמ"ח, ס"ב (שם עמ' 543).

461. הקטע שבחצאי ריבוע הקטע הבא מופיע במהדורות 'היום יום' של סוף שנת תשמ"ח, ומשום מה נמחק במהדורות האחרונות.

462. שיחת י"ב תמוז (שם ח"ד עמ' 5).

463. שיחת ש"פ בלק, י"ז תמוז (שם עמ' 35).

454. קונטרס משיחות יום ב' כ"ה אדר, וקונטרס משיחת אחרון של פסח (ע"ד הנהגה ביום ההולדת), תשמ"ח (תו"מ התוועדויות תשמ"ח ח"ג עמ' 152 ואילך).

455. קונטרס משיחת ש"פ צו, שבת הגדול, תשמ"ח ס"י (ספר השיחות שם עמ' 365-366).

456. קהלת ז, ב ובתרוגם שם. רמב"ם הל' אבל ספ"ג.

457. ראה שיחות בה"ב - ח, י וט"ז אייר תשמ"ח (תו"מ התוועדויות תשמ"ח ח"ג עמ' 270).

♦ מעורר ע"ד הוספה ב"מעשינו ועבודתינו" הממהרים ומזרזים את הגאולה⁴⁶⁴, ושכל שכונה או קבוצה ימנו ועד משלשה אנשים שלהם יודיעו כאו"א אודות ההוספות ולהוסיף עוד יותר⁴⁶⁵. ♦ מעורר ע"ד הגברת פעולת הפצת המעינות חוצה ע"י כינוסים והחלטות טובות ברבים⁴⁶⁶. ♦ מעורר ומזוז להשתדל לברך (ולהתברך) איש את רעהו ואשה את רעותה לכאו"א ברכת כתיבה וחתימה טובה ושבוודש אלול נוהגין אנשי מעשה לבדוק ולבחון תפילין ומזוזות שלהם⁴⁶⁷. ♦ מעורר שנכון ביותר שלפני שנוסעים מהמחנות קיץ להעיר, יעשו "מסיבת סיום" עבור כל הילדים והמדריכים והנהלה. ♦ יוצא בקריאה להוסיף בענין השמחה כדי להביא את משיח צדקנו והגאולה האמיתית והשלימה בפועל ממש. ♦ בי"ז אלול מניח אבן הפינה להרחבת ביהכ"נ וביהמ"ד שלו⁴⁶⁸. ♦ מציע שתכלית השלימות בשמחה הוא ע"י קישור עם בנינים ובתים ולכן כאו"א יקשר זאת ע"י שיתחיל (עכ"פ) לבנות (או עכ"פ לקנות) בנינים חדשים הן בנינים ציבוריים והן בנינים פרטיים⁴⁶⁹. ♦ מציע לעסוק בעניני בניה עוד בשנת תשמ"ח ע"י קביעת קופת צדקה בקיר ע"י מסמר וכדומה⁴⁷⁰. ♦ מעורר ע"ד ששנה הבאה היא התחלת שנת המאתיים של הולדת אדמו"ר הצ"צ⁴⁷¹].

תשמ"ט – מכריז שהשנה היא "שנת הבנין"⁴⁷² ו"שנת הילד והילדה". וכמו"כ מכריז ששם השנה היא "השנה תהא שנת מעשים טובים"⁴⁷³, "השנה תהא שנת משיח טובה"⁴⁷⁴. ♦ מורה – בתור הוראת שעה – לבחור בבחירות שבארץ הקודש למפלגת "אגודת ישראל" (ג). ♦ מציע שביום כ"ף מרחשון (יום הולדת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע) יכנס כאו"א לשעה קלה במוסד של ישיבת "תומכי תמימים" ולעסוק בלימוד תורתו ולהתפלל שם ולתת צדקה עבור מוסדותיו של בעל יום ההולדת⁴⁷⁵. ♦ מעורר שהחל מראש חדש כסלו (עד סיום החדש) יוסיפו בכל יום בלימוד תורת רבותינו נשיאנו והפצתם⁴⁷⁶. ♦ מעורר לארגן התוועדות במועדים החסידיים דחודש כסלו (החל מיו"ד כסלו)⁴⁷⁷. ♦ מעורר (בי"ט כסלו) ע"ד

471. במאמר ד"ה תקעו בחודש שופר, ערב ראש השנה, שם עמ' 385.

472. ראה שיחת ח' תשרי ס"ו, תו"מ תשמ"ט ח"א עמ' 54.

473. משיחות ח', ט' וי"א תשרי ס"א, שם עמ' 56.

474. שם.

475. שיחת ש"פ וירא, ח"י מר-חשון, שם עמ' 335.

476. שיחת ליל ר"ח כסלו, שם עמ' 374. ושיחות ר"ח כסלו ש"פ תולדות ג' כסלו, שם עמ' 384.

477. שיחות ר"ח כסלו ש"פ תולדות ג' כסלו ס"ט, שם עמ' 385.

464. משיחות ש"פ ואתחנן, שבת נחמו (שם עמ' 151 ואילך).

465. שיחת ש"פ עקב, מבה"ח אלול ס"יא, שם עמ' 180 ואילך.

466. שם עמ' 156.

467. שיחת ש"פ ראה, אדר"ח אלול ס"ב, שם עמ' 209.

468. ראה שם עמ' 287.

469. שיחת י"ט אלול ס"ה. שם עמ' 302 ואילך. וראה גם שיחת ש"פ שופטים, ז' אלול ס"ד, שם עמ' 236 - בנוגע לבנינים ציבוריים.

470. שיחת ערב ראש השנה ס"ה, שם עמ' 388.

לימוד לוח, היום יום" בכל יום ויום⁴⁷⁸. ♦ מעורר לערוך, "סיומי הרמב"ם" ביום ההילולא שלו (כ' טבת⁴⁷⁹). ♦ מכריז אשר השנה היא שנת הארבעים להסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ואשר ביום ההילולא שלו מתגלה, לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע" ואז, "קאי איניש אדעתי' דרבי"⁴⁸⁰. ♦ בקשר ליום היארצייט-הילולא הראשון (של הרבנית הצדקנית) כ"ב שבט – מעורר שיהי' "זרעה בחיים" (שאז "היא בחיים") ע"י שקוראים לילדה בשמה, ומחנכים אותה ברוחה⁴⁸¹. ♦ מציע שבלימוד פרשיות תרומה-תשא, כדאי ונכון שנוסף על הלימוד חלק מהפרשה, ילמדו גם מפירושי חז"ל בתושבע"פ. ♦ מעורר לערוך סיום, "ברוב עם" אחר כל ספר שבמשנה תורה להרמב"ם⁴⁸². ♦ י"א ניסן – מחלק קונטרס 'אהבת ישראל'⁴⁸³ (מההדפסה המיוחדת למשפיעים דשנת תשל"ז⁴⁸⁴) בצירוף דולר לצדקה. ♦ נואם בענינא דיומא לפני צאת ה, "ההלוכה" (בחג הפסח וחג השבועות) לשכונות אחרות לשמח את היהודים בשמחת החג. ♦ מעורר שיערכו, "כינוסי תורה" בכל מקום ב, "אסרו חג"⁴⁸⁵. ♦ מורה להדפיס ספרי חסידות באותיות מרובעות (כולל גם אלו שנדפסו ע"ע באותיות אחרות) וכן מציע לכל מדפיסי ספרים. ♦ מכריז אשר שנה הבאה היא "ה'תשנ" ואשר הראשי תיבות שלה הוא: "השנה תהא שנת ניסים"⁴⁸⁶. ♦ בקשר למלאות מאתיים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר הצמח צדק מורה להדפיס הוצאה מיוחדת של ספר, "קיצורים והערות לתניא" לאדמו"ר הצ"צ⁴⁸⁷, ובאור לערב ר"ה – יום ההולדת שלו – מחלקו לאנשים נשים וטף (בצירוף שטר של דולר לצדקה)⁴⁸⁸.

תשנ"נ – יום א' דר"ה (ש"ק) מתועד⁴⁸⁹. ♦ מורה להדפיס הוצאה מיוחדת (בעטיפה צבעונית) של מאמר ד"ה ושאתם – לאדמו"ר הצ"צ, ומחלק לכאור"א מעטפה (שהכילה: מאמר ד"ה ושאתם לאדמו"ר הצ"צ, "לעקאח", מכתב כללי דוא"ו תשרי⁴⁹⁰, ושטר של דולר לצדקה⁴⁹¹). ♦

478. נערך ע"י כ"ק אדמו"ר, ויצא לאור לכ' מנחם-אב תש"ח לרגל יום היארצייט של אביו. למחרת החלוקה, נכנס כ"ק אדמו"ר לאמירת הסליחות (דיום ערב ראש השנה) ובידו הספר.
488. ראה שיחת כ"ט אלול ס"ג וד', שם ח"ד עמ' 384 ואילך.
489. ראה ת"מ התועדויות תש"ן ח"א עמ' 9 ואילך.
490. נדפס שם עמ' 41 ואילך.

478. שיחת ליל י"ט כסלו ס"ב, שם ח"ב עמ' 5.
479. ראה שיחת ליל כ' טבת ס"ו, שם עמ' 167.
480. שיחת ט' שבט ס"ה, שם עמ' 238.
481. שיחת ש"פ יתרו כ"ב שבט ס"ב, שם עמ' 292 ואילך.
482. שיחת ש"פ תשא כ' אדר"ר סכ"א, שם עמ' 371-370.
483. לאחר שנמרו הקונטרסים מחלק 3 דולרים, שליחות מצוה.
484. ראה לעיל הערה 357.
485. שיחת אחרון של פסח ס"י, שם ח"ג עמ' 61. יום ב' דחג השבועות ס"ה, שם עמ' 293-294.
486. שיחת ג' תמוז ס"ג, שם עמ' 402.

491. בהתועדות ש"פ האוינו ח' תשרי (ס"א), שם עמ' 84 ואילך) דיבר אודות ה"לעקאח" שחילק ואמר שמקבלים את הלעקאח "פון דעם אויבערשטן אליין נאר דורך א שליח [מהקב"ה עצמו, אלא דרך שליח], ממוצע המחבר, ממוצע המאחד", ובפרט שהלעקאח קשור לפנימיות התורה - "חלב ודבש", וגם צירפו ללעקאח מאמר

מעורר להקהיל קהילות ביום השבת וללמוד בפרשת השבוע⁴⁹². ♦ מעורר להנהיג (עכ"פ – בעש"ק) שמנהל כל מוסד חינוך יחלק „שליחות מצוה לצדקה" לכל תלמידי ועובדי המוסד ועי"ז יעורר את התלמידים/ות לתת צדקה. ♦ מודיע ש„המהפכות" קיצונית המתרחשים בכמה מדינות גדולות בעולם – בשקט ובמנוחה, מעידים שנמצאים ברגעים האחרונים של הגלות. ♦ מורה להו"ל קובץ מיוחד של „כינוס השלוחים העולמי"⁴⁹³. ♦ מעורר לנצל זמן החופש בבתי-ספר ממלכתיים (באמצע השנה) להוספה בלימוד התורה וקיום המצוות. ♦ ביום ה' דחנוכה עורך כינוס עולמי (באמצעות הלויין) לילדי ישראל מה' מדינות: ארץ הקודש, רוסיא, לונדון, פאריז וארצה"ב⁴⁹⁴. ♦ ביום השלישי „שהוכפל בו כי טוב", י"ט טבת – נגמר ה„דין נצח" באופן גלוי לעיני כל העמים בבית המשפט הפדרלי – בנוגע לספרי וכתבי רבותינו נשיאנו שבספריית ליובאוויטש. ♦ מתחיל הרחבת בנין הספרי' של „אגודת חסידי חב"ד. ♦ מעורר לרגל מלאת „ארבעים שנה" (משנת תש"י) – יקימו מוסדות חדשים במספר „ארבעים" ומכריזו שישתתף מ„קופת רבינו" למוסדות אלו וגם למוסדות הקיימים כבר – בסכום של „ארבעים"⁴⁹⁵. ♦ מורה שבקשר ליו"ד שבט – ארבעים שנה, ישלימו הקמת „אלף" מוסדות חב"ד ברחבי העולם⁴⁹⁶. ♦ מורה להדפיס הוצאה מיוחדת של „תניא" (מוגדל) לרגל מלאת „ארבעים שנה" וביום יו"ד שבט מחלקו לאנשים נשים וטף (בצירוף דולר לצדקה)⁴⁹⁷. ♦ בקשר ליום היארצייט-הילולא כ"ב שבט, מעורר ע"ז הקמת מוסדות-חינוך חדשים לבנות, וכן נתינת צדקה כמנין שמה של הרבנית הצדקנית נ"ע (470)⁴⁹⁸. ♦ בקשר ל„יובל" שנים להעברת מרכז חסידות חב"ד לחצי כדור התחתון מעורר „להוסיף ביתר שאת ויתר עוז בהפצת התורה בכלל והפצת המעינות חוצה בפרט בכל מקום ומקום בכל קצוי תבל"⁴⁹⁹. ♦ מעורר לערוך שלש התוועדויות בקשר לימי הפורים⁵⁰⁰. ♦ מורה להדפיס „קונטרס י"א ניסן" בהוצאה מיוחדת (בכריכה צבעונית),

דברי תורה והחלטות השייכים עם שנת הארבעים שאו "קאי איניש אדעתא דרבי".
494. ראה שיחת כ"ח כסלו ה' דחנוכה ס"א ובהערה, שם ח"ב עמ' 61.
495. שיחת ש"פ וארא ר"ח שבט ס"א, שם עמ' 185-186.

496. שם.

497. ראה שיחת מוצאי יו"ד שבט ובסופה, שם עמ' 241.
498. שיחת ש"פ יתרו כ"ב שבט ס"ב, שם עמ' 283-284.
499. ראה שיחת ט' אדר, שם עמ' 343 ואילך.

500. שיחת ש"פ תצוה ערב פורים ומוצאי פורים ס"א, שם עמ' 367-368.

שזה "א זיסער לעקאח, און א זיסער מאמר און א זיסער צדקה" [עוגת דבש, מאמר וצדקה 'מתוקים'] וגם דף הכריכה של המאמר, "א רויטען בלעט א יום טוב'דיקן בלעטל", [אותיות אדומות, אותיות של יו"ט].

492. שיחת ש"פ במדבר ב' סיון ס"ג, שם ח"ג עמ' 253-254.

493. ראה ש"פ חיי שרה כ"ז מר-חשון ס"ג, שם עמ' 380. ושם: הקובץ יכלול תמונות של משתתפי הכינוס ובני משפחתם; מדור מיוחד של חידושי תורה ממשנתפי הכינוס; נקודות מהענינים שדוברו בכינוס ובמיוחד החלטות טובות שקיבלו על עצמם, ובקשר עם שנת הארבעים (תש"י-תש"ן) כדאי לכלול גם

הכולל מאמר ד"ה כי ישאלך בנך ה'תשל"ח⁵⁰¹, ומחלקו ביום הבהיר י"א ניסן בביתו הק' לאנשים נשים וטף (בצירוף דולר לצדקה). * כדי להוסיף בכרכתם ובשלוותם ובבטחונם של כל בני ישראל בכל מקום שהם שליט"א⁵⁰², יוצא ב"קול קורא" שכאו"א מישראל אנשים נשים וטף יוסיפו בלימוד התורה; בתפלה – באמירת ג' מזמורי תהלים כולל גם מזמור האחרון; בצדקה – ליתן מהוצאות של מזון (שתיים או) שלש סעודות עבור החזקת לומדי או מוסדות תורה. * מעורר שכאו"א יעשה התלוי בו ע"י הכנות מתאימות שבכל מקום ומקום שנמצאים יהודים, שיחגגו את יום ה"ל"ג בעומר" בשמחה גדולה ע"י עריכת התוועדות או תהלוכה של ילדים, וברוב עם הדרת מלך⁵⁰³. * מעורר ע"ד החיוב דנשים בתלמוד תורה, ובחינוך הילדים. ובהנוגע לימוד התורה דהנשים עצמן – להוסיף בשיעורי תורה ומתחיל מהענינים שהלימוד בהן הוא נקל יותר כמו לימוד "עין יעקב" (אגדות שבתורה)⁵⁰⁴. * מודיע שסימנה של השנה הבעל"ט הוא – "תהא שנת אראנו נפלאות". * מצהיר שבקיום מצות הצדקה ויושר בעולם ישקטו רעידות האדמה בעולם. * מורה להדפיס מטבעות מיוחדת מכסף⁵⁰⁵ בתור "מזכרת" מ"תהלוכות ל"ג בעומר – תש"נ", ומחלקם בעת התהלוכה (ע"י מדריכים והטנקיסטים) לאנשים נשים וטף [על המטבע – מצד אחד: תמונת ביהכ"נ וביהמ"ד ליובאוויטש – 770. ומסביב המילים: "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד. שנת הארבעים. שנת נסים". ומצד שני: תמונת מדורת ל"ג בעומר, בציון התאריך "ל"ג בעומר ה'תש"נ" בלה"ק ובאנגלית. היום הילולא דרשב"י⁵⁰⁶]. * יוצא ב"קול קורא" בענין שהוא צו ודרישת השעה – שבנוסף על שיעורי התורה שיש לכאו"א עד עתה – שכאו"א ישתדל גם לייסד שיעור בתורה ללמד לאחרים ומה טוב ללמד לעשרה מישראל ועד ל"תלמידים הרבה". ולהוסיף ולהדגיש – ששייך לכאו"א מישראל וגם נשים וטף כל חד לפום שיעורא דיילי⁵⁰⁷. * מעורר שכאו"א יהי "מגיד שיעור" בלימוד התורה ברבים – בכל מקום לעשות התוועדות⁵⁰⁸, וכדאי לקשר זה עם נתינת הצדקה. * מחלק קונטרס י"ב-י"ג תמוז, תרפ"ח בצירוף דולר לצדקה⁵⁰⁹. * לרגלי מלאות ק"י שנה להולדת כ"ק אדמו"ר

שהשתמשו בבניית המשכן והמקדש. וההוראה מזה: שאף שיכולים להשתמש בכסף עבור עניינים גשמיים וחומריים, לוקח יהודי כספו וזהבו ונותנו עבור ענייני טוב וצדקה. ונתינת מטבע של כסף זו תזכיר ותעורר לכאו"א להוסיף בניצול ענייני העולם לתכליתם הראויה".

507. משיחות יום ב' דחה"ש וש"פ נשא סי"ב, שם עמ' 276-275.

508. יחידות י"א סיון ס"ז, שם עמ' 308 ואילך.

509. ביום ראשון, אור לט' תמוז.

501. נדפס בתו"מ מאמרים מלוטק ח"ג עמ' קלח ואילך.

502. ראה שיחת י"א ניסן בסופה, שם ח"ג עמ' 18.

503. שיחת ש"פ אחו"ק יו"ד אייר סי"ג, שם עמ' 149.

504. משיחת ש"פ אמור ערב ל"ג בעומר, שם עמ' 171 ואילך.

505. ביום שני, י"ג אייר - חמישה ימים קודם התהלוכה.

506. ראה שיחת ל"ג בעומר סי"ז, שם עמ' 201-200. ומבאר הטעם לחלוקת מטבע כסף: "כסף הוא מהדברים

מהוריי"צ נ"ע (י"ב תמוז תש"מ – תש"נ), ומלאות ס"ג שנה לגאולתו (י"ג תמוז תרפ"ו – תש"נ), מעורר להוסיף בנתינת הצדקה במספר של "קי", ו"סג"⁵¹⁰. מורה לפרסם הוראת חז"ל דמט"ו באב ואילך, "דמוסיף לילות על הימים בתורה יוסיף חיים על חייו"⁵¹¹. מעורר להוסיף בחדש אלול בלימוד התורה, ובפרט ע"י הוספת שיעורי תורה ברבים⁵¹² ובנתינת הצדקה ולהוסיף בקביעות שיעורי לימוד תינוקות של בית רבן. ביום שלישי שהוכפל בו כי טוב, ג' דסליחות, (כ"ד אלול) נתבשרו על גמר ה"דין נצח" בקשר לספרי וכתבי רבותינו נשיאנו שבספריית ליובאוויטש, ובו ביום הגיעו הספרים האחרונים (והוחזרו להיכלו הק' של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע). ובקשר לזה הורה שיפתחו את היכלו הק' על-מנת להתפלל שם בימי ראש-השנה.

תנש"א – מעורר ע"ד תיקון הפירצה של נסיעת אשה ובת ישראל עם נהג גבר (במונית – "טעקסי"). במוצאי כ"ף מרחשון מחלק קונטרס עץ החיים בצירוף דולר לצדקה⁵¹³. מעורר להדפיס מאמר אנכי מגן לך תרע"ח, ובאור לכ"ה מרחשון מחלקו⁵¹⁴ לכאו"א, בצירוף דולר לצדקה. מורה להרגיל בני/בנות ישראל באמירת מאה ברכות בכל יום⁵¹⁵. בקשר לכינוס השלוחים העולמי, מציע להו"ל "ספר השלוחים" שיכלול בתוכו רשימות השמות ותמונות שלהם ושל בני ביתם שיחיו⁵¹⁶. ביי"ט כסלו מחלק הוצאה חדשה ומוגדלת של ספר התניא בצירוף דולר לצדקה⁵¹⁷. בנר ג' דחנוכה מחלק לכאו"א מטבע של דולר מיוחד בתור דמי חנוכה (בכיס מיוחד, עליו מודפס "חנוכה ה'תנש"א")⁵¹⁸. מעורר שבהמשך לנתינת דמי חנוכה, יוסיפו גם בנתינת הצדקה למוסדות או עזר ליחידים, ושיהי' נתינת הצדקה בכל יום בשנה⁵¹⁹, כולל – יום השק ע"י נתינת

להסתלקותו, ש"קאי אינש אדעתא דרביי', ובמילא נשלמה כבר העבודה דדור השלישי (לאדנ"ע). דור הגאולה, "ביום השלישי יקימנו ונחי' לפניו".

514. שם.

515. שם עמ' 315.

516. ראה התוועדות ש"פ תולדות, תר"מ התוועדויות תשנ"א ח"א עמ' 332. ונוקב בשמו: "ספר השלוחים". ושם (הערה 109) מציינ' לשיחת ש"פ חיי שרה תש"ן - כינוס השלוחים דשנה שלפני כן, אז הציע לראשונה לעשות כן.

517. בשבת שלאחר החלוקה - ש"פ וישב, כ"א כסלו - נכנס כ"ק אדמו"ר להתוועדות עם ספר התניא שחולק, והיה מונח על השלחן משך כל ההתוועדות.

518. ראה יחידות כ"ז כסלו, שם ח"ב עמ' 52.

519. ראה שיחת בדר"ח טבת ס"ח, שם עמ' 77-78.

510. התוועדות ש"פ בלק י"ד תמוז ס"י, שם ח"ד עמ' 21.

511. התוועדות ש"פ ואתחנן י"ג מנחם אב ס"יא, שם עמ' 124.

512. התוועדות ש"פ שופטים ד' אלול ס"יג, שם עמ' 203.

513. ראה התוועדות ש"פ חיי שרה כ"ב מרחשון ס"יא, תר"מ התוועדויות תשנ"א ח"א עמ' 318: "וזהו גם א' הטעמים להדפסת קונטרס עץ החיים בהוצאה מיוחדת וחלוקתו . . . בכ"ף מרחשון, שהכוונה היא שילמדו בקונטרס זה, באופן דלימוד המביא לידי מעשה, כמ"ש בסיום וחוותם הקונטרס: "ואחר כל הדברים האלה הנני מבקש אתכם שימו לבבכם אל כל הדברים הנאמרים בקונטרס הזה, והיו הדברים האלה על לבבכם תמיד". כדי להדגיש שכל הדברים האלה נמשכים בתקפם ובשלימותם (וביתר שאת) ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ה"מנהל-פועל" דישיבת תומכי תמימים, ובפרט לאחר מלאות ארבעים שנה

אכילה ושת' או ע"י דיבור טוב. ♦ בקשר לכ' טבת, יום ההילולא של הרמב"ם, מעורר לערוך התוועדויות חסידיות בכל מקום. ♦ ביו"ד שבט מחלק מאמר „ברוך שעשה ניסים – תרס"ד" בצירוף שני דולר לצדקה⁵²⁰. ♦ מעורר לערוך „סדרים" ציבוריים בב' הלילות דחה"פ⁵²¹. ♦ בליל כ"ח ניסן מכריז שכל יהודי, אנשים נשים וטף יש לו אחריות להוסיף בעבודתו להביא את משיח צדקנו בפועל ממש⁵²². כדי לפעול התגלות וביאת המשיח תיכף ומיד – על כאו"א להוסיף בלימוד התורה בעניני משיח וגאולה – ומה טוב שהלימוד יה' בעשרה. ועוד ועיקר – כפשוט – להוסיף בקיום המצוות בהידור ובמיוחד בההידור במצות הצדקה שמקרכת את הגאולה⁵²³. וכל זה מתוך צפי' ותשוקה חזקה לגאולה⁵²⁴. כהנ"ל [אינו רק בתור „סגולה" למהר ולקרב ביאת המשיח, אלא] גם ובעיקר להתחיל „לחיות עם הזמן" בעניני משיח וגאולה. ♦ בט"ו אייר (תענית „בה"ב") מחלק לכאו"א (אחרי תפלת ערבית) „דבר מלכות" שנדפס בהוצאה מיוחדת ומכיל בתוכו ארבע משיחותיו ביאוריו ברמב"ם הל' מלכים (הל' מלך המשיח) בנושא גאולה בצירוף דולר לצדקה. ♦ בל"ג בעומר מחלק מטבע מיוחדת (בקשר לב' אייר) – עליו מודפס מצד אחד ב' אייר, תפארת שכתפארת ה'תנש"א, ותמונת בית אגודת חסידי חב"ד – 770 ומצד השני „יום הולדת כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע ב' אייר תקצ"ד י"ג תשרי תרמ"ג", ומסביב פתגמו המפורסם „און איך זאָג לתחילה אריבער", וכן „שנת הצדי"ק, שנת אראנו נפלאות"⁵²⁵. ♦ מעורר לחזק את המנהג דאמירת פרקי אבות במשך שבתות הקיץ וללמוד בעיון עכ"פ משנה אחת⁵²⁶. ♦ מעורר שכאו"א השייך, יכתוב ויו"ל חידושי תורה להגדיל תורה ולהאדירה⁵²⁷. ♦ ביום הבהיר „כ"ח סיון" – יובל החמישים לבואו „איש וביתו" לארה"ב – חצי כדור התחתון, מחלק לכאו"א „קובץ כ"ח סיון – יובל שנים", המכיל בתוכו: א) „פשר היום" – פרשת נס ההצלה. ב) „שער התורה" – שיחות ומאמרים שלו בעניני דיום זה כו', בצירוף דולר לצדקה⁵²⁸. ♦ בעמדנו קרוב לפני הגאולה, וע"פ פתגם אדמו"ר הצ"צ „מאָך דאָ ארץ ישראל" מעורר שכאו"א יעשה מ„חלקו" בעולם (במובן הזמן והמקום) ל„ארץ ישראל"⁵²⁹. ♦ מעורר לפרסם אצל עצמו ואצל כאו"א שצריכים לקבל על עצמם את

מבאר השייכות בין ב' אייר לל"ג בעומר: דע"פ הספירה מלמטה למעלה (ממלכות שבמלכות עד חסד שבחסד) – הספירה של ל"ג בעומר היא תפארת שבתפארת.

526. שיחת ש"פ במדבר, ערב חג השבועות ויום ב' דחג השבועות סי"א, תר"מ התוועדויות תשנ"א ח"ג עמ' 275.

527. שם סי"ב.

528. ראה שיחת כ"ח סיון בסופה, שם

עמ' 387.

529. שיחת ש"פ פינחס מבה"ח מנחם-

אב סי"ב - י"ג, שם ח"ד עמ' 61 ואילך.

520. ראה התוועדות ש"פ בשלח י"א שבט סי"ב, שם עמ' 222-223.

521. ראה התוועדות ש"פ צו שבת הגדול סט"ז, שם עמ' 443.

522. שיחת כ"ח ניסן ס"ו - ז, שם ח"ג עמ' 118-119. וראה שיחת ש"פ שמיני סט"ו, שם עמ' 132.

523. שיחת ש"פ תז"ו ו' אייר סי"ג, שם עמ' 164 ואילך.

524. שיחת ש"פ שמיני שם.

525. ראה שיחת ליל ל"ג בעומר

ס"ו, שם ח"ג עמ' 214 ואילך. ושם

ההוראות ועצות ד, שופטייך" ו, יועציך" שבדורנו – מאן מלכי רבנן בכלל, ובפרט נשיא דורנו – שופט דורנו ויועץ דורנו ונביא דורנו⁵³⁰. ♦ מודיע שסימני השנה הבעל"ט הם הי' תהא שנת נפלאות בינה", "תהא שנת נפלאות בה" (בו, בהם)", "תהא שנת נפלאות בכל [מכל כל]⁵³¹, ו, "שבכל מכל כל" הוא גימט' "קבץ"⁵³². ♦ מעורר לפרסם בכל מקום שנוסף לכך שכל בית צ"ל בית תורה תפלה וגמ"ח צ"ל כל בית מעין ודוגמת ישיבת "תומכי תמימים" ע"י לימוד החסידות⁵³³.

תשנ"ב – לאור המצאת דברים חדשים במדע, מעורר שצו השעה הוא בעסק פענוחם ובירורם כפי שהם בהלכות שבתורה. ♦ לאור ההכנה לביאת משיח צדקנו, מעורר ע"ד הוספה בזהירות והידור בקידוש לבנה "שהם עתידים להתחדש כמותה"⁵³⁴ ושזה יוסיף בבריאות הגוף בפשטות "ובקשו את . . . דוד מלכם". ♦ מורה שבתור הקדמה לכיבוש ארץ קיני קניזי וקדמוני לעת"ל בגשמיות, כדאי שילמדו אודות ענינים ברוחניות – עבודת ג' המוחין (= חב"ד) – כמ"ש בדרושי חסידות⁵³⁵. ♦ מודיע שבימינו אלו כבר נתבטלו כל המניעות והעיקובים כו' וכיון שכן ישנה לא רק המציאות דמשיח אלא גם ההתגלות דמשיח, ועכשיו צריכים רק לקבל פני משיח צדקנו בפועל ממש⁵³⁶. ♦ בכ"ף מ"ח מחלק לכאו"א מאמר שלו ד"ה ויהיו חיי שרה תשל" – "קונטרס – כ"ף מ"ח – תשנ"ב"⁵³⁷ בצירוף דולר לצדקה. ♦ בכ"ז מ"ח – מחלק לכאו"א "קונטרס סיום והכנסת ס"ת" בצירוף שתי דולר לצדקה ופרוסת, "לעקאח" (בקשר לסיום ס"ת לזכות כ"ק אדמו"ר ולע"נ הרבנית הצדקנית נ"ע)⁵³⁸. ♦ מכריז שעתה עומדים במצב שצריכים רק לפתוח את העיניים כדבעי, ואזי רואים שהכל כבר מוכן להגאולה⁵³⁹, ולכן העבודה דעתה הוא להביא ההתגלות בפועל בעולם. ♦ בטו"ב כסלו – מחלק לכאו"א "קונטרס דרושי חתונה – תרפ"ט" (בקשר עם יום החתונה ב"ד כסלו), בצירוף שני דולר לצדקה. ♦ מורה שדבר נכון הוא לעסוק בענין "פרסומי ניסא" לפרסם אצל עצמו ואצל הזולת, ובכל מקום ומקום – את הניסים שהקב"ה עושה עמנו מתוך ידיעה שבזה קשורה גאולה האמיתית והשלימה⁵⁴⁰. ♦ בזאת חנוכה והמשכו במוצאי זאת חנוכה – מחלק לכאו"א מטבע מיוחדת של דולר

530. שיחת ש"פ שופטים, ז' אלול ס"א, שם עמ' 201.
 531. שיחת ש"פ נצבים, יום ב' דר"ה וש"פ וילך ס"י, שם עמ' 345 ואילך.
 532. ראה ברכת כ"ק אדמו"ר ערב חג הסוכות, ת"מ התועודיות תשנ"ב ח"א עמ' 79.
 533. שיחת ט"ו אלול ס"ז, שם עמ' 249-250.
 534. שיחת ש"פ נח ד' מרחשון ס"י – י"ג, ת"מ התועודיות תשנ"ב ח"א עמ' 224 ואילך.
 535. שיחת ח' מרחשון ס"ה – ז', שם עמ' 248 ואילך.
 536. שיחת ש"פ חיי שרה מבה"ח כסלו ס"א – י"ג, שם עמ' 296 ואילך.
 537. נדפס בת"מ מלוקט ח"א עמ' ער ואילך.
 538. ראה שיחת כ"ח מרחשון תשנ"ב ס"ג, ת"מ התועודיות תשנ"ב ח"א עמ' 302-303.
 539. שיחת ש"פ ויצא ט' כסלו ס"ח, שם עמ' 354 ואילך.
 540. שיחת ש"פ וישב כ"ג כסלו ס"ב, שם עמ' 408 ואילך.

בצירוף שטר של דולר בתור דמי חנוכה, "חנוכה געלט" (בכיס מיוחד עליו מודפס, "חנוכה תשנ"ב"⁵⁴¹). ♦ מעורר שהחל מיום ש"ק מבה"ח שבט, יערכו התוועדות לעורר ולחזק איש את רעהו בכל העניינים, ובמיוחד בזירוז והבאת גאולה האמיתית והשלימה⁵⁴². ♦ בקשר למצב הבריאות דשילת הדבור דכ"ק מו"ח אדמו"ר, מעורר ללמוד תורתו בדיבור בפה דוקא ושעי"ז יתמלא המניעה ועיכוב אצל נשיא דורנו⁵⁴³. ♦ ביו"ד שבט – מחלק לכאו"א, "קובץ מאמרים – תרפ"ב" בצירוף דולר לצדקה⁵⁴⁴. ♦ מורה בקשר לענין התפלה שיהי' מתוך שירה⁵⁴⁵. ♦ מעורר אודות עריכת התוועדות בכל מקום בחמשה עשר בשבט⁵⁴⁶. ♦ מעורר לבטל לגמרי הקס"ד והדיבור ע"ד מסירת שטחים בא"י שבידינו לאומות העולם, אף לא שעל אחד, אלא לשמור על שלימות הארץ⁵⁴⁷. ♦ בכ"ב שבט – מחלק לכאו"א, "קובץ כ"ב שבט – תשנ"ב" בצירוף שטר של חמ"ש דולר לצדקה ופרוסת, "לעקאח"⁵⁴⁸. ♦ מודיע שבימינו אלו נתקיימה הנבואה ד, וכתתו חרבותם לאתים⁵⁴⁹. ♦ מעורר שכל יהודי צריך להשתדל להיות עשיר בפועל הן עשירות רוחנית והן עשירות גשמית בכדי שיוכל לקיים תומ"צ במנוחת הנפש⁵⁵⁰. ♦ מעורר שכאו"א יוסיף בכל עניני שמחה הן בהנוגע לעצמו והן בהנוגע להזולת, ולכל לראש – ע"י הוספה בלימוד התורה וקיום המצוות, ועד גם בעניניו הגשמיים⁵⁵¹. ♦ בפורים קטן – מחלק לכאו"א מאמר שלו "קונטרס פורים קטן – תשנ"ב"⁵⁵² בצירוף שני דולר לצדקה ופרוסת, "לעקאח"⁵⁵³. ♦ מכריז שבימינו אלו מתקיים קיבוץ גליות, כשיהודים מכמה מדינות מתקבצים מקצוי תבל אל ארץ הקדש⁵⁵⁴. ♦ מעורר ע"ד הוספה באהבת ישראל, אחדות ישראל ונתינת צדקה באופן ד, כל אשר לאיש יתן בעד נפשו⁵⁵⁵.

דולר (לתתו (או חלופו) לצדקה). ואולי הוא גם כנגד הג' קוים דתורה (הקובץ), עבודה ("לחמי לאשי", ודוגמתו - לעקאח), וגמ"ח (צדקה). ובמספר של חמש - ר"ת של שם הנפטרות".

549. שיחת ש"פ משפטים, ז"ך שבט ס"ב, שם עמ' 268.

550. שיחת לילות ד', ה', ו' וש"ק פ' תרומה ס"א, שם עמ' 296.

551. שם ס"ג, עמ' 297.

552. נדפס בתו"מ מאמרים מלוקט ח"ג עמ' לד ואילך.

553. ראה שיחת אור לפורים קטן בסופה, שיחות קודש תשנ"ב ח"ב עמ' 755-754.

554. ליל ועש"ק וש"ק פ' ויקהל ס"י, שם עמ' 371.

555. שם ס"א. שיחות קודש תשנ"ב ח"ב עמ' 804.

541. ראה שיחת ב' דר"ח טבת לאחר הדלקת נר ח' דחנוכה ס"ז - ח', שם ח"ב עמ' 48-47.

542. שיחת ש"פ וארא כ"ח טבת ס"א, שם ח"ב עמ' 120-121.

543. שיחת יום ד' פ' בא ג' שבט, וש"פ בא ו' שבט ס"ו, שם עמ' 150.

544. ראה שיחת ליל ד' פ' בשלח יו"ד שבט, שם עמ' 153.

545. שיחת יום ה' י"א שבט, וש"פ בשלח י"ג שבט ס"ט, שם עמ' 180.

546. שם ס"י, עמ' 181.

547. שיחת חמשה עשר בשבט ס"ח, שם עמ' 201.

548. ראה שיחת ש"פ יתרו כ"ף שבט וליל ויום ב' כ"ב שבט, שם עמ' 266 הערה 122: "באור ליום ב' פ' משפטים, כ"ב שבט, חילק כ"ק אדמו"ר לכאו"א: "קובץ כ"ב שבט", פרוסת "לעקאח", שטר של חמש

במוצאי ש"ק, אור ליום ראשון, פ' חוקת, ג' תמוז ה'תשנ"ד, כעשרה רגעים לפני שעה שני' לאחר חצות לילה, נסתלק ומ"כ בניו יארק.

אשתו: הרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא⁵⁵⁶ ע"ה ז"ל. נולדה - ביום הש"ק כ"ה אדר ה'תרס"א בבאבינאוויטש, עיירה ליד ליובאוויטש. בשנת תרפ"ז (כשנאסר אבי' - כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ) נסעה עמו מלנינגרד לקאסטראמא. היתה הראשונה למסור את בשורת הגאולה בטלפון מקאסטראמא לדירת האב בלנינגרד. כל ימי' נתקיים אצלה „כל כבודה בת מלך פנימה". בשנותי' האחרונות - עסקה ב„מבצע נש"ק", וגם עסקה רבות במוסד „תן יד" „להכנסת כלה". ביום רביעי פ' משפטים כ"ב שבט, ה'תשמ"ח נסתלקה - ומנ"כ בבי"ח דחב"ד בניו יארק.

אביו: כ"ק הרה"ג הרה"ח המפורסם המקובל וכו' הרב ר' לוי יצחק⁵⁵⁷

נולד ביום ח"י ניסן⁵⁵⁸ ה'תרל"ח - בעיירה פודוברנקה. ביום י"ג סיון תר"ס נחתן עם הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה. משנת תרס"ט שימש כרב הראשי ביעקאטרינעסלאו, אוקראינע - במשך כשלושים שנה. מסר נפשו על התורה (נגלה וחסידות) ומצותי' ותומ"צ דרבים, ובשנת תרצ"ט נאסר והגלה על עבודתו בהחזקת והפצת היהדות לקאזאחסטאן - ומסירת נפשו בפועל ועלייתה השמימה בהיותו בגולה ביום כ"ף לחודש מנחם-אב שנת ה'תש"ד. ומנ"כ באלמא-אַטאַ.

אביו: הרה"ח ר' ברוך שניאור. אביו - הרה"ג הר' לוי יצחק, רבה של פודוברנקה ושל בישנקאוויץ. אביו - כ"ק הרה"ק הרה"ח ר' ברוך שלום - בנו בכורו של הוד כ"ק אדמו"ר בעל ה„צמח צדק" נ"ע. אמו - הרבנית זעלדא רחל, בתו של הרה"ח הר' זלמן חייקין, ממקושרי כ"ק אדמו"ר ה'צ"צ וכ"ק אדמו"ר מהר"ש.

ספריו: הערות לספר התניא. לקוטי לוי יצחק - הערות לספר הזהר, בראשית, כרך א', שמות-דברים, כרך ב'. ליקוטים על תנ"ך ומחז"ל - אגרות קודש, כרך ג'. תורת לוי יצחק - חידושים וביאורים לש"ס משנה וגמרא, כרך ד'. חידושים וביאורים על מס' גטין עם הוספות.

אמו: הרבנית הצדקנית מרת חנה⁵⁵⁹ - נולדה ביום כ"ח טבת ה'תר"מ - בעיר רומנובקה. כבר בנערותה היתה ניכרת בה כשרונות מיוחדות

כרכים. קונטרס "כ"ף מנחם אב - ששים שנה" (קה"ת תשס"ד).

558. יום בוא כ"ק אדמו"ר בבירתו של אברהם אבינו בשנת תרס"ב.

559. "אמי מורתי ע"ה היתה מעתיקה - בדיוק ובמהירות - מאמרי חסידות שהיו מגיעים בבית אבי' (חסיד עוד מאדמו"ר מהר"ש), כפי שהי' נהוג בזמנים ההם, שהמתינו וציפו שיגיע מאמר חסידות מליובאוויטש, והיו מעתיקים אותו ובכמה

556. אודותיה ראה קובץ הרבנית [ברוקלין, ה'תשס"ג]. ושם משיחת כ"ב שבט תש"נ (ספה"ש תש"נ ח"א ע' 296 ואילך) אודות משמעות השמות חי' מושקא והגימטריה ושהשם מושקא הוא שם הבושם. אודות צורות שמות החיבה והכינויים של השם מושקא ראה עבודת-הקודש (רשד"ב לוי) ע' 37

557. אודותיו ראה בספר תולדות לוי יצחק [קה"ת, תשנ"ה, כפר חב"ד] - ג'

ועדינות מיוחדת. הצטיינה מאוד בפיקחותה. השתדלה והתעסקה במיוחד למען בעלה שפעל במס"נ לקיום והפצת התומ"צ. בשנת תרצ"ט כשנאסר בעלה הרלו"צ, הלכה במס"נ והצטרפה אליו בגולה ועזרה לו – ע"ז שיצרה כמו ידיה דיו מלאכותי (מעשבים שליטה), שאיפשר לו להעלות עלי ספריו חידושי תורתו הנפלאים (שנדפסו אחרי כשלושים שנה תחת השם „לקוטי לוי יצחק” ו„תורת לוי יצחק”)⁵⁶⁰. בשנת תש"ז הגיעה מבריה"מ לפאריז (תוך שמביעה עמה (כמה) כתבים של בעלה), ומשם הפליגה עם בנה – כ"ק אדמו"ר שליט"א (שהגיע במיוחד לפוגשה) לניו יארק. במשך טו"ב שנה שחייתה בניו יארק השכימו רבים לפתחה כדי ליהנות ממנה עצה והדרכה, ולקבל ממנה דברי עידוד וברכה. עסקה רבות בג' מצות (דנשים) הקשורים בשמה חנה (חלה (כשרות האכו"ש) נדה (טהרת המשפחה) הדלקה (נש"ק)). בשבת קודש וא"ו תשרי בעלות המנחה, ה'תשכ"ה – נסתלקה. ומנ"כ בניו יארק.

אב"י: הרה"ג הרה"ח הר' מאיר שלמה⁵⁶¹ הלוי ינובסקי מה"ישובים" בליובאוויטש אצל כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע ורבה של ניקוליוב, ובנו של הרה"ג הרה"ח הר' ישראל ליב ינובסקי ושל הרבנית ביילא רבקה בתו של הרה"ג הרה"ח הר' אברהם דוד לאוואוט⁵⁶², רבה של ניקוליוב מחבר „שער הכולל” „קב נקי” ועוד. אמה – הרבנית רחל, בתו של הר' יצחק פושניץ, רבה של דוברינקה.

אחיו:

א) הו"ח אי"א נו"מ ובעל מדות דובער הי"ד. נולד⁵⁶³ בעיר ניקולייב. גר ביקטרינוסלוב. בשנות השואה נרצח בעת שהותו בעיירה איגרען ע"י שלטון הנאצי בסמיכות ליעקאטרינוסלוב. ר' דובער הי"ד.

ב) הו"ח אי"א נו"מ ובעל מדות ישראל אר"י לייב ז"ל⁵⁶⁴. נולד ביום (ט"ז (?) סיון) [כ"א אייר⁵⁶⁵] בשנת תרס"ט (ט) [565]. בעיר ניקולייב. תקופה

לספרו "פסקי פרי מגדים" (קובץ "ראשי פרקים מתולדות ר' אברהם דוד לאוואוט", תש"ע).

563. על השאלה מתי נולד? נענה רמכ"א זעליגסאהן ע"י כ"ק אדמו"ר זי"ע בכ"ק (ראה בהוספות לקובץ זה פאקסמיליה מס' 15): "אין יודע לע"ע".

564. אודותיו ראה ימי מלך ח"א ע' 68 ואילך. קובץ י"ג אייר ארבעים שנה (קה"ת, תשנ"ב).

565. ברשימת הרב"ש ע' סח שנוולד קודם חגה"ש תרס"ו. התאריך המדויק (המתוקן בפנים) מקורו ברישום הלידה שלו בפנקס הרשמי של קהלת ניקולייב - נתפרסם (ע"י הרה"ח רמ"מ לאופר - מערכת "ימי מלך") בכפר חב"ד גליון ערב ראש השנה תש"ע.

העתקות וכו' (ת"מ התוועדיות תנש"א ח"ב ע' 175). אודותיה ראה ספר "אם בישראל", קובץ "אם בישראל" (ניו יורק, תשס"ט), וראה ג"כ רשימתה - נדפסה בקונטרס צדי"ק למלך ח"ד עמ' 185 ואילך, ועוד.

560. ראה ספר השיחות תשמ"ט ח"ב ע' 651.

561. כ"ק אדמו"ר למד ממנו הניגון "לכתחילה אריבער" (רשימת היומן עמ' רנח). אודותיו ראה תו"מ חט"ו ס"ע 323 ואילך. התוועדיות תשמ"ב ח"א עמ' 341. תשמ"ו ח"ד עמ' 438. תשמ"ט ח"ד עמ' 350. 354 ואילך.

562. אודותיו ראה בהקדמת כ"ק אדמו"ר לספרו "קב ונקי" ובספר "תולדות לוי יצחק" ח"א ע' 81 ואילך, ספר "ימי מלך" ח"א ע' 39. וראה גם ב"פתח דבר"

מסויימת שהה בלנינגרד. התחבב מאוד על כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ – שהי' מקרבו⁵⁶⁶, ואף הי' אהוב על החסידים – שהיו סובכים אותו ומתנגחים אתו בדברי הלכה או חסידות. שאלות שונות הפנו אליו, בנגלה ובנסתר. בשנת תר"צ עזב את ברית המועצות והתיישב באירופא (ברלין). אח"כ עלה לאה"ק – שם התחתן. בשנותיו האחרונות שהה בעיר ליווערפול שבאנגלי'. ביום י"ג אייר, תשי"ב נפטר בדמי ימיו. וע"פ בקשת כ"ק אדמו"ר זי"ע – הועלה ארונו לאה"ק ומנ"כ בעיה"ק צפת ת"ו.

ספריו⁵⁶⁷:

(א) קובץ ״היום יום״⁵⁶⁸. (ב) הגדה של פסח עם לקוטי טעמים, מנהגים וביאורים. (ג) ספר התולדות – אדמו"ר מהר"ש. (ד) הרב רבי הלל מפאריטש. (ה) אגרות קודש, ל' כרכים (ו) ״רשימות״ (שרשם לעצמו במשך השנים תרפ"ח – תשי"א); עד עתה יצאו לאור קפו חוברות. (ז) ״מראה מקומות, הגהות והערות קצרות לספר של בינונים״ (לקוטי אמרים, שער היחוד והאמונה, אגרת התשובה, אגרת הקודש). (ח) תורת מנחם – רשימת היומן. (ט) רשימת המנוחה. (י) הגהות לסידור אדמו"ר הזקן. (יא) שנים אוזוין בטלית. (יב) תשובות וביאורים (ב,קובץ ליובאוויטש"י) (יג) סדר נטילת ידים לסעודה וסדר ברכת הנהנין. (יד) מפתח ספרי, מאמרי ודרושי – אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע. (טו) מפתח ענינים לספרים: תניא, דרך חיים, דרך מצוותיך, שערי אורה, תורה אור, לקוטי תורה. (טז) מפתח ענינים למאמרי: כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע. (יז) הערות על: שו"ת ״צמח צדק״, דרך מצוותיך, קיצורים והערות לתניא, אור התורה, קונטרס ומעין וספר השיחות – תורת שלום. (יח) הערות ומ"מ בקונטרסי כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע, בלקוטי דיבורים שלו וכו'. (יט) ליקוט מנהגי חב"ד (בקונטרסי כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע). (כ) ספר המאמרים – מלוקט, ו' כרכים (על סדר חדשי השנה, ד' כרכים). (כא) לקוטי שיחות, ל"ט כרכים (״לקוטי שיחות פרשיות״ – מ' כרכים). (כב) ספר השיחות

החסידות; שער חמישי - אגרות קודש; שער ששי - חידושים וביאורים בש"ס, הדרנים וכגון דא; שער שביעי - הלכות בית הבחירה עם חידושים וביאורים; שער שמיני - תורת מנחם תפארת לוי יצחק (על הזהר); שער תשיעי - תורת מנחם התועדויות (בלתי מוגה); שער עשירי - רשימות; שער אחד עשר - מ"מ הגהות והערות קצרות על התניא.

568. לוח היום יום נדפס בעשרות מהדורות מהן מתורגמות לשפות: לה"ק, אנגלית, ספרדית, צרפתית, כתב ברייל. ובמהדורה מורחבת עם ציונים והערות, ג' כרכים.

566. ״נכנסתי ע"פ הקריאה לחדר כק"ש. אמר שחפץ הוא למסור לי פ"ש מאחי ליב נ"י (הדר בלנינגרד). על שאלתי אם קבל מכתב ממנו, ענני: ״שמעתי מאמר דא"ח ביחד עמו מאדנע״ (- רשימת היומן ע' קמט).

567. סדר ה"שערים" שצויינו על ספרי ״היכל תשיעי״ (כ"ק אדמו"ר זי"ע) הם כדלהלן: שער ראשון - מאמרים; שער שני - (על קונטרס ענינה של תורת החסידות - היה והוחלף; על קונטרס ויעקב הלך לדרכו תש"מ - היה והושמט. לדין עדיין צ"ע אודות 'מקומו' של השער השני); שער שלישי - שיחות קודש (מוגה); שער רביעי - הגדה של פסח, קונטרס עניינה של תורת

– תשמ"ז; תשמ"ח, ב' כרכים; תשמ"ט, ב' כרכים; תשנ"ג, ב' כרכים; תנשא, ב' כרכים; תשנ"ב. כג) קונטרס ענינה של תורת החסידות. כד) ספרי המאמרים (בלתי מוגה) תשי"א-תשכ"ג, י"ב כרכים; תשכ"ד-תשל"ז, ח' כרכים; תשל"ח-תשנ"א, ח' כרכים. כה) תורת מנחם, התוועדויות – ה'שי"ת-ה'תשכ"ה, מ"ג כרכים. כו) שיחות קודש שנות תשכ"ד – תשמ"א (הנחה בלתי מוגה) ל"ט כרכים; התוועדויות תשמ"ב-תשנ"ב, מ"ג כרכים (ע"י ועד הנחות בלה"ק, וכן קונטרסים בודדים ע"י ועד הנחות הת').

ספרי ליקוטים משיחותיו ומכתביו (על סדר הא"ב)⁵⁶⁹:

כז) אל נשי ובנות ישראל. כח) ביאורי החומש – בראשית, ב' כרכים. שמות ב' כרכים. ויקרא. במדבר. דברים. כט) ביאורים בהז' תורות שאמר הבעש"ט בג"ע. ל) ביאורים לפירש"י עה"ת ונ"ך, ה' כרכים. לא) ביאורים לפרקי אבות, ב' כרכים. לב) בנאות דשא – „יומן" שיחות ומאמרים מביקורים במחנות הקיץ ה'תשט"ז-י"ז, ה'תשכ"ג. לג) בצל החכמה. לד) ג' תמוז תשנ"ד. לה) הדרנים על הש"ס – ב' כרכים. לו) היכל מנחם, ג' כרכים. לז) המלך במסיבו – ר"ד בעת הסעודות, ב' כרכים. לח) חידושים וביאורים בש"ס, ג' כרכים. לט) חידושים וביאורים להל' בית הבחירה להרמב"ם. מ) חמשה חמשי תורה עם אור מנחם, ד' כרכים (פרשיות בראשית-חיי שרה). מא) יגדיל תורה (ירושלים ת"ו) „תשובות וביאורים" בשו"ע. מב) יום מלכנו (עניני יום הולדת). מג) יין מלכות על הרמב"ם, ב' כרכים. מד) ילקוט נוגונים, ב' כרכים. מה) ימי בראשית – „יומן" מתקופת קבלת הנשיאות, ה'שי"ת-י"א. מו) כללי רמב"ם. מז) כללי רש"י. מח) ליקוט הוראות מנהגים וביאורים בעניני שידוכים ונישואין. מט) ליקוט י"ד כסלו תשל"ט. נ) לקוט שיחות – ביאורים בלקוטי לוי"צ על אגה"ת. נא) לקוטי ערכים – בש"ס וברמב"ם. נב) לקוטי שיחות בעניני גאולה ומשיח, ב' חוברות. נג) מגבעות אשורנו. נד) מגילת אסתר עם ביאורים. נה) מורה לדור נבוך (תרגום המכתבים באנגלית במחשבה ואמונה), ג' כרכים. נו) מקדש ישראל (שיחות ותמונות מ„קבלת פנים" וסידור קידושין ה'תש"ג-ה'תשכ"ג). נז) סדר ברכת החמה – ע"פ מנהג חב"ד. נח) ספר המאמרים – באתי לגני, ב' כרכים. נט) ספר המאמרים – י"א ניסן, ב' כרכים. ס) ספר השליחות. סא) ספר מעייני הישועה. סב) פרקי אבות עם ביאורים. סג) קובץ ויהי בארבעים שנה. סד) קובץ י"ג אייר – ארבעים שנה. סה) קובץ כ"ב שבט (תשנ"ב). סו) קובץ כ"ח סיון – יובל שנים. סז) קובץ מנהגי חב"ד – בעניני הריון, לידה, ברי"מ וכו'. סח) קובץ סיפורים. סט) קובץ שמחה ובטחון בה'. ע) קונטרס „הדרן" על הרמב"ם (תשל"ה). עא) קונטרס

שלו - ראה בסוף הקובץ במדור כתיבי היד פאקסמיליה מס' 9.

569. מתוך הגהותיו של כ"ק אדמו"ר היה נראה שמבקש להפריד בין ספרים שלו לבין ספרים שמחברים על הספרים

„סיום והכנסת ספר תורה“ (עב) קונטרס אהבת ישראל. עג) קונטרס גדרן של מצוות. עד) קונטרס מאי חנוכה עה) קונטרס מורה שיעור בלימוד – שיעור יומי ברמב"ם: 1) ג' פרקים ליום (שנה אחת). 2) ספר המצוות (לשנה אחת). 3) פרק אחד ליום (לג' שנים). עו) שערי אהבת ישראל. עז) שערי אמונה. עח) שערי ארץ ישראל. עט) שערי גאולה, ב' כרכים. פ) שערי הלכה ומנהג, ה' כרכים. פא) שערי המועדים – חודש שבט, אדר, תמוז, מנחם אב, אלול. פב) שערי המועדים – ראש השנה, יום הכפורים, חג הסוכות, שמיני עצרת ושמח"ת, י"ט כסלו, חנוכה, פורים, חג הפסח, ספה"ע, חג השבועות. פג) שערי חינוך. פד) שערי מילה. פה) שערי נישואין. פו) שערי צדקה. פז) שערי שמיטה ומצוות הקהל. פח) תהלים עם תהלות מנחם, ה' כרכים (כרך ה' בדפוס). פט) תורת השליחות. צ) תורת מנחם – אגרות מלך (מכתבים כלליים למועדי השנה בלשון הקודש). צא) תורת מנחם – דרושי חתונה (מאמרים). צב) תורת מנחם – דרושים לפרקי אבות (מאמרים). צג) תורת מנחם – הדרנים על הרמב"ם וש"ס. צד) תורת מנחם – מנחם ציון, ב' כרכים. צה) תורת מנחם – תפארת לוי יצחק (ח"א – בראשית. ח"ב – שמות. ח"ג – ויקרא).